

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
AVRUPA BİRLİĞİ VE DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI
ÖRNEKLERİNDE ÇEVİRİ POLİTİKASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Cem AKDOĞAN

Enstitü Anabilim Dalı: Çeviribilim

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. A. Nursen DURDAĞI

TEMMUZ 2016

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

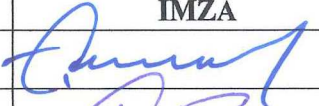

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
AVRUPA BİRLİĞİ VE DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI
ÖRNEKLERİNDE ÇEVİRİ POLİTİKASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Cem AKDOĞAN

Enstitü Anabilim Dalı: Çeviribilim

“Bu tez 01/07/2016 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği / Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI	İMZA
Prof. Dr. Muharrem Tosun	BASARILI	
Yrd. Doç. Dr. A. Nürsen Durdağr	BASARILI	
Yrd. Doç. Dr. Senay Arı	BASARILI	

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Cem AKDOĞAN

01.07.2016

ÖNSÖZ

Bu tezin yazılması aşamasında, bilhassa araştırma sürecinde çalışmamı özenle takip eden; fikirleriyle beni her daim aydınlatan danışmanım Yrd. Doç. Dr. A. Nursen Durdağı'na zahmet ve emeklerinden ötürü minnettar olduğumu bir kez daha belirtmek isterim. Değerli dostlarım Engin Demir ve Onur Yılmaz çalışmam süresince benden desteklerini esirgememiştir; kendilerine teşekkür borçluyum. 2008 yılında başladığım ve 2013'te tamamladığım önlisans, lisans eğitimim ve yüksek lisans eğitimim süresince mesleki kimliğimi kazanmamda üzerimde büyük emekleri olan Sakarya ve Adam Mickiewicz Üniversitesi'nin değerli hocalarına ayrıca saygılarımı sunarım.

Sevgili babam Ali Akdoğan, annem Güler Akdoğan ve kardeşim Can Akdoğan yüksek öğrenimim süresince gerek maddi gerek manevi anlamda her daim yanımda olmuştur. Haklarını ödeyemem.

Cem AKDOĞAN

01.07.2016

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	v
ŞEKİL LİSTESİ	vi
ÖZET	vii
SUMMARY	viii
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: ÇEVİRİDE İDEOLOJİ	9
1.1. İdeoloji Kavramı ve Tarihsel Gelişimi.....	9
1.2. İdeoloji ve Politika İlişkisi	17
1.2.1. Manipülasyon	25
1.3. Çeviribilim ve İdeoloji	29
BÖLÜM 2: ÖRNEK METİNLERİN İNCELENMESİ	36
2.1. T.C. AB ve Dışişleri Bakanlıklarında İstihdam Edilen Çevirmenlerin Özellikleri ve Alım Şartları	37
2.1.1. AB Bakanlığında İstihdam Edilen Çevirmenlerin Özellikleri ve Mesleğe Kabul Şartları	38
2.1.2. Dışişleri Bakanlığında İstihdam Edilen Çevirmenlerin Özellikleri ve Mesleğe Kabul Şartları	42
2.2. T.C. AB Bakanlığı Metinleri.....	45
2.2.1. Türkçe'den İngilizce'ye Çevrilen Metinler	45
2.2.1.1. REG Basın Bildirisi (08.11.2014)	46
2.2.1.2. REG Basın Bildirisi (20.02.2015)	49
2.2.2. İngilizce'den Türkçe'ye Çevrilen Metinler	52
2.2.2.1. Genişleme Strateji Belgesi (2010)	52
2.2.2.2. Genişleme Strateji Belgesi (2014)	55
2.3. T.C. Dışişleri Bakanlığı Metinleri	59
2.3.1. Türkçe'den Almanca'ya ve İngilizce'ye Çevrilen Metinler	60
2.3.1.1. T.C. 62. Hükümet Programı	60
2.3.1.2. Dönemin T.C. Başbakanı R.T. Erdoğan'ın 1915	

Olaylarına İlişkin Yazılı Mesajı	63
2.3.2. Almanca'dan Türkçe'ye Çevrilen Metinler	66
2.3.2.1. Avusturya Cumhuriyeti Meclisi Tarafından	
Çıkarılan İslam Yasası	67
2.4. İngilizce - Türkçe Dillerinde Yapılan Ortak Antlaşmalar	71
2.4.1. T.C. ile İran İslam Cumhuriyeti Arasında İmzalanan	
Kültürel Miras İşbirliği Antlaşması	71
2.4.2. T.C. ile Japonya Arasında İmzalanan Nükleer	
Enerji İşbirliğine Dair Antlaşma	73
BÖLÜM 3: ÇEVİRİ POLİTİKASI	76
3.1. Politik Bakış	77
3.2. Kurum Politikaları	82
3.3. Çeviri Kuramsal Yaklaşımlar	86
SONUÇ	91
KAYNAKÇA	94
EKLER	98
ÖZGEÇMİŞ	101

KISALTMALAR

KM	: Kaynak Metin
EM	: Erek Metin
AB	: Avrupa Birliği
AP	: Avrupa Parlamentosu
REG	: Reform Eylem Grubu
GSB	: Genişleme Strateji Belgesi
AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
RAG	: Reform Action Group
ECtHR	: European Court of Human Rights

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1	: Politik Sosyalizasyon	83
Şekil 2	: Otorite Türleri	84
Şekil 3	: Toplum/Kurum/Politika İlişkisi	85

Tezin Başlığı: Türkiye Cumhuriyeti Avrupa Birliği ve Dışişleri Bakanlığı Örneklerinde Çeviri Politikası	
Tezin Yazarı: Cem AKDOĞAN	Danışman: Yrd. Doç. Dr. A. Nursen DURDAĞI
Kabul Tarihi: 01.07.2016	Sayfa Sayısı: viii (ön kısım) + 100 (tez)
Anabilim Dalı: Çeviribilim	Bilim Dalı: Çeviribilim
<p>Baskın ya da diğer bir deyişle egemen ideoloji ile çeviri arasındaki ilişki özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren çeviribilim çalışmalarının konusu olmaya başlamıştır. Çalışmaların konusunu oluşturan çevirmenin ideolojisi, yerini zamanla toplumu temsil eden politik gücün benimsediği ve dönemin hâkim "doğruluk" anlayışına göre şekillenen genel ideolojilere bırakmıştır.</p> <p>Politik eylemler, ülke çıkarları doğrultusunda "güç" ve "kontrol" olgularının etkin bir biçimde kullanılması amacı taşımakta; bu eylemlerin temelinde ideolojiler yatmaktadır. Metnin ideolojik işlevinin çeviri yoluyla ortaya çıkarılması ve yayılmasında, salt içinde bulunduğu sosyokültürel ve ekonomik ortamın gerektirdiği ölçüde öz kimliğini kazanan çevirmenin almış olduğu kararlar değil; aynı zamanda çevirmene sınırlar çizen görev veren kararları da belirleyici bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır.</p> <p>Birer görev veren olarak nitelendirebileceğimiz toplumsal yargılar, kamu kurumları ve/veya politikacılar tarafından, belirli ideolojiler çerçevesinde, hangi metnin nasıl çevrileceği konusunda çevirmenlere sınırlı yetkiler verilebilmekte; başlangıçta kendi süreç normlarına göre belirlenen çeviri stratejileri kısmen ya da tamamen değişebilmektedir. Bu doğrultuda, çalışmamda, farklı yıllara ait ve farklı içeriklere sahip, Türkçe - İngilizce - Almanca dillerinde çevrilen T.C. AB ve Dışişleri Bakanlığı'na ait politik metinlerinin arka planında yatan ideolojik unsurlar irdelenmiş, incelenen örnekler güncel çeviribilimsel araştırmalarla temellendirilmiştir.</p> <p>Ayrıca, ideolojik içeriğin daha yoğun olduğu politik metinlerin çevirisinde, çeviri ürününün esas belirleyeni olan çevirmen kararlarının görev verenin otoritesi gölgesinde erek metne nasıl yansıtıldığı görev veren, çevirmen ve erek kitlenin değer yargıları göz önünde bulundurularak ele alınmıştır.</p> <p>Çalışmanın sonuç kısmında, özellikle politik metinlere uygulanan çeviri politikalarının çeviribilime getirdiği yeni bakış açısına dikkat çekilmiş; bir politik metin ayırımına gidilip gidilemeyeceği sorusuna cevap aranmıştır.</p>	
Anahtar Kelimeler: Çeviribilim, Çeviride İdeoloji, Çeviri Politikası, Kurum Politikası, Manipülasyon	

Title of the Thesis: Translation Policy in terms of the Examples of Ministry of EU and Foreign Affairs of Republic of Turkey	
Author: Cem AKDOĞAN	Supervisor: Assist. Prof. A. Nursen DURDAĞI
Date: 01.07.2016	Nu. of Pages: viii (pre-text) + 100 (main body)
Department: Translation Studies	Subfield: Translation Studies
<p>The relation between dominant ideology and translation has begun to be a subject of the researches of translation studies as of the second half of 20th century. Translator's ideology constituting the topic of the related researches gives place to general ideologies adopted by political power representing the society and formed according to the common "truth" perception of its period in time.</p> <p>Political actions have the aim of the efficient use of the facts "power" and "control" in accordance with national interests and the foundation of these facts consists of ideologies. Not only the decisions of the translator arisen pursuant to socio-cultural and economic conditions but also the decisions of the assignor drawing lines to the translator have been a determining factor for the propagation and appearance of the ideological function of a text.</p> <p>As another assignor; social judgments, state institutions and/or politicians can give restricted authorization to the translator in respect to specific ideologies about which text should be translated and how it will be done and this can partially or completely change the translation strategies normally determined within its own process norms. In this direction, the ideological factors lying behind political texts translated into Turkish - English - German by Ministry of EU and Foreign Affairs of Republic of Turkey have been examined and examined texts have been grounded by currant researches of translation studies.</p> <p>In addition, how translator's decisions that are one of the main determinants of translation product in political texts including more ideological content could be reflected to target texts has been discussed in terms of value judgments of translator and target audience under the authority of assignor.</p> <p>In conclusion, the new point of view developed through translation politics mostly applied to political texts has been determined and whether the difference of "a political text" can be talked about has been questioned.</p>	
Keywords: Translation Studies, Ideology in Translation, Translation Policy, Policy of Official Institution, Manipulation	

GİRİŞ

Oldukça karmaşık bir süreç olan çeviri, kaynak metnin çevirmen tarafından çözümlenmesiyle başlayan; metnin erek kültürde yeni bir kimlik kazanmasıyla sonuçlanan ve bu süre zarfında hem öznel hem de nesnel değerlendirmelerden geçen bir eylemdir. Çeviri eylemi kaynak metnin yazılma amacı, metnin yazıldığı dönem; kaynak metin yazarı, görev veren, çevirmen ile çevirmenin yetisi, kaynak metnin alımlanması, erek metnin amacı doğrultusunda çeviri stratejisinin belirlenmesi, erek kitlenin beklentileri gibi farklı; ancak bir o kadar da birbiriyle bağlantılı süreçlerin bir araya gelmesiyle gerçekleşmektedir. Çeviri bu aşamalardan geçerken gerek dil içi gerekse dil dışı bir takım etkilere maruz kalmaktadır.

Tez çalışmasında odaklanılan konu dil içi (daha çok kaynak ve erek dilin yapısı, çevirmenin dilsel yetisi) unsurlardan ziyade; çeviri ürününün son şeklimi almasında önemli yere sahip ve oldukça geniş bir alanda değerlendirilmesi gereken dil dışı unsurların (çevirmenin öznel yargıları ve ideolojisi, görev verenin tanımı ve istekleri, ekonomik şartların uygunluğu, erek kitlenin beklendikleri vb.) çeviri sürecindeki kapsamıdır. Çeviri sürecinin çevirmen tarafından üstlenilen bir eylem olduğunu savunan Vermeer, “Skopos” kuramında her eylemin bir amacının olduğu; dolayısıyla bir eylem olan çevirinin de bir amacının olduğunu ifade etmiştir (Arı, 2014: 66). Çevirmeni uzman konumunda gören Vermeer’in ortaya atmış olduğu bu kuram çeviri sürecinin diğer bir belirleyeni olan görev veren için de geçerli değil midir? Diğer meslek erbabı bireyler gibi yaptığı işle ekmeğini kazanan çevirmenin de görev verenin beklentileri çerçevesinde ekonomik ya da diğer bir takım maddi çıkarları için görev verenin kendisinden beklendiği doğrultuda hareket ederek görev verenin ulaşmak istediği amaca giden bir araç olduğu durumlar mevcuttur. Ekonomik çıkarların yanı sıra, özellikle dönemden döneme değişkenlik gösteren kurum politikalarının esas belirleyeni olan ideolojiler, uzman konumundaki çevirmenlerin karar alma sürecini etkilemekte ve çevirinin karmaşık sürecini daha da karmaşık bir hale getirmektedir.

Özellikle 20. yüzyıldan itibaren teknolojinin hızlı bir gelişme göstermesi; iletişim araçlarının yaygınlaşması ve bilgiye erişimin kolaylaşması, ulusal ve uluslararası devlet

politikalarını belirleyen politik metinlerin çevirilerine farklı bir açıdan bakmamıza yol açmıştır.

Tezin Amacı

Her kültürün yaşadığı dönemde etkin olan doğruluk anlayışı ve bu anlayışa uygun “otorite” arayışı doğrultusunda şekillendiği düşünürsek kültürlerin çeviri politikalarının da mevcut anlayıştan ayrı tutulamayacağını söyleyebiliriz.¹ Teknolojinin getirdikleriyle küreselleşen günümüz dünyasında sadece ulusal değil, artık uluslararası zeminde de yer bulma arayışına giren devletler üstünlük mücadelesinde kendi algılarını yaratma çabası içine girmiştir. Algılar bazı durumlarda bir eylem olarak; bazı durumlarda ise politik söylemler vasıtasıyla orta çıkmaktadır. Söz gelimi, Suriye’deki iç savaşın bir sonucu olan; nasıl ve kimlerin eliyle ortaya çıkarıldığı hala gizemini koruyan terör örgütü için dünyanın iletişim dili olan İngilizce’de “IS” (Islamic State) şeklinde kullanılmaya başlanan ifade verilebilecek en iyi örneklerden biridir. Dünya dillerinin çoğuna yukarıda belirtilen kaynaktan çevrilen ve bu sebeple - her ne kadar sonraları “DAİŞ” şeklinde kullanılmaya başlandıysa da - Türkçe’ye de ilk zamanlarda “İŞİD” (Irak-Şam İslam Devleti) şeklinde çevrilen bir terör örgütünün tanımında “İslam” sözcüğü geçmektedir. Gerek ekonomik gerekse askeri açıdan dünyanın en etkin ülkesi Amerika Birleşik Devletleri ile dünya politikasının belirlenmesinde önemli role sahip; ekonomik refaha ulaşmış Avrupa ülkeleri tarafından kullanılan IS ifadesinin arka planında ne yatmaktadır? Örnekte aslında batı toplumlarının tarihsel, kültürel ve sosyolojik şartlarda gelişen ideolojisiyle İslam’a nasıl bir bakış açısı ile yaklaştıkları açıkça görülmektedir. Diğer bir örnek verilecek olursa: 1994 yılında Güney Afrika Parlamentosu’nun açılışı vesilesiyle konuşma yapan Başkan Mandela Nelson “kâfir” ifadesinin artık literatürlerinin bir parçası olmayacağını açıklamış; böylelikle bu sözcüğün kullanımı Güney Afrika Cumhuriyeti’nde yasaklanmıştır (Hermans, 2009: 93).² Peki, üretildikleri kültürün derin düşünsel yapılarının birer ideolojik yansıması olan benzer ifadelerin aktarımında izlenen strateji ile erek metindeki ifadelerin taşıdıkları ideolojiden arınmak mümkün müdür?

---

¹ Popüler Kültür ve Çeviri, Yard. Doç. Dr. Betül Parlak, 2006 (<http://ceviribilim.com/?p=240>)

² Aksi belirtilmedikçe çeviriler Almanca ve İngilizce’den tarafımca yapılmıştır.

Çeviri, elbette ki, sadece dilsel bir sürecin sonucu; yazar, kaynak ve hedef kitle çerçevesinde değerlendirilmesi gereken ve/veya sadece bir bireye ait tercihler bütünü değildir. Örneklere konu benzer ifadelerin şekillenmesinde kültürlerin, diğer bir deyişle toplumların tarihsel tecrübeleri; sosyoekonomik şartları ve toplumu temsil eden yönetim gücünün belirlemiş olduğu politikalar etkili olmuştur.

Belirtilen sorulardan yola çıkılarak yapılan tez çalışmasında ideoloji, politika ve çeviri kavramları arasındaki ilişki güncel çeviribilim kuramlarıyla açıklanmış; "Çeviri Politikası" olgusunun çeviribilimdeki yeri sorgulanmıştır. Ayrıca, ideoloji ile ne kastedildiği; çeviri politikası ile ne tür bir ilişkisi olduğu ve politik bir metin ayrımına gidilmesinin mümkün olup olmadığı sorularına cevap aranmıştır.

T.C. AB ve Dışişleri Bakanlığı tarafından, 2010 ila 2015 yıllarında görevini sürdürmüş olan 59, 60, 61, 62 ve 63. hükümetlerin kurumları aracılığıyla gerek ulusal gerekse uluslararası alanda belirlemiş oldukları politikalar çerçevesinde üretilen politik metin örnekleri yukarıda belirtilen üç temel kavram altında incelenmiştir. Çalışma, Türkiye'nin, AB ülkelerinin yanı sıra, İran ve Japonya gibi ülkelerle çeşitli alanlarda imzalamış olduğu antlaşmalar ve diğer politik konulu metinler çerçevesinde İngilizce - Almanca - Türkçe dilleri arasında yapılan çevirilerini kapsamaktadır. İncelenecek metinlerden seçilecek örnekler çalışmanın konusunu itibariyle birinci ve ikinci bölüm altında değerlendirilmiştir.

Tezin Bölümleri ve Uygulanan Yöntem

Tez üç bölümden ve sonuç kısmından oluşmaktadır. Birinci bölümde öncelikle "ideoloji" kavramı üzerine yoğunlaşmıştır. İdeoloji ile dil arasındaki unsurlar irdelenmiş; ilk kez Count Destutt de Tracy tarafından "Science of Ideas" olarak ifade edilen ideoloji³ tanımıyla ne kastedilmek istendiği araştırılmıştır. Günümüzde negatif bir anlam yüklenen ideoloji kavramı ile ilk anlamı arasında ne tür bir ilişki olduğu ve ifadenin zamanla yan anlam (konnotation) kazanmasına yol açan unsurların ne olduğu sorusuna cevaplar aranmıştır.

---

³ Munday, 2007: 196, Translation and Ideology - A Critical Approach, Volume 13, Nr. 2

Bir sonraki alt başlıkta ideoloji ile politika arasındaki ilişki irdelenmiştir. Gee'ye göre dil, kullanımı nerede ve hangi zaman diliminde olursa olsun, daima politik bir içeriğe sahiptir. Çünkü dil onu kuşatan sosyal dünya ve sosyal dünyanın ideolojileri tarafından sarmalanmış durumdadır.⁴ İdeoloji ve politika, bu bakış açısıyla değerlendirildiğinde, dil olgusundan soyutlanamaz, diğer bir deyişle ayrı düşünülemez kavramlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Üzerinde durulan bir diğer önemli konu ise manipülasyon (güdümlenme) kavramının ideoloji içerisindeki yeridir. Öyle ki, iletişim teknolojisinin yaygınlaşmasıyla küreselleşme, uluslararası sermaye ve güç dengelerini değiştirmiş; böylelikle yazılı ve görsel medya sayesinde hızlı bir şekilde yayılan politik söylemler ve politik metinler ulusal ve uluslararası devlet politikalarını etkileyen somut bir eyleme dönüşmüştür. Sonuç olarak, ideolojilerin çıkarlar doğrultusunda manipüle edilmesine zemin hazırlanmış ve manipüle edilen ürünlerin çeviri yoluyla daha da karmaşıklaşan bir hal almasına yol açılmıştır.

Birinci bölümün son alt başlığında çeviribilim ile ideolojinin, ideolojinin bir bilim olabileceği tartışmaları gölgesinde⁵ değerlendirilmiştir. İdeoloji ile çevirinin kesiştiği noktalar tespit edilmeye çalışılmış; tezin konusunu oluşturan politik metinlerin ideolojiden ayrı düşünülemezliğine dikkat çekilmiştir.

İkinci bölümde T.C. AB Bakanlığı'nın Çeviri Eşgüdüm Başkanlığı; Dışişleri Bakanlığı'nın Tercüme Dairesi bünyesinde, bakanlıkların belirlediği şartları sağladıktan sonra bu kurumlara kadrolu olarak kabul edilen çevirmenler tarafından yeniden yazılan çeşitli metinler birinci ve ikinci bölüm verileri ışığında ele alınmıştır. Ayrıca, belirtilen kurumlarda çalışan kadrolu çevirmenlerin sahip oldukları yeti ve işe kabul şartları hakkında edinilen bilgilere yer verilmiştir. İncelenen metinler Türkçe'den İngilizce'ye; İngilizce'den Türkçe'ye; Almanca'dan Türkçe'ye; Türkçe'den Almanca'ya; Türkçe'den

---

⁴ Çelik ve Ekşi, 2008: 102, Söylem Analizi, Marmara Üniversitesi

⁵ İdeoloji kavramı, De Tracy tarafından ilk kez telaffuz edildiğinde yeni bir bilim dalı olarak ileri sürülmüştür; ancak Tracy'nin bu yöndeki ümitlerinin aksine "ideoloji" kavramının anlamı şimdiki kullanımın ötesine geçememiştir (Bkz.: <https://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0deoloji>).

Almanca'ya ve İngilizce'ye çevrilmiş çeşitli konulara sahip olup ayrı başlıklar altında bir bütün olarak ele alınmıştır.

İkinci bölümde ilk olarak, AB tarafından belirlenen yol haritalarının, hükümet yetkilileri tarafından oluşturulan Reform Eylem Grubu'nun izlenecek yolun belirlenmesi adına yaptığı toplantıların ardından, biri 8 Kasım 2014'te; diğeri 20 Şubat 2015'te Ankara'da basın aracılığıyla kamunun bilgisine sunulan Türkçe metinler ve bu metinlerin İngilizce'ye yapılan çevirileri incelenmiştir. Bu bildiri metinleri, oluşturulma amacı dışında, yayımlandıkları dönemin politik özelliklerini de yansıtmaları açısından önemli bir araştırma verisi özelliği taşımaktadır.

İncelemeye konu diğeri bir örnek Avrupa Komisyonu tarafından AB ile müzakerelerini sürdüren devletlere yönelik olarak hazırlanan Genişleme Strateji Belgeleri'dir. Her sene düzenli olarak hazırlanan bu belgeler Türkiye'nin AB'ye tam üyelik müzakerelerinin ardından sağlamak durumunda olduğu normları yerine getirip getirmediğinin belirtildiği somut verileri içermektedir. Komisyonun düşüncelerinin yer aldığı eleştiri özelliğine sahip bu rapor aday ülke politikalarını etkileyen önemli bir dış etkidir. Bu doğrultuda 2010 ve 2014 yıllarında Avrupa Komisyonu'nun İngilizce olarak yayınlamış olduğu Genişleme Strateji Belgeleri'nin Türkçe'ye yapılan çevirileri çeviri politikası ışığında değerlendirilmiştir.

''T.C. Dışişleri Bakanlığı Metinleri'' başlığı altında Türkçe'den Almanca ve İngilizce'ye yapılmış ve kapsamlı çeviriler arasında gösterilecek ''T.C. 62. Hükümet Programı'' ile yine Türkçe'den bu iki dile yapılmış dönemin ''Dönemin T.C. Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'ın 1915 Olaylarına İlişkin Yazılı Mesajı'' incelenmiştir. Mesaj, AB Bakanlığı metinlerine nazaran, iç siyaset ile doğrudan bağlantılı olması ve hükümetin ideolojik bakış açısını daha net yansıtmaları açısından ayrı bir önem arz etmektedir.

Avusturya Sosyal Demokrat Partisi (SPÖ) ile Avusturya Halk Partisi (ÖVP) tarafından kurulan koalisyon hükümeti tarafından 2015 yılında, hükümet muhalefet tartışmaları gölgesinde Avusturya Ulusal Konseyi tarafından kabul edilerek yasalaşan ''İslam Yasası''nın Almanca'dan Türkçe'ye yapılan çevirisi incelemeye konu diğeri bir örnektir.

Yasa, Avusturya sağ hareketi tarafından sert eleştirilere maruz kalmıştır. Metin, en çok da "Suriyeli Mülteciler" krizinin patlak vermesinin ardından, sağ politikaların giderek güç kazandığı Avrupa ülkelerinin - kendi ulusal ve uluslararası dönemi içerisinde değerlendirilmesi gereken; ancak bir sonraki eylemin de tetikleyicisi olan - ilgili politik süreçlerini yansıtan bir örnektir. Halkının çoğunluğu Müslüman olan laik Türkiye Cumhuriyeti'ni de yakından ilgilendiren söz konusu metin, çeviri olgusunun metnin politik özelliğinden bağımsız olamayacağını da gözler önüne sermiştir. Her ne kadar İslam Yasası kabul tarihi itibarıyla dönemin Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti tarafından olumlu yönde kabul görse de, metnin içeriğinde gizlenmiş, Avusturya'nın konuya bakışının esasını teşkil eden ideolojik ve ekonomik çıkarlar, hükümetin metnin çevirisini yaptırırken izlediği çeviri politikası ile ortaya çıkarılmıştır. Metinde çevirmenin uzmanlığından yararlanılarak görev verenin belirlemiş olduğu strateji ile metne ideolojik yaklaşım ve Avusturya hükümetinin kendi çıkarları doğrultusunda oluşturduğu kaynak metnin arka planında yatan unsurlar ideolojik tahlilden geçirilerek çözümlenmiştir.

İkinci bölümün son alt başlığında, politik alanın disiplinlerarasılığına dikkat çeken; onun kültür, spor, enerji ve ticaret gibi diğer çeşitli alanlardan bağımsız tutularak değerlendirilemeyeceğinin somut bir örneği olan devletlerarasında imzalanan ikili antlaşma metinleri de incelenmiştir. İlgili antlaşma metinleri Türkiye, İran İslam Cumhuriyeti ve Japonya arasında imzalanmış olup - çalışmaya konu diğer metin örneklerinden farklı olarak - antlaşmalara uluslararası değer kazandırmak üzere ve ortak bağlayıcılığa sahip bir kaynak dil oluşturmak adına İngilizce dilinde oluşturulan metinlerini kapsamaktadır. Her ne kadar antlaşma metinleri kültür ve enerji gibi farklı konular içerseler de, bazıları (Örn. Nükleer Enerji İşbirliği Antlaşması) yakın dönemin en sıcak politik atmosferini yaratmayı başarmış politik bir eylemdir.

Tezin üçüncü ve son bölümünde incelenen çeviri metinleri politik bakış açısıyla değerlendirilmiş; çeviri politikasının uygulama alanını tartışmaya açılmıştır. Çeviri politikası ile politik çeviri aynı anlama mı gelmektedir? Her iki durumda da "politika" merkezde yer almaktadır. Politika genel anlamda bireyin ya da birey veya bireylerin başında olduğu kurum/kuruluşların, dernek veya toplulukların ve hükümetlerin izlemiş oldukları stratejiler bütünüdür. Böyle bakıldığında politik çevirilerin aslında çeviri

politikasının oluşmasında uygulanan birer strateji olduğu görülmektedir. Bu durum çeviribilimcileri, her eylemde olduğu gibi, bir amaca hizmet etmek durumunda olan çeviri politikasının "stratejik işlevi" hakkında bir takım sorulara maruz bırakmaktadır. Peki, işlevin bir sınırı var mıdır? Çevirinin "skopos" kavramıyla yapacakları; dokunacağı konular oldukça geniş olup (Dizdar, 2006: 331); çevirinin politikası yeti alanlarının sınırını aşmaktadır.

Tıp metinleri, teknik metinler, edebi metinler gibi sınırları belli ve kendilerine has özellikleri olan alt kavramlarda olduğu gibi politik metinlere de sınırlama getirilmesi mümkün müdür? Politik metinlerin de, onu diğerlerinden ayıran, kendine has özellikleri bulunmaktadır. Politik metinlerin belirli bir zamana ve yere göre değerlendirilmesi gerektiği sınır koymayı zorlaştırmaktadır. Dizdar politik olmayan çeviri (Nicht-politische Translation) ile apolitik çeviriye (unpolitische Translation) dikkat çekmiş; ortaya unutulmuş çeviri (vergessene Translation) kavramını atarak bir sınır çizilmesinin zorluğunu ifade etmiştir (Dizdar, 2006: 332).

Üçüncü ve son bölümde incelenen diğer alt başlıklarda, yukarıda belirtilen veriler ışığında, farklı politik çeviri örneklerine yer verilmiş; kurum politikalarının özelliklerine odaklanılmıştır. Her bireyin bir ideolojisi ve ideolojilerinin belirlediği bir politikası vardır. Bu politikalar bireylerin hayatları süresince değişkenlik gösterebilmektedir. Bireyden soyutlanamayacak olan kurum ve hükümet politikalarında da bu sebeple değişim kaçınılmaz olmaktadır. Aynı şekilde, çeviri yoluyla yeniden üretilmiş politik metinler, üretildiği dönemin izlerini taşıyan ve değişimi daha net görmemizi sağlayan birer somut örnek niteliğindedir.

Tezin Önemi

Tezin sonuç kısmında, kültürel, sosyolojik, ideolojik normların süzgecinden geçerek üretilen politik erek metinlerin sadece dilsel ve/veya çevirmen kararları ile ilgili unsurların etkisinde kalmadığı yönünde tespitlerde bulunulmuştur. Konuyla bağlantılı olarak, uygulanan farklı çeviri politikaları ile incelenen metinlerin farklı çözümlenmelere maruz bırakıldığı gözlemlenmiştir. Farklı çözümlenmeler, aynı zamanda disiplinlerarası bir bilim olan çeviribilimin sınırının ideoloji ve politika kavramları çerçevesinde

yeniden şekillenmeye başlamasıyla bağdaştırılmıştır. İnceleme ve temellendirmelerin sonucunda günümüz dünyasında sadece çeviri metinlerinin değil; aynı zamanda kaynak metinlerin de, zaman ve mekâna göre değişikliğe uğrayan ideolojik derin amaçlara hizmet etmek üzere oluşturulduğu sonucuna varılmıştır. Yukarıda belirtilen gerekçeler göz önünde bulundurulduğunda, salt erek metne odaklanması çevirinin ideolojik işlevinin iyi anlaşılmasına zemin hazırlamakla birlikte, metnin türünden türüne farklı yaklaşılması zorunluluğunu gerekli kılmaktadır. Sınırları belirlenmiş bir politik metin türünden bahsedilip bahsedilemeyeceği, diğer bir deyişle bu yönde bağımsız bir metin türünün mümkün olup olmadığı konusu, çalışmanın bir bütün olarak ele alınmasıyla yine üçüncü ve son bölümde değerlendirilmiştir. Metinlere uygulanan çeviri politikalarının, çevirmeni sadece kaynak metni çözümlerken değil; aynı zamanda mesleği etiği ile ilgili kararlar almaya da itmiştir.

BÖLÜM 1: ÇEVİRİDE İDEOLOJİ

İdeolojinin çeviribilim disiplini içerisinde sağlıklı şekilde konumlandırılabilmesi ve politika ile olan ilişkisinin somut yöntemle tespit edilebilmesi için ‘‘ideoloji’’ kavramının gerek sözcüksel gerekse içeriksel anlamında ne barındırdığı ve ideoloji kavramının ortaya çıkışı ile gelişim sürecinin incelenmesi gereklilik arz etmektedir. 19. yüzyılda bir bilim olduğu savı ile ortaya atılan ideoloji kavramı, keşfinden günümüze gelindikçe, yan anlamsal bir dönüşüme maruz kalmış; özellikle Marksist bakış açısıyla değerlendirildiğinde, genel anlamda politika ile özdeşleştirilen bir anlam kazanmıştır. Hâlbuki politikanın yanı sıra, ideolojinin bağlarının bulunduğu kültürel, dilsel, dinsel, psikolojik, öğretimsel, hukuki, sendikal, ailesel, medyatik vb. birçok unsur bulunmaktadır. Bir üst kavram olarak oldukça geniş bir inceleme alanına sahip ideoloji kavramı için farklı dönemlerde farklı tanımlamalar yapılmıştır.

İdeoloji, 19. yüzyılda önemli süreçlerin etkisinden geçerek günümüzdeki anlamına ulaşmış; İkinci Dünya Savaşı’nın ardından Marksizm’in devlet eliyle uygulanmaya geçirilmesini takiben, tüm dünyayı etkisi altına alacak şekilde sivrilen köklü politik akımların bir aracı olarak kullanılmaya başlanmıştır. İdeoloji, 2000’li yıllar itibariyle hızlı bir gelişme gösteren teknoloji ve bunun bir sonucu olarak dünyanın küreselleşmesiyle birlikte özellikle çeviri eylemiyle ulusal ve uluslararası düzlemde önem kazanarak çeviribilimin araştırma konularından biri haline gelmiştir.

1.1. İdeoloji Kavramı ve Tarihsel Gelişimi

İdeolojinin sözcüksel anlamı farklı kaynaklarda, farklı şekillerde tanımlanmıştır. Türk Dil Kurumu’nun Güncel Türkçe Sözlüğü’nde ideoloji üç ayrı bölüm altında ele alınmıştır:⁶

a- Siyasal veya toplumsal bir öğreti oluşturan, bir hükümetin, bir partinin, bir grubun davranışlarına yön veren politik, hukuki, bilimsel, felsefi, dinî, moral, estetik düşünceler bütünü,

---

⁶ http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.573acc82d9e713.78316705

b- 1. Terimin yaratıcısı Destutt de Tracy'ye göre ideoloji, "ideler bilimi" dir, ideleri (geniş anlamıyla bilinç olaylarını), idelerin niteliklerini, yasalarını, gösterdikleri anlamlarla bağlantılarını ve kökenlerini inceler 2. (Küçültücü anlamda) Gerçekliği olmayan, soyut düşüncelere dayanan kuram 3. Kendine özgü verilere dayanarak geliştiğini sanan, gerçekte ise toplumsal ve ekonomik olayların dile gelişi olan, ancak bunun bilincinde olmayan, hiç değilse bu toplumsal olayların kendisini belirlediğini hesaba katmayan kuramsal düşünce. Bu anlam özellikle Marksçılarda çok kullanılır; onların diliyle, bir çağın, bir toplumun düşünceler (ideler) dünyası, bilinç yapısı toplumsal-ekonomik ilişkilerin ürünüdür, idelerle ilgili üstyapısıdır,

c- Siyasal veya toplumsal bir öğretiyi oluşturan, bir hükümetin, bir partinin, bir grubun davranışlarına yön veren politik, hukuki, bilimsel, felsefi, dinî, moral, estetik düşünceler bütünü

Yukarıda yapılan tanımlar, günümüz güncel kaynaklarının tespitinin birer sonucudur. Tanımlara bakıldığında göze çarpan ilk unsur, günümüzde ideolojinin politika ile olan münasebetinin ağır bastığıdır. Peki, 21. yüzyıl ideolojisi salt bu yönüyle mi değerlendirilmelidir? Bu sorunun cevabı ancak ideolojinin tarihsel sürecine göz atılarak bulunabilir:

16. yüzyıldan sonra Avrupa'da başlayan ve hızlı bir değişim geçiren ekonomi, toplumun yapısının, insan ilişkilerinin, inançların ve değerlerin değişmesi sonucunu doğurmuştur. Köklü değişikliklere uğrayan toplumsal yapı ve insan hayatının yeniden açıklanması gerekmiştir. Toplumun üstüne bireyi koyan ve bireyi akıl ve siyasi iktidarlara karşı doğuştan sahip olduğu doğal haklar ile donatan "Aydınlanma Felsefesi", bu anlamda doğayı ve toplumu yeniden tanımlama çabasına girmiştir. Cemaat içinden çıkarılan ve akıl ile donatılan birey, diğer bir ifade ile "akıl çağı bireyi" dünyayı anlamada yeni araçlara ihtiyaç duymuş; giderek laikleşen, rasyonel, pozitivist, bireyci Batı yeni mitler ve yeni dinler aramaya başlamıştır. Akıl çağından ideolojiye geçiş, bu ihtiyacın bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Sonuç olarak, siyasal iktidar ile yönetilen ilişkisini, sadece dinsel temellere veya geleneklere dayandırmak imkânsız bir hal almıştır. İdeoloji

kavramının keşfinin, Fransız İhtilal,'nden hemen sonra, 1796 yılında yapılmış olması belirtilen görüşü kanıtlar niteliktedir.⁷

İdeoloji kavramı, burjuvazinin feodalizme karşı verdiği ilk mücadeleler sırasında, geleneksel aristokratik toplumda doğmuş bir kavram olmakla birlikte; Sanayi Devrimi'ne eşlik eden sosyal, siyasi ve entelektüel yapıda meydana gelen toplumsal çalkantıların bir sonucudur (McLelland, 1999: 10-12). 18. yüzyılın sonlarına doğru ortaya çıkan ideoloji kavramı 19 ve 20. yüzyıl süresince içeriksel değişikliklere maruz kalmış;⁸ 21. yüzyıla gelindiğinde ise hızla gelişen teknolojinin etkisiyle farklı bir yöne evrilmiştir.

Genel olarak ideoloji, siyasi ya da toplumsal bir öğretiyi meydana getiren, siyasi ve toplumsal eylemi yönlendiren düşünce, inanç ve görüşler sistemidir. Bir topluma, bir döneme ya da toplumsal bir sınıfa özgü inançlar bütününe; bir toplumsal durumu yansıtan düşünceler sistemine verilen isimdir (Cevizci, 1997: 359).

Dar kapsamlı tanıma göre ise, ideoloji, belirli bir biçimde düşünceyi ve davranmayı haklı çıkarmak ya da düşünce ve davranışları belirli bir biçimde etkilemek işlevini taşıyan inanç, tutum ve düşünceler demetidir. Bugün varılan tanımıyla ideoloji, bir grup ya da kümeye has, birbirleriyle sıkı sıkıya ilişkili inançlardan, düşüncelerden ve tutumlardan oluşan; küçük bir grubun üyeleri tarafından paylaşılacağı gibi, büyük kitlelerce de benimsenen bir kavram niteliği kazanmıştır. Plamenatz'a göre, bu çerçevede, bütün bir ulus ya da uluslar topluluğunca da benimsenebilmektedir (Ergil, 1983: 70).

İdeoloji kavramı ilk kez Antoine Destutt de Tracy tarafından kullanılmıştır. Fransız Devrimci Konvansiyonu tarafından "Aydınlanma" düşüncesini yayma göreviyle Institut de France'ın başına getirilen bir dizi düşünürden (o zamanki tanımıyla ideologdan) biri olan De Tracy, bütün diğer bilimlere zemin oluşturacak yeni bir düşünceler bilimini, "İdeoloji"yi önermiştir. De Tracy'e göre, doğuştan gelen

---

⁷ Örs, H. Birsen, 2008, 19 Yüzyıldan 20 Yüzyıla Modern İdeolojiler, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları

⁸ George Lichtheim, 1967, The Concept of Ideology and Other Essays, New York: Vintage Books

düşünceler diye bir şey yoktu; her şey fiziksel duyularımıza dayanıyordu. Düşüncelerimizin rasyonel bir yöntemle araştırılması gerekiyordu, bunu da ideoloji yapacaktı.⁹

Peki, ideolojinin oluşumunda rol oynayan unsurlar nelerdi? Bu soruya ideoloji alanında çalışmalarıyla tanınan Althusser şu cevabı vermiştir: "Maddiyat". Althusser'e göre, ideolojiyi oluşturan yapı ve işleyişin maddi bir temeli bulunmaktadır (Althusser, 1976: 299-300). Bununla birlikte, devletin baskıcı aygıtları da zaman zaman ideolojik eylemlerin kaynağını teşkil edebilmektedir; ancak bu durum yine ideolojinin maddi sonuç ya da çıkarlarının doğal sonucuna hizmet etmektedir. Bir 19. yüzyıl kavramı olan ideolojinin, Marks ve Engels tarafından "ekonomik teori üzerine oturtulmuş ve geçmişten geleceğe uzanan bir tarih felsefesi" olarak karşımıza çıkan Marksizm'le aynı döneme denk düşmesi bir rastlantıdan ibaret değildir (Moran, 2004: 43). İdeoloji, 21. yüzyılın en önemli gelişmesi olan teknoloji ve küreselleşmesinin sonuçlarına maruz kalmadan önce Marksizm ile tanışmış; ekonomik, sosyolojik, kültürel, siyasi, edebi vb. gibi daha birçok alanda yerleşik algıları alt üst eden bu akıma önemli bir konu olmayı başarmıştır.

Karl Marks'la birlikte ideoloji kavramı anlamsal değişim sürecine girmiştir. Bu dönemde ideolojiye farklı yaklaşımların, bir önceki dönemle kıyaslandığında, daha da çeşitlendiği görülmeye başlanmış ve ideolojinin Marksizm etkisiyle yeniden şekillenmesinin bir sonucu olarak, birbirini ideal olmamakla suçlayan güçlerin birbirlerinin karşıt fikirleri için kullandığı kötü şöhretli bir saptama ortaya çıkmıştır. Marks'a göre ideoloji gerçeğin bir parçasını, insani zayıflığı, ölümü, acıyı, güçsüzlüğü içinde taşır. Böylece yorumlanmış ve aktarılmış gerçekle bir bağıntısı olduğundan gerçeğe geri dönebilir ve gerçekten canlı olan insanlara kurallar ve sınırlar koyabilir. İdeoloji dünyayı nasıl görmek gerektiğini bildirir ve yaşam biçiminin yorumlanmasını sağlar (Marks ve Engels, 1997: 39-41). Engels "dünya görüşü" kavramını açıklarken "İnsan aklı, insanın içinde bulunduğu koşulları anlamasına kolay kolay izin vermez, bu

---

⁹ McLellan, David, 2005, İdeoloji, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları

konuda sınırlamalar söz konusudur. Ancak yine de insan o andaki durumunu, yani içinde bulunduğu durumu, o andaki görüş koşullarına bağlı olarak ve sınırlı biçimde değerlendirebilir” sözlerini kullanmış ve yaptığı bu tanımla Marks’ın ideoloji tanımını destekler bir açıklama yapmıştır.

İdeoloji kavramının günümüzde iktisat, siyaset bilimi ve sosyoloji dallarında halen tartışmalara konu olması, Marks ve Engels’in ortaya attığı akımın bir sonucudur. Çünkü onlarla ideoloji, kişisel bir zihin ve kafa işi olmaktan çıkıp sınıf gerçeğine dayalı bir sosyal oluşum çizgisine oturtulmuştur (Ülgener, 1983: 96, 97). Bundan dolayı ideolojinin günümüze kadar sosyolojik bir analizde kullanılması, ya söz konusu analizin Marksist olduğuna ya da Marksizm’den oldukça etkilendiğine işaret sayılmıştır.

Marks ve Engels’in bu ideoloji anlayışı, iktisadi, siyasi ve sosyal bakımdan tartışmalara sebep olmuştur. Onlara göre, iktisadi olgulara zıt olarak, tasavvur ve inanç, metafizik, ahlak ve din hepsi birer ideolojidir. Ayrıca Marks’a göre, bir devrin hâkim ideolojisi, o devrin hâkim sınıfının ifadesidir. Zira bir devrin ideolojisi, esirgenecek, haklı ve meşru gösterilecek bir şeyi olup da elinden çıkarmak istemeyen kuvvet ve iktidar sahiplerine hizmet etmektedir. Dolayısıyla ideoloji, hangi yoldan olursa olsun elde edilmiş bir pozisyonun savunma aleti demektir. Esirgenecek şeyi olmayanların ideoloji ile uzaktan yakından ilişkisi yoktur. İdeoloji, aldatma ve oyalama olarak ancak hâkim sınıfın söz sahibi olduğu bir toplumların harcıdır. Marksizm ise, kuracağı sınıfsız ve sömürsüz toplum yapısı ile her türlü ideolojik sistemlerin üstünde ve dışında kalmış olacaktır (Ülgener, 1983: 100). Çünkü Marks’a göre tam anlamıyla komünist bir toplumda artık kendisini topluma dayatan bir siyasi devlete, meşrulaştırıcı bir hâkim ideolojiye ve hatta soyut bir yasallık donanımına gerek kalmayacaktır. Bu noktadan hareketle Marks, burjuvazinin metafizik ve dine ilişkin eleştirilerini model olarak, egemenlik ve sömürünün yeni biçimlerinin maskesini düşürmek için kendi ideolojisini kurmuş ve geliştirmiştir. Artık ona göre ideoloji, egemen sınıfın ezilen sınıfları kandırmak için itina ile planladığı, toplumdaki çelişkileri maskeleyerek sistemin kendisini yeniden üretmesini sağlayan bir fesatlığın ürünü olmadığı gibi, bilincin keyfi bir icadı da

değildir.¹⁰ Burada ideoloji, arzu edildikleri yargısına varılan siyasi çıkarların peşinden koşan belirli bir grup veya sınıfı birleştiren ya da onlara ilham kaynağı olan inançlar kümesi anlamında tanımlanmıştır.

İdeolojinin değişik anlamlarından söz edilebilmektedir. İdeoloji, her şeyden önce öncelikle belirli merkezi değerler çerçevesinde oluşturulan inançların meydana getirdiği sistemi ifade etmektedir. Komünizm ve faşizm gibi ideolojiler, toplumdaki kurumların karşısında yer alır ve kendisine bağlananları ya da inananları bir parti veya mezhep içinde örgütlemeye yarar. İkinci olarak ideoloji, bir anlamda yanlış ya da çarpıtılmış olan inançlar bütünüdür. Marksist terminolojide ideoloji, toplumda egemen olan sınıf tarafından üretilen ve bu sınıfa ezilen sınıflar üzerindeki ekonomik egemenliğini pekiştirme imkânı veren düşünceler bütünüdür. Dolayısıyla ideolojilerin karakteri tamamen toplumdaki ekonomik güç tarafından az ya da çok çarpıtılır. Üçüncü olarak ideoloji, daha çok toplumsal fenomenlerle ilgili olan ve bilimsel bilgiyi olduğu kadar, dini ve hatta gündelik inançları da kapsayabildiği için doğru ya da yanlış olabilen inançlar sistemini de ifade etmektedir (Cevizci, 1997: 360).

İdeoloji, sadece inanç sistemiyle değil, aynı zamanda iktidar meselesiyle de ilgilidir. İdeolojinin en yaygın kabul gören tanımı, egemen toplumsal grup veya sınıfın iktidarını meşrulaştırmakla ilgili olanıdır. Meşrulaştırma sürecinin farklı stratejileri vardır. Bunlar:

- 1) Egemen iktidar, kendisinin kendine yakın olan inanç ve değerlerin tutunmasını sağlar;
- 2) Bu tür inançları, doğrulukları kendinden menkul ve görünüşte kaçınılmaz kılacak şekilde doğallaştırarak evrenselleştirir;
- 3) Kendisine meydan okumaya çalışan fikirlere çamur atar,
- 4) Rakip düşünce biçimlerini, muhtemelen açığa vurulmayan; fakat sistemli bir mantıkla dışlar;

---

¹⁰ Larrain, Jorge; 1981, İdeoloji ve Kültürel Kimlik, Çev: Neşe Nur Domaniç, Sarmal Yayınevi, İstanbul

5) Toplumsal gerçekliği kendisine uygun yollarla manipüle ederek meşrulaştırır.¹¹

Günümüz toplumlarında her çeşit sosyal ve siyasi hadiseyi bir ideolojiye bağlama eğilimi vardır. İdeolojinin en çok kullanılan anlamlarından biri de ”bir siyasi partiye ilham veren doktrin” tanımıdır. Ancak, sosyal ve politik gerçeklik son derece dinamik olduğu halde, ideolojiler statik ve dogmatiktir. Bundan dolayı ideolojiler, sosyal ve siyasi yapıdaki değişmeye ayak uyduramadıklarından, ancak ortaya atıldıkları dönemin şartlarına bağlı kalmaktadırlar.¹² İdeolojilerin statik ve dogmatik oluşu ile politikanın son derece dinamikliği arasında önemli bir çelişki vardır. Politika, değerlerden çok, sınıf menfaatleri, grup menfaatleri ve devlet menfaatleri gibi menfaatler üzerine kurulur. Politikaya boyun eğmek ve politikanın kurallarına uymak zorunda kalan ideolojiler, dünyanın her tarafında bir buhran geçirmektedir. İdeolojilerin buhran geçirdiğini gösteren hadiseler şunlardır:

- 1) İktidarı klasik demokratik usullerle ele geçirdikleri zaman ideolojiler, adeta bir çeşit felce uğramaktadır. İktidara gelen siyasi partiler, genellikle temsil ettikleri ideolojiyi bir tarafa bırakarak, milli ve milletlerarası konjonktürlere yani karşılıklarına çıkan menfaat oyunlarına boyun eğmektedir;
- 2) İdeolojiler, daha mutlakçı ve propaganda kuvvetiyle daha da müsamahasız ve emperyalist oldukça ikiye bölünme yoluyla çoğalmaktadır;
- 3) Klasik demokrasilerde birbirlerinden farklı, hatta zıt ideolojileri temsil eden partiler arasında siyasi koalisyonlar kurulmaktadır;
- 4) Klasik demokrasilerde anayasaya uygun olarak, kısa vadeli, esnek programlar olan pragmatik veya ideolojisiz partiler ortaya çıkmaktadır;

---

¹¹ Eagleton, Terry; 1996, İdeoloji, Çev: Muttalip Özcan, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, s. 23

¹² Erkal, Mustafa E; 1996 Sosyoloji (Toplumbilim), Der Yayınları, s. 407- 409

5) İdeoloji ve fikirler etrafında değil de bazı grupların lehine olarak maddi menfaatler elde etmek ve bu grupların menfaatlerini korumak için oluşturulmuş baskı gruplarının önemi ve rolü artmaktadır (Dimitriu, 1981: 70, 71).

İdeolojinin temelinde tarihsel ve kültürel değerler yatmaktadır. İdeoloji bir toplumun ortak yaşamından, kültürel birikiminden çıkar veya başka bir kültürden aşılır; tarihsel bir olgu olarak genellikle bir sosyal, kültürel mirastan, toplumsal bilinç ve bilinçaltından yararlanır (Ergil, 1983: 74). İdeolojinin kültürel değeri yeni gereksinimlerin etkisiyle yeni sentezlere evrilebilmektedir. Örneğin Afrika toplumları, Avrupalı misyonerlerin yaydığı Hıristiyanlıktan çok sayıda düşünce, inanç ve simge almıştır. Bunları yeni bir yoruma tabi tuttukten sonra, bu toplumlar Afrika'nın geleneksel kültürüyle birleştirmiş; sömürgeci devletlerin yabancı ve saldırgan kültürüne karşı kalkan olarak kullanmıştır. Bu da ideolojinin ya var olan bir görüşün, bir inanç sisteminin bünyesinden koparak ya da ona karşı geliştiğini göstermektedir.

Etkili, etkisiz; uzun süreli veya kısa süreli; geniş, nüfus kümelerini (hatta ulusları) birleştiren ya da küçük bir kümeyle has pek çok ideoloji türü bulunmaktadır; ancak Parsons, ideolojinin ana işlevleri göz önünde bulundurarak ideoloji türlerini 4 keskin başlık altında toplanmasını önermiştir.¹³ Buna göre ideoloji türleri şunlardır:

- 1) Tutucu ideolojiler genellikle ya da birçok yönüyle var olan düzeni savunur;
- 2) Reformist ideolojiler, yeni koşullar/gereksinimler karşısında var olan değerler sisteminde ve onun haklılaştırdığı kuramsal yapıda düzeltimler; yeni koşullara uygun ayarlar yapılmasını savunur;
- 3) İhtilalcı ideolojiler var olan değerler sisteminin ve onun haklılaştırdığı toplumsal yapının kökten değişmesini, dönüşmesini (transformation) savunur;

---

¹³ Talcott (1959), "An Approach to the Sociology of Knowledge", *Dünya Sosyoloji Kongresin'de Yaptığı Bildiri*, World Congress of Sociology, Cilt:4

4) Karşıt ideolojiler, yerleşik düzende var olan değerlerle uygulamalar arasındaki çelişkileri vurgulayarak, yerleşik değer sistemine aykırı tutum ve davranışları haklı göstermeye çalışır. Bu ideoloji türü genellikle karşı kültür (counter-culture) ya da alt kültür (sub-culture) denilen yaşam ve düşünce biçimlerini benimseyerek toplum dışına düşen düzen karşıtlarınca benimsenir. Karşıt ideoloji, büyük çaplı bir toplumsal değişiklik beklemeyen (bunun olacağına pek inanmayan); ancak yerleşik düzen içerisinde de kalmak istemeyen kümelerin kendi küçük dünyalarını yaratmanın bir aracıdır. Buna örnek olarak dünyanın, üzerindeki tüm bitki, hayvan ve insanlara ait olduğunu kabul eden apolitik bir görüş olan ve kendilerine asla sınır koymayan, var olan tüm yetkinlikleri reddeden, komün hayatını savunan özgürlükçü bir hareket olan hippilik (20 yüzyılın bir tür yaşam tarzı) gösterilebilir.¹⁴ Bu akım 1960'lı yıllarda dönemin komünist ve faşist ideolojilere karşı çıkan, özgürlüğün bireyin kendi içinde olduğunu savunan; ancak uygulamaları ile anarşist düşünce tarzından ayrılan, düşünce biçiminin gerçek yaşama dönüştüğü bir yaşam tarzıdır.

İdeoloji, ister kapitalist, ister sosyalist; ister gelişmiş, ister azgelişmiş toplumda olsun, insanın yaşam koşullarıyla (onu çevreleyen tüm toplumsal koşullarda) gerçek ilişkilerini somut bütünlükler içinde yansıtmaz. Aksine bireyin yaşayış biçiminden kaynaklanan kısmi ve yanlı karakterini yansıtır (Ergil, 1983: 95).

Bu bölümde ideoloji kavramı ile ilgili olarak yapılan tespitlerden ve ideolojinin tarihsel sürecinin irdelenmesinin ardından, bir sonraki alt başlıkta artık ideolojinin politika ile olan ilişkisine değinebiliriz.

1.2. İdeoloji ve Politika İlişkisi

Politika (siyaset) sözcüğü Türk Dil Kurumu'nun Güncel Türkçe Sözlüğü'nde şu şekilde tanımlanmıştır:¹⁵

---

¹⁴ Bingham, June, 1969 "The Intelligent Square's Guide to Hippieland", (Simon Dinitz, Russel R, Dynes Alfred C Clarke) Deviance, New York: Oxford University Press

¹⁵ http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=POL%C4%B0T%C4%B0KA

a) (Politi'ka) 1. Devletin etkinliklerini amaç, yöntem ve içerik olarak düzenleme ve gerçekleştirme esaslarının bütünü, siyaset, siyasa: (Vergi yükünün adaletli ve dengeli dağılımı maliye politikasının sosyal amacıdır) - Anayasa; 2. Davranış biçimi, düşünce yapısı □(Bir mirasyedi politikasıyla, birikmiş altını, el sürülmedik kaynaklarını har vurup harman savurdular) - N. Cumalı; 3. mec. Bir hedefe varmak için karşısındakilerin duygularını okşama, zayıf noktalarından veya aralarındaki uyuşmazlıklardan yararlanma vb. yollarla işini yürütme (Bana karşı kullandığı tehdit ve şantaj politikası güverte halkınca malumdu),”

b) Belirlenen amaç veya hedeflere ulaşmaya yönelik karar ve eylemler bütünü

“Politika” (Politics) kelimesi ”polis” sözcüğünden türemiştir ve sözlük anlamı şehir devletidir. Eski Yunan toplumu, her biri kendi hükümet sistemine sahip bağımsız şehir-devletler topluluğu şeklindeydi. Bilindiği üzere bu şehir devletlerinin en büyüğü ve etkili olanı, genellikle demokratik yönetimin beşiği olarak tasvir edilen Atina’ydı. Bu doğrultuda, politika polis olarak adlandırılan şehirlerin işlerine, diğer bir ifadeyle polisle ilgili olana atıfta bulunmaktadır. Bunun içindir ki, politika tanımının modern biçimi, devletle ilgili olandır.

Politika, nerede nasıl ve hangi koşullarda, kimin kime hükmedebileceğini öğrenmeye çalışan bir bilim dalı olup¹⁶ belli bir coğrafyayı paylaşan ve ortak bir takım özelliklere sahip insanların bir arada yaşamasını imkânlı hale getirmek için oluşturulan devlet aygıtını işletme sanatı olarak tanımlanmaktadır.¹⁷ Devletin işletilmesinden doğan politika aslında her bir ülke özelinde insan topluluklarını idare etme, onların sorunlarına çözümler geliştirme faaliyetlerinin bir aynasıdır. Bu açıdan bakıldığında, bir ülkenin tarihi denildiğinde o ülkenin geçmişteki politikasını; bugünkü politikası denildiğinde ise bugünkü tarihini anlamak gerekmektedir.

Politika ilgi çekicidir, çünkü insanlar birbirleriyle uyuşmazlık halindedir. İnsanlar nasıl yaşamaları gerektiği konusunda hemfikir değildir. Kim neyi almalıdır? İktidar ve

¹⁶ Yücekök, Ahmet, 1987, Siyaset’in Toplumsal Tabanı (Siyaset Sosyolojisi)

¹⁷ Öztürk, Muammer, 2007, Modern Siyaset Bilimi: 1880’den Beri Süregelen Anglo-Amerikan Değişimleri, s. 176

kaynaklar nasıl dağıtılmalıdır? Toplum işbirliği temeline mi dayanmalıdır, yoksa çatışma temeline mi? Aynı zamanda insanlar, bu gibi sorunların nasıl çözüme kavuşturulacağı konusunda da ortak bir fikre sahip değildir. Kolektif kararlar nasıl alınmalıdır? Söz kimde olmalıdır? Her bir kişinin ne kadar etkisi olmalıdır?

Aristoteles insan için "İnsan doğası gereği siyasi hayvandır" ifadesini kullanmıştır.¹⁸ Aristoteles'e göre, insanların kendi hayatlarını iyileştirmek ve "iyi toplumu" yaratmak için giriştikleri faaliyet olarak politikayı "en üstün bilim" yapan budur. Politika, her şeyden önce sosyal bir faaliyettir; o daima bir diyalogdur, asla bir monolog değildir. Robinson Crusoe gibi yalnız bireyler basit bir ekonomi geliştirebilirler, bir sanat ortaya çıkarabilirler, vesaire; fakat siyaset yapamazlar. Siyaset ancak bir başka insanın, Cuma'nın gelişiyi ortaya çıkar. Ne var ki, siyasetin özünde yatan uyuşmazlık, aynı zamanda onun doğası ve nasıl incelenmesi gerektiği konularında da geçerlidir. İnsanlar karşılıklı sosyal etkileşimi "politika" yapmanın ne olduğu konusunda olduğu gibi, politik faaliyetin en iyi nasıl analiz edilebileceği ve açıklanabileceği konusunda hemfikir değildir.

Politika, en geniş anlamda, insanların hayatlarını düzenleyen genel kuralları koymak, korumak ve değiştirmek için gerçekleştirdikleri faaliyetlerdir. Politika akademik bir disiplin olmakla birlikte, aslında hiç şüphesiz bu faaliyetin incelenmesidir. Bu çerçevede, politika, çatışma ve işbirliği olgularıyla karmaşık bir bağlantı içindedir. Rakip fikirlerin ve ideolojilerin, farklı isteklerin, rekabet eden ihtiyaçların ve çatışan çıkarların varlığı, insanların beraberce tâbi oldukları kurallar hakkında hemfikir olmamalarını beraberinde getirir. Böylece insanlar bilirler ki, kurallar üzerinde etkili olmak veya onların yürürlükte kalmasını sağlamak için birlikte çalışmak, yani, Hannah Arendt'in siyasî iktidarı tanımlarken kullandığı ifadeyle, "elbirliği etmek" zorundadır.¹⁹ İşte bu nedenle, politikanın temel özelliği, genellikle rakip görüşlerin ve birbiriyle rekabet halindeki çıkarların uzlaştırıldığı bir çatışmayı çözüme süreci olarak tasvir edilmektedir. Politika geniş anlamıyla, tüm çatışmaların çözüme kavuşturulduğu veya kavuşturulabildiği faaliyet olarak değil, bunun başarılmasından çok, bir çatışma çözüme

---

¹⁸ <http://www.deha20.com/2014/05/12/insan-politik-hayvandır/>

¹⁹ Heywoof Andrew, <http://www.libertedownload.com/Ornek/Siyaset.pdf>, s 22

arayışı olarak düşünülebilir; ancak çeşitliliğin (hepimiz aynı değiliz) ve kıtlığın (talebi karşılamaya yetecek miktarda mal - hizmet asla olmayacak) kaçınılmazlığı, politikayı insanlık durumunun zorunlu bir boyutu haline getirmektedir.

Politikanın anlamını netleştirmeye yönelik her çaba, yine de iki büyük problemle karşı karşıyadır. Bunlardan ilki, politika kavramının gündelik dildeki kullanımından kaynaklanan bir yığın çağrışımla ilgilidir; diğer bir ifadeyle politika “yükü” bir kavramdır. İnsanlar genellikle örneğin iktisadı, coğrafyayı, tarihi ve biyolojiyi sırf akademik bir konu olarak görürken, pek az insan politikaya kendi ön fikirlerinden bağımsız olarak bakmaktadır. Örneğin pek çokları, politika konusuna tarafsız ve hislere kapılmaksızın yaklaşabilmenin mümkün olduğuna inanmayı güç bularak, otomatikman politik incelemecilerinin ve hocalarının bir şekilde tarafgir olduklarını farz ederler. Daha kötüsü, politika genellikle “kirli” bir kelime olarak düşünülür: Bir yandan sıkıntıyı ve derdi, kargaşayı ve hatta şiddeti; diğer yandan aldatma, manipülasyon ve yalana ilişkin imgeleri çağrıştırır. Bu çağrışımlar yeni bir şey değildir. Samuel Johnson, 1775 gibi erken bir tarihte, politikayı “dünyada yükselmenin aracından başka bir şey değil” diyerek hor görürken, 19. yüzyıl Amerikan tarihçisi Henry Adams, onu, “nefretin sistematik organizasyonu” olarak özetlemiştir. Bu sebeptir ki politikayı tanımlamaya yönelik her girişim, politika kavramını benzer çağrışımlardan ayırma çabası niteliği taşımaktadır.²⁰

İkinci ve halledilmesi daha zor olan güçlük, saygın otoritelerin (En basit şekliyle otorite “meşru iktidar” olarak tanımlanabilir. İktidar, başkalarının davranışlarını etkileme gücü iken, otorite bunu yapma hakkıdır. Dolayısıyla otorite herhangi bir şekilde zorlama veya manipülasyondan ziyade, kabul edilmiş bir itaat ödevine dayanır. Bu anlamda otorite meşruluk veya haklılıkla örtülü iktidardır. Weber, itaatın tesis edilebileceği farklı zeminlere dayalı üç çeşit otoriteyi birbirinden ayırmaktadır: Geleneksel otorite köklerini tarihten almakta, karizmatik otorite kişilikten gelmekte ve hukuki-rasyonel otorite ise bir dizi gayrişahsî kurala dayanmaktadır) bile bu kavram hakkında hemfikir olmayışlarıdır. Politika şu tür farklı biçimlerde tanımlanır: İktidar kullanma, otorite kullanma, kolektif karar alma, kıt kaynakların tahsisi, aldatma ve manipülasyon yapma

---

²⁰ Heywoof Andrew, <http://www.libertedownload.com/Ornek/Siyaset.pdf>, s.22

vs. Bu çerçeveden bakıldığında politika, terimin çok sayıda kabul edilebilir veya meşru anlamı bulunması bağlamında, “özü bakımından tartışmalı” bir kavram olarak değerlendirilebilmektedir. Politikanın tanımlanmasında kullanılan farklı görüşler şunlardır:

- Hükmetme sanatı olarak politika;
- Kamusal işler (kamu meseleleri) olarak politika;
- Uzlaşma ve mutabakat olarak politika;
- İktidarın ve kaynakların dağıtımını olarak politika

Birçok bakımdan, politikanın “devletle ilgili olan” anlamına geldiği fikri politika disiplinin hakkındaki geleneksel görüştür ve akademik araştırmanın devlet aygıtının personeli ve mekanizması üstünde odaklanması eğiliminde ifadesini bulur. Politika kavramı devlet işleri ile özdeşleştirilmesinin bir sonucu olarak - birinci alt başlıkta da belirtildiği üzere - ideolojiye benzer bir negatif imaj kazanmıştır. Bunun sebebi, politikanın toplumdaki yaygın algılayışta, siyasetin siyasetçinin faaliyetleriyle yakından bağlantılı görülmesidir. Kabaca ifade etmek gerekirse politikacılar, genellikle kişisel ihtiraslarını kamu hizmeti retorikleriyle veya ideolojik yargılarla örten, iktidar peşindeki ikiyüzlüler olarak görülür. Hâkim algı, aslında gittikçe, özellikle son yirmi yılda kendini gösteren küreselleşme ile yoğunlaşan, teknolojinin gelişmesiyle ve medya ifşaatlarıyla, yolsuzlukların ve eğriliklerin daha etkili biçimde gün ışığına çıkarılmasının bir sonucu olarak modern dönemde çok daha yaygın hale gelmiş olup; anti-politika gibi bir olgunun ortaya çıkmasına da sebep olmuştur. Klasik siyasî hayatın kadrosuna ve aygıtına ilişkin reddedişin kökleri, kendi çıkarına hizmet eden, ikiyüzlü ve ilkesiz bir faaliyet olarak siyaset görüşünde ifadesini bulmuş ve “makam siyaseti” veya “politicking” (politik oynamak) gibi küçültücü sözlerde karşımıza çıkmıştır. Politik imajının kaynağı, siyasî liderlerin kurnazlığı ve yaptıkları manipülasyonun bir sonucu olarak şekillenmektedir.²¹

Manipülasyon kavramına geçmeden önce, politika ile ilgili olarak yukarıda yapılan tanımların ardından, politikanın ideoloji ile olan münasebetine değinmek gerekmektedir.

---

²¹ Heywoof Andrew, <http://www.libertedownload.com/Ornek/Siyaset.pdf>, s.23

Politika ve birçok farklı disiplinin konusu olmayı başarmış bir kavram olarak ideoloji birbirinden farklı düşünülemez iki olgudur. Öyle ki, devlet politikası, varlığını ve üzerine kurulduğu meşruiyet ilkelerini toplumsal alanda sürekli hale dönüştürmek için ideolojiden beslenmektedir (Çetin, 2001: 201). Devletin bireyi ve toplumu kurması ve düzenlemesinin en önemli araçlarının başında ideoloji gelir. İdeolojinin gücü, iktidar politikalarının belirlediği tanımlar ve amaçlar çerçevesinde toplumu kurma ve ona bir üst kimlik verme konusundaki etkinliğinden kaynaklanmaktadır. İdeolojinin işlevi tek başına bağımsız bir işlev değildir. Onun araçsallığı devletin amaçsallığı ile doğrudan ilişkilidir. Devlet, toplumu belirlenmiş bir düzen içinde tutan, düzeni koruyan, total bir birleştiricilik ile üst belirleyici olan ve bir dünya görüşü ile toplumsal bütünlük sağlayan (Poulantzas, 1992: 40) bir üst politik iktidar alanıdır. Laclau, devlet tanımlarından yola çıkarak ideolojiyi “toplumsal formasyonun birlik ve beraberliğini sağlayan ve devam ettiren; sistemin toplumsal koşullarını sürdüren ve yeniden üreten ve devletle aynı amaca yönelmiş bir düzen” (Laclau, 1998: 73) olarak tanımlamaktadır. Althusser de ideolojiyi, “toplumsal formasyonun belirleyicisi; toplumu dönüştürücü ve bireyleri ilişkiler ağı içerisinde yönlendirici egemen fikirler ve tasarımlar sistemi” (Althusser, 1991: 47) olarak tanımlamaktadır.

Daha önce de belirtildiği üzere, ideolojinin birçok tanımı mevcuttur. Sosyal bilim bakış açısından bakıldığında da ideoloji, mevcut iktidar ilişkileri sistemini korumayı, değiştirmeyi veya yıkmayı amaçlayan ve organize bir siyasi eylem için temel teşkil eden, az veya çok tutarlı fikirler bütünüdür. Bütün ideolojiler (a) genellikle bir “dünya görüşü” şeklinde, mevcut düzene ilişkin bir değerlendirme sunar; (b) bir iyi toplum vizyonu çerçevesinde, arzulanan bir gelecek modeli sağlar ve (c) siyasi değişimin nasıl olabileceği ve nasıl olması gerektiği konusunda bir çerçeve çizerler. Dahası ideolojiler, değişmez bir şekilde mühürlenmiş düşünce sistemleri değildir; daha ziyade, birçok noktada bir diğeriyle çakışan değişken fikirler bütünüdür. “Temel” düzeyde ideolojiler siyaset felsefelerine benzerler; “tatbiki” düzeyde ise geniş siyasi hareketler şeklini alırlar (Selinger, 1976).

İdeoloji, siyasal iktidarın toplumu şekillendirmesi, toplumun da siyasal iktidarı değerlendirmesi açısından objektif kriterler sağlayan önemli bir meşruiyet aracıdır; fakat ideolojilerin bir üst düzenleyici güç olarak devletin belirleyici alanı içerisinde

olmasından dolayı objektif kriterler çoğu zaman subjektif değerlere dönüşmekte; devletin kendine ve eylemlerine yasal bir zemin kazandırmak için farklı yorumlara maruz kalmaktadır. Siyasal iktidar, belki de ideolojinin meşruiyet kazandırmadaki esnekliğinden dolayı ona bağlı bir görüntü arz etmektedir. Kendisiyle beraber değişen ideolojik tanımlamalar ve yorumlar siyasal iktidar alanını genişletmektedir. Ayrıca ideolojiler, siyasal iktidara her zaman topluma müdahale hakkını ve imkânını sunduğu için güçlü bir meşruiyet aracıdır. Siyasal iktidar kendi meşruiyetinin kriterlerini ideolojiler çerçevesinde belirler. İdeolojik çerçeve aynı zamanda toplumsal ve siyasal eylemlerin de meşruiyet çerçevesini oluşturur. İdeolojiler, devletin sistemi kontrol mekanizması olarak işlev görür. Toplumda ve siyasette hangi düşüncenin ve eylemin meşruiyet sınırları içerisinde olduğuna siyasal iktidarın ideolojisi karar vermektedir (Çetin, 2001: 202).

İdeolojisi olmayan siyasal iktidarın toplumu kurma, statükoyu koruma ve siyasal, toplumsal ve ekonomik mühendislik derecesi oldukça düşüktür. Siyasal iktidar, bütünleştirici ve total anlamlar ile eylemler dünyası kurma gücünü ideolojiler sayesinde kazanır. İdeolojiler de tıpkı yerine ikame oldukları dinler gibi, çok güçlü bir iman gerektirir ve kendi dışındaki dünyaları cehennem, kendi vaat ettiği dünyayı ise cennet olarak tasvir eder. Marks'ın ifadesiyle 'halkın afyonu' olan dinlerin reddiyle ortaya çıkan toplumun afyon ihtiyacını ideolojiler dinsel olarak gidermişlerdir. Bunun içindir ki, ideolojiler tüm insanlığa cennet vaadiyle, aynı dinseliliğin 'evrensellik' ilkesinin kullanılmasıyla da yukarıda ifade ettiğimiz totalitarizmin aracı olmuşlardır. Mevcut durum Parsons'un ideoloji tanımlamasına da denk düşmektedir. Ona göre ideolojiler "toplumun ortak inanç ve iman sistemi, o toplumun hayatını düzenleyen kültür, kolektivitinin ve içinde bulunan şartların totalitersine yönelmiş bir fikir sistemi, toplumu sisteme uygun olarak kurma süreci ve yönelinen gelecekteki amaç dünyasının ilkeleriyle örülmüş ilişkiler ağı olarak dinin tüm görevlerini üstlenmiş bulunmaktadır (Parsons, 1951:349).

İdeolojik meşruiyet arayışlarının temelinde yatan unsur, siyasal iktidarın toplumun mutlak itaatini sağlamak ve onu yönetmek için kendi belirleyiciliğinin kabul edilmesine duyduğu istek ve inançtır. İdeolojilerin bir başka araçsallığı da mevcuttur: Toplumun siyasal iktidara itaatini sağlamak için bireylere düşünsel ve davranışsal normlar

dünyası sunmak... Bireylerle devletin amaçları ve çıkarları örtüştürülerek bireylerin siyasal iktidara yabancılaşması önlenmeye çalışılmaktadır. Bireyler, anlamlar ve davranışlar dünyası içerisinde kendisi gibi bireylerden oluşan toplumla uyumlulaştırılırken siyasal iktidarın davranışlarını da kendi dünyasında meşrulaştırmış olmaktadır. İdeoloji, önemli toplumsal ayrımların belirmeye başladığı modern toplumun kendine bir yaşam çerçevesi bulma çabasıdır. Toplumda beliren şartlar içinde insanların toplumdan kopması, ona yabancılaşması ortaya çıkarmaktadır. Freud'a göre ideolojiler, siyasal iktidara yabancılaşmış insanın ve toplumun kaygı ve korkularına getirilmiş cevaplardan oluşmaktadır (Freud, 1967: 96). İdeolojiyi toplumu düzenlemenin bir aracı olarak kullanan ve ideolojik devlet geleneğinde politik gücü elinde bulunduran siyasal iktidar, kendi ideolojik elbisesini bireylere giydirmeye imkânını çeviri, eğitim, medya, propaganda vb. alanlarda bulur. İdeolojiler, sonuçta toplumu oluşturan bireyler tarafından üretilen ve dönemin kültürel ve sosyolojik öğelerini içinde barındıran düşüncelerdir.

Yetiştirdiği toplumun sosyolojik ve kültürel değerleri temelinde bir bireyin kafasında oluşturduğu düşünceler bütünü olan ideolojiler günümüzde kendilerine, ekonomik güç ve teknolojik imkânların seferber edilmesiyle daha fazla yayılma olanağı bulmaktadır. İdeolojiler, politik bir aktörün ya da birden fazla aktörün kurduğu siyasi bir parti kanalıyla demokratik bir ülkede seçmenler tarafından kabul görüp desteklenmelerinin ardından o dönemin politikalarının temelini oluşturmakta ve bir sonraki ideolojinin yerleşmesine kadar varlığını sürdürmektedir.

Muazzam servetiyle son zamanların önemli bir politik aktörü olarak sivrilen ve Kasım 2016'da yapılacak ABD Başkanlık seçimleri öncesinde adaylık yarışında açıkladığı fikirlerle (Göçmenler, Müslümanlar, güvenlik ve IŞİD ile mücadele konularındaki görüşleri ön plana çıkmıştır. Göçmenler için öne sürdüğü planlardan biri de ABD ile Meksika sınırına bir duvar örülmesi ve bu duvarın maliyetinin Meksikalılardan tahsil edilmesidir) gündeme oturan ABD başkan adayı Donald Trump verilecek en iyi örneklerden biridir. Donald Trump'ın " TRUMP - Make America Great Again" (TRUMP ile Amerika Tekrar Eski Gücüne) sloganı, özellikle 2001 yılında ABD'de gerçekleştirilen terör eylemi sonrasında İslam'a karşı bakış açısını değiştiren ABD halkının on beş yıllık bir süreçte zihninde oluşan ideolojinin bir dışa vurumudur.

Trump'ın ortaya attığı fikirlerin hızlı şekilde yayılmasında, elinde bulundurduğu ekonomik güç ve ona bu gücü kullanarak fikirlerini milyonlarca insana ulaştırma imkânı sağlayan teknolojik alt yapı ile desteklenmiş basın organlarının kullanılması etkili olmuştur.

Her halükarda ortada bir iktidar ve iktidarın ideolojilerini yansıtan bir politika söz konusudur. İktidar, arzulanan bir sonuca ulaşma gücüdür ve zaman zaman bir şeyi “yapmaya muktedir” olmaya atıf bulunularak kullanılmasının yanı sıra birinin kendisini hayatta (canlı) tutabilmesinden, ekonomik büyümeyi teşvik eden bir yönetim gücüne kadar birçok şeyi kapsamaktadır. Ancak, politikada iktidar, bir ilişki olarak; yani başkalarının davranışlarını, onların tercih etmedikleri yönde etkileme gücü olarak düşünülmektedir. Böylelikle toplum “üzerinde iktidar” sahibi olmaya atfen kullanılır. Daha dar anlamda iktidar, güç veya manipülasyona yakın biçimde ve içinde rasyonel ikna barındıran etkinin aksine cezalandırabilme veya mükâfatlandırabilme gücü olarak da kullanılmaktadır.

Üzerinde durulması gereken diğer bir konu manipülasyon kavramıdır. Manipülasyon sadece haberlerde değil, diğer yazınsal ve görsel metinleri de kapsamadığından tez konusu itibarıyla incelenmesi gereken önemli bir politik etkidir. Manipülasyonlar mevcut ideolojileri hem destekleyebilme hem de zayıflatabilme özelliğine sahiptir ve bir takım politik çevreler tarafından lehte algı yaratma amacı için kullanılabilirler. Bilimsel bağlamda kullanımı oldukça geniş olan bu kavram “çıkar için yönlendirme” işlevine sahiptir (Çakır, 2007: 88, 89). Görev veren ekonomik doğrultusunda sıkça manipülasyona başvurabilmektedir.

1.2.1. Manipülasyon

Manipülasyon kavramı, Fransızca kaynaklı bir kelime olarak literatürümüze yerleşmiştir. Güncel Türkçe Sözlükte bu kelimenin anlamı, “yönlendirme; seçme, ekleme ve çıkarma yoluyla bilgileri değiştirme; varlıkları yapıcı, açıklayıcı ve yararlı bir biçimde kullanma işi” olarak geçmektedir.²² Manipülasyon, insanların kendi bilgi ve öğretileri dışında bu kişileri etkileme anlamı da taşımaktadır. Bu etkiler ve yönlendirme

---

²² TDK Sözlük, 1998: 1501.

sonucunda insanlar manipülasyonu yapan kişi veya kurumun istekleri doğrultusunda davranış ve kanaat değişikliğine gitmektedir.

Günümüzde İslam'ın terörle ilişkilendirilen bir olgu haline getirilmesi bir tarafın uyguladığı manipülasyon politikasına örnek olarak verilebilir. Özellikle ekonomik ve politik gücü elinde bulunduran batı ülkeleri, televizyon ve internetin hayatımıza girmesiyle, Orta Doğu ülkelerinde yaşanan savaşı, terörü basın ve yayın organları kanalıyla on yıllarca süre kendi dünya görüşleriyle işleyerek yayınlamış ve bugün çoğu Avrupalının kafasında oluşan İslam olgusu yönlendirilmelerle bu karşılaştırmanın somut bir verisi olmuştur. Yönlendirmeler son zamanlarda Avrupa ülkelerinde iktidara gelen aşırı sağcı siyasi partilerin ideolojilerini yaymada lehlerinde kullandığı bir araç haline gelmiştir.

Schiller, manipülasyon kavramını esas itibariyle bireysellik ve kişisel tercihler ile açıklamıştır (Schiller, 1993: 19, 20). Manipülasyon kavramına ters olmasına rağmen manipülatörlerin en çok kullandıkları kavram özgürlüktür. Manipülatörler yaptıkları özgürlük tanımında bireyselliğin önemine değinirler. Onlara göre bireysellik insanın özgürlüğünü sağlayan ve özgürlüğe hizmet eden en önemli olgudur. Bu sayede üretim araçlarının özel mülkiyette olmasını meşrulaştırırlar. Mülkiyet kişinin vazgeçemeyeceği, onun uğrunda savaşması gereken bir hakmış gibi yansıtılır ve kişinin mülk edinme hakkı olmadan kişiliğini koruyamayacağı mesajını kitlelere ulaştırır. Eğer mülkün ve paran yoksa kişisel isteklerinin de var olamayacağı hatta kişiliğinin bile var olamayacağı anlatılır. Kişi dünyada var olmak istiyorsa mülk ve para sahibi olmalıdır; bunları elde etmek içinde her yolu denemesi mubahtır. Böylece kişi, varlığını kanıtlayabilecek ve yaşama hakkı kazanabilecektir. Manipülasyonun yarattığı algı özgürlüğü tamamen kişisel bir olgu haline getirir. İdeolojinin bir aracı ve politikaya hizmet eden eylem olarak manipülasyon da tıpkı ideoloji ve politika gibi ekonomik amaçlara hizmet etmekte ve tıpkı ideoloji ve politika kavramları gibi Marksizm'in önemli bir inceleme konusunu oluşturmaktadır.

İdeolojisi ne olursa olsun, başta politik kurumlar olmak üzere, tüm kurumlar herkese eşit davranıldığı yönünde bir fikir uyandırmak ve bunu pekiştirmek için çalışmakta; medya sürekli bir güven verme çabası içine girmektedir. Medya sahipleri "gazetecilik

mesleği gereği”, yansızlıktan zaman zaman uzaklaştığını kabul eder; ancak bunun kişisel hatalardan kaynaklandığını, kuruluş prensipleri çerçevesinde bir hata olmadığını da vurgularlar. Manipülasyon kendini her ne kadar günümüz dünyasında daha çok medyada (aynı zamanda tüketicilere yönelik TV reklamlarında) hissettirse de her iktidar döneminde devlet kurumlarının elinden çıkan metinler, politik söylemler aracılığıyla görünür olmaktadır. Manipülasyon sayesinde geniş kitleler uyutulabilmekte ve yanlış yönlendirilebilmektedir.

Manipülasyon daha çok propaganda (özellikle İkinci Dünya Savaşı öncesi ve savaş süresince Nazi Partisi tarafından etkin anlamda kullanılmış ve Soğuk Savaş döneminde önem kazanmıştır) yoluyla ideolojilere hizmet eden ve politik eylemlerde sıklıkla başvurulan bir olgudur. Bir ülkede hükümet ya da muhalefet topluma kendi görüşlerini kabul ettirmek için propaganda yapar. Ayrıca, belirli bir amaç uğruna ya da bir çıkarı gerçekleştirmek üzere bir araya gelmiş gruplar da propagandaya başvurabilir. Propaganda sözcüğüne de, politika, ideoloji ve manipülasyon gibi genelde olumsuz bir anlam yüklenmiştir.

Propagandacı, bireylere veya kitlelere, manipülasyonunda başarı sağlayabilmek için, öncelikle aktarmak istediği amacını açıkça dile getirmeyi ve gizli tutar. Bunun nedeni öncelikle karşı tarafın güvenini kazanmak ve aktaracağı mesaja karşı alıcının bir direnç göstermesini engellemektir (Özsoy, 1998: 90). Propagandacının manipülasyona başvurarak ulaşmak istediği amaç ideolojisini karşı tarafa kabul ettirebilmek, böylelikle ekonomik ya da politik çıkar sağlamaktır. Manipülasyonların olayları şişirerek abartma özelliği bulunmaktadır. Manipülasyonlar aynı zamanda hedef kitleye özümsemlenmek amacıyla sürekli tekrar edilebilmektedir. Bununla birlikte, kamunun nabzına göre manipülasyonun propaganda kanalı revize edilerek şekil değiştirebilmektedir.

Manipülasyonun esas işlevi herhangi bir hedef kitleyi belirli bir fikir, bir ideoloji doğrultusunda güdülemektir (Tekinalp ve Uzun, 2004: 88). Medyanın dikkat etmesi gereken nokta halka kendini “nesnel” yansıtmasıdır. Kitle iletişim araçlarının özel sektörün elinde bulunduğu ülkelerde medya bir kısır döngü içindedir. Bir yandan kendini nesnel yansıtmak adına, ara sıra da olsa, hükümetin aksaklıklarını ortaya çıkarmakta; öte yandan iktidarı kızdırmaktan kaçınmaktadır. Medya kendi çıkarlarını

korumak için doğruluğu kolayca iddia ve ispat edilebilecek, kendisini maddi ve manevi açıdan zarara sokmayacak haber malzemesini kullanabilmektedir. (Herman ve Chomsky, 1998: 51-53). Benzer manipülasyonların önlenmesi için medya kuruluşlarının şeffaf olması ve medyanın sivil toplum kuruluşlarınca sıkı şekilde denetlenmesi gerekmekte; bunun için de toplumların eğitim düzeyleri önem arz etmektedir. Kendilerini eleştirel gözle değerlendirebilen, yenilik ve değişimlere açık toplumlar manipülasyonun yönlendirici etkisini zayıflatabilecek güçtedir. Chomsky'ye göre ancak bu yolla devlet propagandası, eğitimli sınıflar tarafından desteklendiği ve hiçbir sapmaya izin verilmediği zaman büyük bir etki yaratabilir (Chomsky, 1993: 30-32).

Manipülasyon mevcut bir ideolojinin sürekliliğinin sağlanması, ideolojinin desteklenmesi ya da aksine, karşıt bir ideoloji tarafından çürütülmesi amacıyla kullanılmaktadır. Manipülasyonun yazılı ve görsel metinler aracılığıyla ideolojilere hizmet etmesi (olumlu ya da olumsuz yönde) ve bir takım politik amaçlara ulaşılması elbette ki ancak ve ancak iletişimin sağlanmasıyla mümkün olabilmektedir. İletişim için dile ihtiyaç duyulduğundan, tanımı yapılan kavramların tümü dil ile doğrudan ilintilidir. İdeolojiler kaynak dil ve kaynak kültür tarafından üretilmekte ve öncelikle kendi ulusal kitlelerince benimsenmektedir. Kültürel etkileşim ile uluslararası alanda boy göstermeye başlamaları ise, şartlar el verdiği takdirde, gerçekleşecek olan diğer bir süreçtir. Fransız İhtilâli'ne yol açan ideolojinin gelişmesi ve sonrasında dünyaya yayılarak imparatorlukları birer birer parçalaması buna bir örnektir. İdeolojinin bir iletişim eylemi olan çeviri yoluyla yayılması söz konusudur. Her ne kadar Fransız İhtilâli, döneminin şartları dolayısıyla özellikle dünya çapında uzun yıllara yayılarak etkisini göstermiş olsa da, teknolojik iletişim araçlarının hüküm sürdüğü günümüz döneminde ortaya çıkan benzer durumların dünya çapında etkisini çabucak gösterebildiği örnekler de oldukça fazladır. Söz gelimi, "Arap Baharı" olarak nitelendirilen ve Suriye Savaşı'nı tetikleyerek dünyayı uluslararası terör tehdidiyle; Türkiye ve Avrupa ülkelerini ise mülteci sorunuyla baş başa bırakan olaylar silsilesi bir Tunuslunun kendini 17 Aralık 2010 tarihinde yakmasıyla patlak vermiştir.²³ İç savaşların çıktığı Tunus, Libya, Mısır, Suriye, Bahreyn, Ürdün ve Yemen hükümetleri

---

²³ <http://www.tarihiolaylar.com/tarihi-olaylar/arap-bahari-1304>

tarafından birer isyan olarak nitelendirilen ve şiddetle bastırılan olaylar uluslararası medya kuruluşlarınca ‘‘Özgürlük Hareketi’’ olarak nitelendirilmiş ve bu yönde yayınlar yapılmıştır. Her ülke kendi çıkarları doğrultusunda mevcut ideolojiyi manipüle etmeye başlamıştır. Olaylarla beş yıl gibi çok kısa bir sürede Kuzey Afrika iktidarları devrilerle Orta Doğu haritası değişmiş ve etkileri hala devam eden sonuçlara zemin hazırlamıştır.

Böyle bir ortamda ideolojilerin yayılmasında önemli bir araç haline gelen çeviri eylemi ayrı bir değer ve önem kazanmıştır; çünkü ideolojik kaynaklar küreselleşen günümüz dünyasında artık sadece üretildikleri topluma ait birer olgu olmaktan çıkmıştır. İçerisinde manipülasyon barındıran ideolojik temelli politik eylemler de böylelikle çeviri disiplininin bir araştırma konusu olarak incelenmeye başlanmıştır.

Gerekçelendirilen veriler ışığında ve bakanlık metinlerini çeviri politikası bağlamında değerlendirmeden önce, bu bölümün son alt başlığında çeviribilim ile ideoloji ilişkisine değinilmiştir. Çünkü politikanın temelini oluşturan ideolojilerin metinlerde gizlenmiş ipuçlarına ulaşmak ve muhtemel bir çeviri politikasından bahsetmek çeviri eylemi ile daha görünür olabilmektedir. Manipülasyon başlığı altında yapılan tanımlar, araştırmacılara bir tür olarak telaffuz edilen politik metinlerin sınırının ne denli geniş olduğunu göstermesi açısından da önemlidir.

1.3. Çeviribilim ve İdeoloji

İdeoloji ve çeviri üzerine özellikle son yıllarda çokça araştırma yapılmış ve konu ile ilgili birçok makale kaleme alınmıştır. İdeoloji ve çeviri üzerine yapılan yayınlar asimetrik güç ilişkilerinin içinde bulunduğu farklı durumların (manipülasyon, ideoloji, propaganda ve politika) incelenmesine dayandırılmış; çeviri dünyası yeniden şekillenmeye başlamıştır. Özellikle de ideoloji kavramına çeviribilimsel bir bakışla yaklaşılmaya başlanmıştır.

Van Dijk ideolojiyi politik anlamının ötesine taşıyarak bireysel ve topluma bağlı bilgi, inanç ve değerler sistemi çerçevesinde konumlandırmak gerektiğine değinmektedir (1998: 2). Van Dijk’e göre bizlerden çok azı inanç sistemimizi ya da fikirlerimizi ideoloji olarak tanımlamaktadır. Yaptığı tanımla Van Dijk, üç temel ayağı olan ideolojiyi çokdisiplinli (multidisiplinary) bir kavram olarak adlandırmıştır. Ona göre

ideoloji bilişsellik (biliş, kavrama; bir araya gelerek fikirleri yaratan inançlar), toplum (kitle menfaatleri, güç ve egemenlik ya da diğer bir ifadeyle tahakküm) ve söylemden (sıklıkla gizlilik ve manipülasyon barındıran, bir toplumdaki ideolojileri ifade etmede dilin kullanımı) oluşan üç ayaklı bir kavramdır.

İdeolojinin negatif²⁴ yan anlamı genel itibariyle dilbilimin çalışma alanına girmektedir (Woolard and Kroskrity, 1998); ancak çeviribilimde de ideoloji üzerine yirmi yılı aşkın bir süredir yapılan çalışmalar manipülasyon (manipulation), gerçek anlamından saptırma (distortion) ve yeniden yazma fikri ile doğrudan ilişkilidir. Lefevre'e göre çeviri *yeniden yazmaya* verilebilecek en açık örnek; potansiyel olarak en etkili eylemdir (Lefevre, 1992; 9); çünkü yazarın ve/veya herhangi bir eserin fikrinin, diğer bir deyişle görüşün başka bir kültürde tasarlanması ve bu yolla yazarın ve bu eserin orijinal kültürünün sınırlarının dışına uzanması söz konusudur. Çevirinin kültürlerarası bir eylem olarak, kaynak metni yeni bir dil sistemi içerisinde yeni okuyucularla buluşturması ve erek metinde yeniden oluşturulan metnin geniş kitlelerce orijinali gibi benimsenmesine yol açmaktadır. Titizlikle yapılan kaynak/erek metin tanımıyla ifadelerin birbirinden bağımsız olarak ne anlama geldiğine değil; oluşturulan erek metindeki ifadenin kaynak metindeki mesajı ne ölçüde değiştirdiğine dikkat çekilmektedir.

Çeviri yapılırken kaynak metnin iletişimsel eşdeğerinin (kaynak kültürde hangi amaca hizmet ediyorsa) yeniden yazılan metinde de aynı iletişimsel değeri taşıması ve kaynak metnin işlevinin erek metinde de sağlanması çeviribilimin yıllardan beri süre gelen tartışmalarının başında gelmektedir. Bu konuda en bilinen çalışma H. Vermeer'in Skopos'udur. Kaynak metnin dilsel kodları bir metin uzmanı olan çevirmen tarafından kırılarak yeniden kodlanmakta ve çevirmenin çeviri ürününü belirlerken uygulayacağı Skopos ile belirlenmiştir. Çevirmen, çeviri eylemini metinlere uygularken, eşdeğerlilik kararları alır. Peki, politik metinlerin derinlerinde yatan ve politik metinlerin amacını yansıtan ideolojinin çeviri ürününde bildiğimiz anlamda (tıbbi, hukuki ya da teknik metinlerin çevirisindeki eşdeğerlik) bir eşdeğeri var mıdır? Mevcut soruyu başka bir

---

²⁴ Tıpkı eleştiri kavramında olduğu gibi, ideoloji kavramı da ancak bilimsel ya da akademik çalışmaların bir konusu olarak nesnel anlamda ele alındığında pozitif yönüyle değerlendirilmektedir.

şekilde sorulacak olunursa: Kaynak metnin ideolojik özelliği, diğer metin türlerinde olduğu gibi, sadece erek metnin amacına (Skopos'una) mı hizmet etmektedir? Burada karşımıza görev veren sıfatıyla üçüncü bir belirleyici olan, belli bir ideoloji ile hareket eden ya da etmek zorunda olan politik aktörler ve kurumlar tarafından üretilen politik metinler çıkmaktadır.

Çeviri eyleminin yeniden yazmanın bilinen bir biçimi olduğu, özellikle çevirinin politik içeriği ele alındığında daha net görülmektedir (Munday, 2007: 197). Öyle ki, belirli bir ideoloji güden çeşitli ticari, kamu ya da kamu dışı kuruluşların birçok muhtelif kaynağı besleyen ya da aynı metnin birçok versiyonunu bir arada barındıran web sitelerine bakıldığında, kaynak metnin, dolayısıyla kaynak dilin tam olarak hangisi olduğunun belirsizleştiği örnekler az değildir.

Dahası, ölümünün hemen ardından yayınlanan yazısında Lefevere, çeviri ürününün belirleyenin çevirmenin ideolojisi ve erek dilin baskın yazınsal özelliği olduğuna dikkat çekmiştir (Munday, 2007: 198). Anlatılmak istenen, ideolojilerin basit anlamda çeviri metninde bulunmadığıdır. İdeolojiler ancak çevirmen tarafından alınan kararlar çeviri sürecinde ve çeviri ürününün erek kitle ile olan ilişkisinde kendisini gösterir; fakat politik değere sahip metinlerin çevirisinde belirleyici olan sadece çevirmenin ideolojisi değildir. Bu durum aslında daha çok çevirmenin konumu ile yakından ilgilidir. Çevirmen, ideolojisi olan bir dilsel arabulucudan ziyade bazı durumlarda görev verenin kendisine çizdiği kurallar doğrultusunda hareket etmek zorunda olan bir bireydir; çünkü politik içerikli metinler kolayca aleyhte manipüle edilme özelliğine sahiptir ve manipüle edilme özelliği siyasi kurumlarca bilinmektedir.

Çeviri sürecinde, çeviri ürününü oluşturan çevirmenin yanı sıra, çeviriyi organize eden ve çeviride düzeltme yapan (editing) unsurlarda bulunmaktadır (Hunston ve Thompson, 1999). Bunlar ilgili kurum ya da kuruluşun veyahut politik otoritenin belirlediği sınırlar içerisinde düzenleme yetkisine sahip denetçilerdir. Sonuçta çevirisi yapılan kaynak metnin ideolojisi, çevirmenin dilsel yaklaşımı ve almış olduğu kararlar doğrultusunda yeniden şekillenmekte ve erek metinde kendini göstermektedir. Çevirmenin almış olduğu eğitime, medya ve yerel çevre koşullarına göre şekillenen deneyimi sözcük seçimini, dolayısıyla da metnin işlevsel modelini etkilemekte; ideolojilerin işlevi görev

verenin koyduğu kurallar çerçevesinde çevirmen kararlarını istenilen yöne çekebilmektedir. Çevirmenin ideolojisi mi; görev verenin ideolojisi mi daha baskındır?

Görev veren bazen toplumsal belirleyiciler, yani yargılar olarak da görünür olmakta ve çevirmen kararlarına sınırlar koyabildiği gibi; bunun sonucunda bir takım yaptırımlara da sebep olabilmektedir. Her toplumun belirli dönemlerde hüküm süren ahlaki, kültürel, düşünsel vb. yargıları vardır ve dönemseller yargılar da ideolojik değerlerle ilintilidir. Söz gelimi, 1991 yılının Kasım'ında Almanca dilinde eşzamanlı çevirmenlik yapan Günter Deckert, Amerikalı Frederic Leuchter'in yaptığı konuşmanın aksine Auschwitz'de gaz odalarının olmadığı şeklinde yaptığı çeviri buna verilecek iyi bir örnektir. Bu olayın ortaya çıkmasının ardından Deckert mahkeme huzuruna çıkarılarak tutuklanmıştır (Hermans, 2009: 93). Acaba Deckert'in bilinen Neo-Nazi kimliği onun bu eylemi yapmasında etkili olmuş mudur, bilinmez; ancak örnek şunu göstermektedir ki değer yargıları ve getirdiği kanuni sınırlara rağmen kendi manevi ve politik değerlerini izleyerek hareket eden çevirmenler somut yaptırımlara maruz kalabilmektedir. Hâlbuki çevirmenlerin çeviri sürecinde sürekli tercih yapmak zorunda olmaları, yaptıkları işin doğal bir parçası değil midir? Benzer sorularla karşımıza gittikçe daha fazla tartışmaya zemin hazırlayacak sonuçlar çıkmaktadır. Çeviri eylemi sadece tercih ya da değerlendirme yapmak olarak elbette ki değerlendirilemez. Peki, ideolojik metinlerin çevirisinde izlenen yol nedir ve bu süreçte değerlendirilmesi gereken metin içi ve metin dışı unsurlar var mıdır; varsa bunlar nelerdir?

Metin içi unsurlar göz önünde bulundurulduğunda, metindilbilim ve dilbilgisel (grammar) kurallarından ziyade, karşımıza daha çok geçişlilik (transitivity) [Hatim ve Mason, 1997], anlam bütünlüğü (cohesion) ve sözcük seçimleri (lexical choices) gibi özellikle politik çeviri metinlerinin tanımlanmasında başvurulan kriterler çıkmaktadır (Gagnon, 1984: 253). Bunların içerisinde en önemlisi, daha önce de değinildiği üzere, sözcük seçimleridir. Geçişlilik ve anlam bütünlüğü diğer metin türlerinde de olması gereken kriterlerdir; ancak sözcük seçimi özellikle politik metinlerin ideolojik işlevini doğrudan etkilediğinden politik metinlerde geçen sözcüklerin etkisi ayrı bir öneme sahiptir. Özellikle de politikacılar tarafından seçilen sözcükler temsil ettikleri ideolojinin birer yansıması olarak ortaya çıkmaktadır. Söz gelimi İran'ın Eski Cumhurbaşkanı Mahmud Ahmedinejad, 2005 yılında Sistan-Belucistan eyaletinin

başkenti Zahedan'da halka hitaben yaptığı konuşmada Nazi Almanyası döneminde Yahudilere karşı yapılan soykırım ile ilgili olarak “Bugün, soykırım adında bir efsane yarattılar ve buna Allah'ın, dinin ve peygamberlerin üzerindeymiş gibi bakıyorlar” açıklamasında bulunmuştur.²⁵ Ahmedinejad sarf ettiği cümle içerisinde “soykırım” sözcüğü yerine “efsane” sözcüğünü kullanarak konu ile ilgili ideolojik görüşünü yansıtmıştır.

Çeviri kurumları²⁶ da toplumsal inanç ve değerlerin şekillenmesinde önemli bir rol üstlenmektedir; çünkü çeviri kurumları aynı zamanda toplumların çeviri politikalarını da yansıtmaktadır. Çeviri politikasına hizmet eden eylemlerden biri de yerelleştirmedir. Yerelleştirme yoluyla ürünler farklı ülkelerde yayınlanan reklamlar aracılığıyla pazarlanmaktadır. Reklamlar yayınlandığı ülkenin ideolojik sahnesine göre çerçevelendirilmektedir.²⁷ Kurumlar amaçları doğrultusunda farklı ideolojiler temelinde hareket etmekte ve olguları kendi ideolojik bakış açılarıyla yansıtmaktadır. Buna kamu kurumlarının dâhil olduğu örnekler de mevcuttur (Gagnon, 1984: 253). Görevi itibariyle, Birleşmiş Milletlerin çeviri kurumları tarafından mülteci ve göçmenlere yönelik uygulanan çeviri politikası ile mültecilerle sorun yaşayan A ülkesinin B hükümetinin C kurumu tarafından aynı kitleye uygulanan sözlü çeviri politikası ideolojik sebeplerden ötürü doğal olarak farklılık gösterecektir. Kurumlar izledikleri politika gereği, hangi metnin ya da söylemin nasıl çevrilmesi gerektiğini belirtmekle kalmayıp kaynak metinleri de yeniden belirleme yoluna gidebilmektedir (Schäffner, 2003: 122-128). Christina Schäffner bunu “self-translation”²⁸ (öz çeviri) olarak tanımlamıştır. Öz çeviri, kavramı çok dilli bir işleve sahiptir. Öz çevirilerde kaynak ve erek metin birbirini etkileyerek iki dilli bir yeniden yazma duruma sebep olabilmektedir.

---

²⁵ <http://www.hurriyet.com.tr/ahmedinejad-yahudi-soykirimi-israil-icin-bahane-3648276>

²⁶ Burada kurum ifadesiyle anlatılmak istenen her türlü kurum ve kuruluşlarıdır; bu kurumlar gerektiğinde belirtilecektir.

²⁷ Ramazan sofralarının vazgeçilmez ürünü olarak gösterilen Coca Cola ya da ABD’de yayınlanan Snickers marka çikolata reklamında araba kullanan dört beyaz gençten birinin açlıktan tumbul zenci bir kadına dönüşmesi Türk alıcıya gencin taşınma sırasında Muazzez Abacı’ya dönüşmesi şeklinde lanse edilmesi vb.

²⁸ Self-Translation: Kurum ideolojileri çerçevesinde yeniden üretilen kaynaklar

Çeviri, her şeyden önce, kendi içerisinde ideoloji barındıran ‘‘Feminist Çeviri’’ (Çeviride cinsiyet), ‘‘Aktivist Çeviri’’, ‘‘Edebi Çeviri’’²⁹ vb. birçok politik alt başlığa da ayrılmaktadır (Chilton and Schäffner, 1997). Bu bakımdan ideolojinin çevirisi ile çevirinin ideoloji ayırımına dikkat edilmelidir (Hatim ve Mason, 1997: 142-144). Çeviri eylemi çevirmen kararları ve kaynak ile erek metin şartları tarafından belirlenen bir ideolojik eylemdir; bununla birlikte mevcut ideolojinin çeviriyi bir araç olarak kullanması da söz konusudur.

Aslına bakılırsa, söz konusu bu ayrımlar yapısöküm (dekonstruction)³⁰ temelinde çeviribilimin son yirmi yılında tekrar gündeme gelmiş disiplinlerarası araştırma konularıdır. Bu durum bir rastlantı değildir. Farklı disiplinlerarası yaklaşımlarla kavramlara yönelik geliştirilen yeni bakış açıları olguların yeniden tanımlanması ve bu çerçevede yeniden değerlendirilmesine zemin hazırlamaktadır.

Bu açıdan değerlendirildiğinde, çeviribilimin kendisi bile başlı başına tartışmalara konu olmuş politik bir süreç değil midir? Yukarıda saydığımız ideolojik temeller üzerine kurulan alt başlıkların tümünün içerisinde politik söylemler barındırması çeviribilim ile ilgili bu savı kanıtlar niteliktedir.

Dilin kullanımı çeviri disiplini ile ideoloji kavramını birbirine bağlayan en somut olgudur ve politik kaynak metinlerde barınan ideolojinin çeviri yoluyla nasıl yansıtıldığı sorusunun araştırmacılara yeni ufuklar açtığı net bir biçimde görülmektedir.

Metinsel örneklere politik bakış açısıyla (amaçla) yaklaşan birinin, bu metinlere öncelikle kendi ideolojik bakış açısıyla yaklaşması da elbette kaçınılmaz olmaktadır; ancak bir sonraki bölümde incelenen metinsel örneklerde de görüldüğü üzere ideolojik

---

²⁹ Örneğin, bilimsel öğretinin klasikleri, sanatı (edebiyat) her zaman bir değer olarak ele almıştır. Sanat yapıtlarının çözümlenmesinde yazarın yansıttığı olaylardaki ideolojik ve estetik aydınlığı ortaya koymaya çalışmışlardır. Lenin’in ünlü makalesinin, *Leon Tolstoy, Rus Devriminin Aynası* başlığı bile, ayna ile Rus Devrimi kavramlarını birbirine bağlamak yoluyla, daha o zamandan değerbilimsel bir öge içermiştir (Ziss, 2011: s. 48).

³⁰ Jacques Derrida tarafından burada belirtilen içerikte kullanılan bir terim. Postmodernizmin ve eleştirel kuramın bazı dallarına göre yapısöküm, bir metnin görünenden öte sınırsız niteliğidir. Dilin geleneksel Avrupa merkezli dünya görüşü tarafından yönlendirilen, kesin hatları olmayan bir araç olduğu kabulüne dayanarak eski metinlerin yeni anlamlarını onları yeniden yapılandırarak inşa eden post-modern eleştirel yaklaşım. Yapısöküme göre anlam kesin değildir ve sonsuza uzanır.

bakış açılarının tek kaynağı çevirmenler değildir. Bu unsurların birinci bölümde geniş anlamda tanımlanan ideoloji/politika/çeviri ilişkisi bağlamında, birçok açıdan değerlendirilmesi de akademik bir çalışmanın zorunlu bir sonucunu işaret etmektedir.

BÖLÜM 2: ÖRNEK METİNLERİN İNCELENMESİ

Tez çalışmasına konu örneklerin, üretim kaynakları ve hizmet ettiği amaçlar nezdinde değerlendirildiğinde, içeriksel anlamda ideolojik yoğunluğunun başka metinlere göre daha fazla olduğunu söylemek zor değildir. Öyle ki, dillere göre sınıflandırılan metinler Türkiye Cumhuriyeti'nin bir hükümetinin ideolojik etkisindeki kurumlar (AB ve Dışişleri Bakanlığı) tarafından üretilerek son şeklini alan metinlerdir. Bulut'a göre en tartışmasız ve belirgin ideolojik ileti taşıyan metinler politik metinlerdir (Bulut, 2008: 66).

İdeolojik yaklaşımlar öznel ve soyut olguları yansıttığından sınıflandırma yapmanın her ne kadar zor olduğu bilinse de, bu bölümde incelenen metinsel örneklere "kasıtsız" ve "doğal" dil içi ve dil dışı tespit yöntemleri uygulanmaya çalışılarak çeviri metinlerine yansıtılan iletişimsel verilerin ideolojik iletilerinin peşine düşülmüş ve muhtemel çeviri politikaları değerlendirilmiştir.

08.11.2015 ve 20.02.2015 REG Basın Bildirileri; 2010 ve 2014 tarihli Genişleme Strateji Belgeleri; T.C. 62. Hükümet Programı, dönemin T.C. Başbakanı R. Tayyip Erdoğan'ın 1915 Olayları'na ilişkin yayınladığı mesaj; yakın zamanda Avusturya Cumhuriyeti tarafından çıkarılan ve nüfusunun çoğunluğunu Müslümanların oluşturduğu Türkiye'yi de yakından ilgilendiren İslam Yasası; T.C. ile İran İslam Cumhuriyeti ve Japonya arasında kültürel miras ve nükleer enerji alanlarında imzalanan ikili antlaşmalar tahlil edilen politik metinlerin çeşitliliği açısından oldukça geniş bir inceleme alanı sunmaktadır.

Metinsel örneklerin incelemesine geçilmeden önce yukarıda belirtilen devlet kurumlarında (bakanlıklar) çalışan yetkililerden temin edilen verilerin çevirmenlerce hangi şartlarda üretildiği ve bakanlıklar bünyesinde faaliyet gösteren Çeviri Eşgüdüm Başkanlığı³¹ ile Tercüme Dairesi³² gibi kuruluşların nasıl işlediğine de değinmek gerekmiştir. Bu doğrultuda devlet dairelerine alınan kadrolu ve/veya sözleşmeli çevirmenlerin göreve kabul şartlarına da bu bölümün alt başlığında yer verilmiştir.

---

³¹ AB Bakanlığı bünyesinde faaliyet gösteren en önemli başkanlık

³² Dışişleri Bakanlığı Arşiv Daire Başkanlığı bünyesinde faaliyet gösteren kuruluş

2.1. T.C. AB ve Dışışleri Bakanlıklarında İstihdam Edilen Çevirmenlerin Özellikleri ve Alım Şartları

Her bakanlığın kendi alt yönetmelikleri uyarınca belirlediği çevirmen alım şartları bulunmaktadır. Sözleşmeli ya da kadrolu olarak göreve kabul edilecek adayların dil yetisi ÖSYM tarafından yapılan sınavlarla belirlenmekte olup başvurulacak kurum tarafından ilgili sınavlar (KDPS/YDS) dikkate alınmaktadır. İlanda bulunan mütercim ve tercüman adayları kurumlar ayrıca yazılı sınav ve sözlü mülakata da tabi tutabilmektedir. İlk zamanlar daha çok sözleşmeli olarak istihdam edilen çevirmenler (Bkz: aşağıda Dışışleri Bakanlığı'nın 2010 yılı ilanı) son yıllarda yerini kadrolu atamalara bırakmıştır (Bkz: aşağıda Dışışleri Bakanlığı'nın 2015 yılı ilanı). AB Bakanlığı gibi kuruluş amacı gereği AB ülkeleri ile sürekli irtibat halinde olan kurumlar çevirilerin dönemsel yoğunluğuna göre özel çeviri bürolarıyla da çalışabilmektedir.³³ Öyle ki, Avrupa Komisyonu tarafından aday ülkelerin durumunun belirtildiği Avrupa Parlamentosu'na sunulmak üzere hazırlanan GSB'lerin yayınlandığı belirli dönemlerde, AB Bakanlığına bağlı Çeviri Eşgüdüm Başkanlığı tarafından istihdam edilen çevirmenlerin iş yükü de artmaktadır. Eşgüdüm Başkanlığı'nca belirli normları yerine getirdikten (çeviri istenilen deneme metninin, biçimsel ve estetik normların onaylanması vb), ücret ve süre hususunda anlaşıldıktan sonra ilgili özel çeviri kurumlarına çevirisi yapılacak metinler iletilmektedir. Başkanlık anlaştığı çeviri bürosuna (özellikle Türkçe'den İngilizce'ye yapılması gereken çeviri işlerinde) çevirmelerin uyması gereken kalıpların yer aldığı çevirmen el kitabını³⁴ iletmekte ve çeviri bürosundan bu şartlara uyulmasını talep etmektedir. Çeviriler tamamlandıktan bakanlığa iletilen çeviri metinleri Eşgüdüm Başkanlığı çevirmen editörleri tarafından gözen geçirilerek son şeklini almaktadır.

Dışışleri Bakanlığı'nda ise çeviri işleri daha farklı yürütülmektedir. Çeviri işleri gerek Dışışleri Bakanlığı'nın merkezinde gerekse Dışışleri Arşiv Dairesi gibi bu bakanlığa bağlı diğer alt kurumlarca yapılmaktadır. Tez çalışmasında "Dışışleri Bakanlığı

---

³³ Bakanlığa bağlı Çeviri Eşgüdüm Başkanlığı'nda kadrolu olarak çalışmakta yetkili (çevirmen) Mustafa Çağlak ile AB Bakanlığın'nda yüzyüze görüşülmüş; bu konu hakkında bilgi alınmıştır.

³⁴ Ayrıntılı bilgi için ekler kısmına bakabilirsiniz

Metinleri” altında incelenen metinler bakanlığa bağlı Arşiv Dairesi bünyesinde çeviri işlerini yürüten Tercüme Dairesi’nden temin edilmiştir.

2.1.1. AB Bakanlığında İstihdam Edilen Çevirmenlerin Özellikleri ve Mesleğe Kabul Şartları

AB Bakanlığı resmi internet sitesinde yayınladığı ‘‘Mütercim Yarışma Sınavı ve Atama Yönetmeliği’’ kapsamında istihdam edeceği çevirmen profilini yayınladığı 16 maddeli bir yönetmelik belirlemiştir.³⁵ Bu yönetmeliğin amacı Avrupa Birliği Bakanlığı’nda 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu kapsamında istihdam edilecek mütercim unvanlı personelin seçimine yönelik özel yarışma sınavı ile atanmalarına ilişkin usul ve esasların belirlenmesi olup sadece Avrupa Birliği Bakanlığı’nda istihdam edilecek mütercimleri kapsamaktadır. Bu yönetmelik aşağıda seçilen önemli şartları içermektedir:

- 1) Bakanlıkta görevlendirilecek mütercimler, yarışma sınavı ile alınırlar. Yarışma sınavı, yazılı ve sözlü sınav olmak üzere iki aşamadan oluşur. Yazılı sınav klasik usulde yapılır.
- 2) Bakanlıkta istihdam edilecek mütercimlerin yabancı dilleri İngilizce, Fransızca ve Almanca dillerinden biridir. Yarışma sınavı, Bakanlığın kadro ve ihtiyaç durumuna göre bu dillerin tamamından ya da uygun görülenlerinden yapılır.
- 3) Yarışma sınavı Bakanlıkça yapılabileceği gibi, bir kısmı ya da tamamı üniversiteler veya diğer kamu kurumlarına da yaptırılabilir.

Yarışma sınavı duyurusu

- 1) Yarışma sınavına katılma şartları, atama yapılacak kadroların sınıfı, derecesi, hangi dil ya da dillerden yapılacağı, sınav tarihi ve yeri, KPSS puan türü ya da türleri ve asgari puanlar, puan sıralamasına göre kaç adayın çağrılacağı, son başvuru tarihi, başvuru yeri ve sınavla ilgili diğer hususlar başvuru süresinin

---

³⁵ <http://www.ab.gov.tr/index.php?p=47975&l=1> (Son güncelleme tarihi: 16.07.2012)

bitiminden en az on beş gün önce Resmî Gazete’de ve Türkiye genelinde yayımlanan tirajı en yüksek ilk beş gazetenin en az birinde, en az bir defa ilan edilir.

Yarışma sınavına katılma şartları

1) Giriş sınavına katılabilmek için 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 48. maddesinin birinci fıkrasının (A) bendinde sayılan genel şartlara ek olarak aşağıdaki şartlar aranır:

a) KPSS'den, sınav duyurusunda belirtilen puan türünde/türlerinde bakanlıkça belirlenen asgari puan düzeyinde başarılı olmak;

b) İngilizce, Fransızca veya Almanca dillerinden birinde KPDS'den (daha sonra YDS olmuştur) en az (A) düzeyinde puan almak veya buna denk kabul edilen ve uluslararası geçerliliği bulunan bir belgeye sahip olmak;

c) En az dört yıllık yüksek öğrenim mezunu olmak ya da bu düzeye denkliği Yükseköğretim Kurulu tarafından kabul edilmiş yabancı yüksek öğretim kurumlarından mezun olmak

2) Yabancı dil düzeyine ilişkin KPDS haricindeki belgelerin KPDS’ye denkliği hakkında Yükseköğretim Kurulunun kararı esas alınır.

3) Yabancı dil düzeyine ilişkin belgelerin geçerlilik süresi sınav başvurusunun son günü dikkate alınarak hesaplanır. Yabancı dil yeterliliğine ilişkin belgelerden, KPDS belgesinin geçerlik süresi beş yıl, diğer belgelerin geçerlik süresi ise iki yıldır.

Yarışma Sınavı Komisyonu

1) Yarışma Sınavı Komisyonu, komisyon başkanı dâhil toplam beş üyeden oluşur. Komisyon başkanı Müsteşar veya Müsteşar Yardımcıları arasından belirlenir. Çeviri ve Eşgüdüm Başkanlığı başkanı bu Komisyonun tabii üyesidir. Komisyonun diğer asil ve yedek üyeleri, Bakanlıkta Mütercim, Avrupa Birliği

İşleri Uzmanı ve üstü kadrolarda görev yapanlar arasından belirlenir. Üniversitelerin ilgili bölümlerinde görev yapan öğretim üyelerinden de sınav komisyonuna üye alınabilir. Komisyonun başkan ve üyeleri Bakan tarafından belirlenir. Yarışma Sınavı Komisyonu üye tam sayısı ile toplanır ve oy çokluğu ile karar alır.

Yazılı sınav

1) Yazılı sınava, sınav duyurusunda belirtilecek KPSS puanına sahip olmak şartıyla yapılan başvurular arasından, en yüksek puana sahip olan adaydan başlanarak atama yapılacak kadro sayısının en fazla on katına kadar aday çağrılır. Son sıradaki adayla eşit puan alan diğer adaylar da yazılı sınava çağrılır.

2) Yazılı Sınav; ilgili yabancı dilden Türkçe'ye çeviri (50 puan) ve Türkçe'den ilgili yabancı dile çeviri (50 puan) konularından oluşur.

3) Yazılı sınavda yabancı dilden Türkçe'ye çeviri ve Türkçe'den yabancı dile çeviri konularına ilişkin metinler, Bakanlığın hizmet gerekleri dikkate alınarak Avrupa Birliği konuları ve müktesebatından seçilir.

4) Yazılı sınavda adayların cevap kâğıtlarını her komisyon üyesi ayrı ayrı değerlendirerek not verir. Bunların aritmetik ortalaması sınav başarı notudur.

5) Yazılı sınavda başarı notu, sınav konularının her birinden en az otuz puan almak şartıyla, yüz puan üzerinden en az yetmiştir.

6) Sınavda kopya çekenler, çekmeye teşebbüs edenler veya kopya çektiği tespit edilenler hakkında tutanak düzenlenir ve sınav kâğıtları geçersiz sayılır. Yazılı sınavın üniversitelere veya diğer kamu kurumlarına yaptırılması halinde de aynı esaslar uygulanır.

Sözlü sınav

1) Yazılı sınavda en az yetmiş puan almak şartıyla, en yüksek puana sahip olan adaydan başlanarak, atama yapılacak kadro sayısının en fazla dört katına kadar

aday sözlü sınava çağrılır. Son sıradaki adayla eşit puan alanlar da sözlü sınava çağrılır.

2) Sözlü giriş sınavında adaylar

a) yabancı dili kullanabilme düzeyi, terminolojisine hâkimiyeti ve sözlü çeviri yapabilme kabiliyeti;

b) bir konuyu kavrayıp özetleme, ifade yeteneği ve muhakeme gücü;

c) liyakati, temsil kabiliyeti, davranış ve tepkilerinin mesleğe uygunluğu;

ç) özgüveni, ikna kabiliyeti ve inandırıcılığı;

d) genel yetenek ve genel kültürü ve

e) bilimsel - teknolojik gelişmelere açıklığı yönlerinden değerlendirilir.

3) Adaylar, Sınav Komisyonu tarafından ikinci fıkranın (a) bendi için elli puan, (b) ila (e) bentlerinde yazılı özelliklerin her biri için 10'ar puan üzerinden değerlendirilir ve verilen puanlar ayrı ayrı tutanağa geçirilir.

4) Sözlü sınavda başarılı sayılmak için, Sınav Komisyonu başkan ve üyelerinin yüz tam puan üzerinden verdikleri puanların aritmetik ortalamasının en az yetmiş olması şarttır.

Sınav sonuçlarının değerlendirilmesi

1) Sınav Komisyonu, yazılı ve sözlü sınav sonucunda tespit edilen notların aritmetik ortalamasını almak suretiyle adayların yarışma sınavı nihai başarı derecelerini tespit ederek sıralamaya tabi tutar ve mütercim adaylarının isim listesini, sözlü sınavın bittiği günü takip eden üç gün içinde bakanlığa teslim eder.

AB Bakanlığı sadece 3 dilde çevirmen istihdam etmektedir. Bunlar yukarıda belirtildiği üzere İngilizce, Fransızca ve Almanca'dır; fakat Dışişleri Bakanlığı

bu dillerin yanı sıra Hırvatça, Çince, Japonca gibi başka dillerden de çevirmen istihdam etmektedir.

2.1.2. Dışışleri Bakanlığında İstihdam Edilen Çevirmenlerin Özellikleri ve Mesleğe Kabul Şartları

Dışışleri Bakanlığı tarafından Aralık 2010 tarihinde internet sitesinden ‘‘DİŞİŞLERİ BAKANLIĞI’NA SÖZLEŞMELİ MÜTERCİM ALINACAKTIR’’ başlığı ile yayımlanmış olduğu ilanda aşağıdaki şartları belirlemiştir.³⁶

Adaylarda Aranılan Genel Şartlar

- 1) 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 48’inci maddesinde belirtilen genel şartları haiz olmak;
- 2) Son başvuru tarihinde 31 yaşından gün almamış (22 Aralık 1980 tarihinden sonra doğmuş olanlar) olmak;
- 3) Erkek adaylar için, askerlik hizmetini yapmış veya tecilli olmak;
- 4) Dışışleri Bakanlığı personeli olmaya engel hali bulunmamak (Bu konuda Dışışleri Bakanlığının takdiri esastır);
- 5) Üniversitelerin en az 4 (dört) yıllık eğitim veren, İngilizce, Fransızca, Almanca, Arapça ve Farsça Dili Eğitimi/ Edebiyatı/ Mütercim-Tercümanlık/Çeviribilim Bölümlerinden veya Eğitim Fakültelerinin İngilizce, Fransızca, Almanca, Arapça ve Farsça Bölümleri ile bunlara denkliği yetkili makamlarca kabul edilen yurt içi ve yurtdışındaki yüksek öğretim kurumlarından mezun olmak;
- 6) 30 Haziran - 1 Temmuz 2009 ve 10 Haziran - 11 Haziran 2010 tarihlerinde yapılmış olan Kamu Personeli Seçme Sınavlarından birinden (2009 - KPSS ve

---

³⁶ <http://www.mfa.gov.tr/sozlesmeli-mutercim-alimi-ilani.tr.mfa>

2010 - KPSS) İngilizce, Almanca ve Fransızca dilleri için en az “80” Arapça ve Farsça için ise en az “70” KPSSP3(B) puanına sahip olmak;

7) Son başvuru tarihinden 5 yıl öncesine kadar, başvuru yapılan yabancı dilde en az (B) düzeyinde KPDS puanına sahip olmak veya İngilizce’den başvuran adaylar için “Test of English as a Foreign Language” (TOEFL) sınavından en az 213 (veya geçerlilik süresi dolmamış eski dengi 550 puan) puan veya “International English Language Testing System” (IELTS) sınavından en az 7,5 puan düzeyinde yabancı dil bildiğini belgelemek

Başvuruların tamamlanmasını müteakip, 29/03/2009 tarihli ve 27184 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren “Sözleşmeli Personel Çalıştırılmasına İlişkin Esaslarda Değişiklik Yapılmasına Dair Esaslar”ın sınav şartı başlıklı 4’üncü maddesinin (b) bendi uyarınca, KPSSP3(B) puanı en yüksek adaydan başlamak üzere, İngilizce dilinden istihdam edilecek 13 aday için ilk 39 aday, Almanca dilinden istihdam edilecek 4 aday için ilk 12 aday, Fransızca dilinden istihdam edilecek 4 aday için ilk 12 aday Arapça dilinden istihdam edilecek 2 aday için ilk 6 aday ve Farsça dilinden istihdam edilecek 2 aday için ilk 6 adaydan yapılacak mülakat sonucunda başarılı bulunanların, güvenlik soruşturmalarının olumlu olması kaydıyla sözleşmeli “mütercim” pozisyonlarına atamaları yapılabilecektir. Dillerden birinden aranılan sayıda başvuru olmaması veya adayların o dilde yapılacak olan mülakatta başarılı olamaması halinde, başvuru yapılan ve yapılacak olan mülakatta başarılı olan diğer dillerden, başarı puan sıralamasına göre münhal kadrolara atama yapılabilecektir. Bu konuda bakanlığın takdiri esastır.

Dışişleri Bakanlığı, Şubat 2013 yılı için merkez teşkilatında büro hizmetlerinde çalıştırılmak üzere “mütercim” unvanlı İngilizce, Almanca ve Fransızca dillerinden 20, Rusçadan 3, Arapçadan 3, İspanyolcadan 2, Farsçadan 2, Çince 2, Sırpça/Hırvatça/Boşnakçadan ise 1 olmak üzere; Toplam 33 personel alınacağını ilan edilmiştir. Bu ilanda da bir önceki ilana benzer şartlar belirlenmiş; sadece sınav isimleri ve dil puanlarında alım sürecindeki farklılıklar göze çarpmıştır. Bu farklılıklar dillere göre değişiklik göstermiştir. İngilizce, Fransızca ve Almanca’dan sınava girecek adaylara KPDS’den (Kamu Personeli Dil Sınavı) en az 70 puan sınırı getirmiştir.

Burada dikkat çeken diğer farklılık ise bir önceki ilanda yer alan TOEFL ve IELTS sınavlarının bu ilanda yer almamasıdır.³⁷

Bakanlık en son yayınlamış olduğu kadrolu mütercim ilanda (09.08.2015) yine lisans bölüm şartlarını aynı bırakmış; ancak özellikle bazı dil grupları için puanlarını arttırmıştır.³⁸

İngilizce, Fransızca veya Almanca'dan sınava gireceklere KPSS-3 puan türünde en az 70 puan ve sınava başvuru yabancılık dilde 2013, 2014 veya 2015 yılları içerisinde e-YDS (sadece İngilizce için)/YDS'den en az "85" puan almış olma şartı getirmiştir. Ayrıca adayların başvuruda bulunanlar arasında KPSS puanına göre tek bir liste halinde yapılacak sıralamada en yüksek puanlı ilk 50 kişi arasına girmiş olması belirleyici bir şart olmuştur.

Bununla birlikte, bakanlık yapacağı yazılı ve sözlü sınav ile ilgili aşamalarına da son ilanında yer vermiştir.

A) Yazılı Sınav:

(1) Yazılı sınav aşağıdaki bölümlerden oluşacaktır.

- a) Uluslararası ilişkiler alanında Türkçe bir metnin yabancı dile çevirisi;
- b) Uluslararası ilişkiler alanında yabancı dilde bir metnin Türkçe'ye çevirisi

(2) Yazılı sınavda geçer not her bir bölüm için 100 üzerinden 70'tir.

B) Sözlü Sınav:

(1) Yazılı sınavda başarılı olan adaylar sözlü sınav aşamasına geçmeye hak kazanacaktır. Sözlü sınavda adaylar, öncelikle muhakeme, kavrayış, temsil görevine ilişkin nitelikleri ve yeterliliği, genel kültür düzeyi, Türkçe ve yabancı

---

³⁷ <http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakanligi-mutercimlik-sinavi-duyurusu.tr.mfa>

³⁸ http://www.mfa.gov.tr/t_c_-disisleri-bakanligi-mutercim-giris-sinavi-duyurusu_-9-temmuz-2015.tr.mfa

dilde ifade yeteneği ile genel davranış ve tepkilerinin meslek gereklerine uygunluğu açısından değerlendirilecektir. Ankara'da yapılacak sözlü sınavın tarihi, yazılı sınav sonucuyla birlikte ilan edilecektir.

2.2. T.C. AB Bakanlığı Metinleri

T.C. AB Bakanlığı Metinleri bölümde ve diğer bölümde incelenen bakanlıklara ait eviri metinleri, birer politik metin olarak işlevsel unsurları; doğuracağı ulusal ve uluslararası etkiler açısından önem arz ettiğinden, diğer metinlerden ayrılmaktadır (Schaffner, 2002: 97). Dolayısıyla, diğer metin türlerinden farklı olarak bu metinler, hükümetler, siyasi partiler ya da benzeri kurumlarca istihdam edilen ve kurum içi faaliyet gösteren çevirmenler tarafından çevrilmektedir. AB Bakanlığı metinleri, aynı zamanda bir önceki alt başlıkta görüldüğü üzere, oldukça zor şartlardan geçen çevirmenler arasından seçilen uzman personelin elinden çıktığından ve nc uzman göz(ler) tarafından tekrar tekrar kontrol edildiğinden (prof-reading) eviri hatalarına genelde hiç rastlanmamaktadır. Bu husus önemlidir; nkn bu tezin amacı dilbilgisel veya mantıksal hata avcılığı yapmak ya da en ideal eviri kararının peşine düşmek değildir. Amaç, eviri büyüteci yardımıyla uzman çevirmenler tarafından üretilen bu metinlerde seçilen sözcük ya da ifadelerin görev veren politikasının tespiti yönünde kullanılması olup dilbilgisel kullanımlarla metinlerin arka planında yatan ideolojik bir takım unsurların nasıl yansıtıldığı, kuramsal çerçevede ve yeni bakış açılarıyla yaklaşılan bu incelemenin yöntemini oluşturmaktadır.

2.2.1. Türkçe'den İngilizce'ye çevrilen Metinler

Türkçe'den İngilizce diline yapılan eviriler, İngilizce'nin gerek dünyanın en önemli ortak iletişim dili gerekse AB dilleri içerisinde önemli bir yere sahip olması açısından, Türkiye Cumhuriyeti kurumlarının eviri pastasının en büyük dilimini oluşturmaktadır. Herhangi bir ülke dilinin geçerliliği o ülkenin dünya politikasına etkisi ile doğru orantılı olduğundan, politik yaklaşımlar da dilden dile değişkenlik göstermektedir.

2.2.1.1. REG Basın Bildirisi (08.11.2014)

REG Basın Bildirisinin bu isim altındaki [sonuncusunu 23 Temmuz 2014 tarihinde Erzurum'da gerçekleştirilen Reform İzleme Grubu (RİG) Toplantıları, Bakanlar Kurulumuzun onayı ile yerini Reform Eylem Grubu'na (REG) bırakmıştır] ilk toplantısı, Adalet Bakanı Bekir Bozdağ, Avrupa Birliği Bakanı ve Başmüzakereci Volkan Bozkır, Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu ve İçişleri Bakanı Efkan Ala'nın katılımlarıyla 8 Kasım 2014 tarihinde Ankara'da gerçekleştirilmiştir. Adalet Bakanlığının ev sahipliğinde ve Avrupa Birliği Bakanlığının koordinasyonunda yapılan toplantıya ayrıca TBMM Karma Parlamento Komisyonu Başkanı Afif Demirkıran, TBMM AB Uyum Komisyonu Başkanı Prof. Dr. Mehmet Tekelioğlu, TBMM Dışişleri Komisyonu Başkanı Ahmet Berat Çonkar ve Başbakanlık Müsteşarı Kemal Madenoğlu da katılmıştır. Toplantının sonunda AB Bakanlığı tarafından 6 (altı) sayfalık bir bildiri yayınlanmış ve bu bildiri İngilizce'ye çevrilmiştir. REG, AB'nin öngördüğü çerçevede sadece siyasi reformları izleyen bir kurum olmaması; aynı zamanda ilgili reformların TBMM'den geçirilmesi hususunda da aktif rol oynaması açısından önemli bir unsurdur.

8 Kasım 2014 tarihli REG bildirisinde, teze konu teşkil eden, önemli konular ele alınmış ve 62. Hükümet programı doğrultusunda Türkiye'nin AB üyeliği hedefi ve stratejik politik eylemler yer almıştır:

30 Ekim 2014 tarihinde kamuoyu ile paylaşılan Ulusal Eylem Planı 1. Aşaması, gerek siyasi reformlar gerek tüm fasıllar bakımından 2015 Haziran'ına kadar gerçekleştirilecek önemli düzenlemeleri içermektedir.³⁹

Siyasi reformların kâğıt üzerinde kalmamasının bir zihniyet dönüşümünü ve sahiplenmeyi gerekli kıldığı açıktır. REG, bu bilinçle yapılan ve yapılacak reformların tüm toplumsal kesimlerle paylaşılmasının ve onların katkısının alınmasının önemine inanmaktadır.

The implementation of the political reforms clearly requires commitment as well as a transformation in mentality. ...⁴⁰

³⁹ Çevirisinin paylaşılmasına gerek duyulmamıştır. Bir sonraki metinle bağlantısı sebebiyle verilmiştir.

Uluslararası kamuoyunda ve AB nezdinde ülkemizle ilgili olarak kimi zaman gerçeklerle bağdaşmayan algıların ortaya çıktığı görülmektedir. REG, yanlış algının düzeltilmesi için, siyasi reformlar alanındaki haklı eleştirileri dikkate alan yapıcı ve aktif bir iletişim stratejisi yürütmek hususunda da önemli bir rol üstlenecektir. Bu çerçevede gerçekleştirdiğimiz ve yapmayı planladığımız reformların, AB'deki muhataplarımıza doğru şekilde anlatılması için özellikle REG üyesi bakanların ve müsteşarların uluslararası düzeyde temaslarını yoğunlaştırması kararlaştırılmıştır.⁴¹

The perception regarding Turkey by the international and EU public opinion is at times inaccurate or distorted. In dispelling this misperception the RAG will play a key role by implementing a constructive and active communication strategy which takes into account relevant criticism regarding the reform process. ...

İnsan hakları alanında kurulan kurumların geliştirilmesi ve daha da etkin çalışması için gereken çalışmalar yapılacak ve ihtiyaç duyulan alanlarda yeni mekanizmalar oluşturulacaktır. Bu kapsamda toplantıda İçişleri Bakanlığı tarafından hazırlanan, kolluk görevlilerine yönelik kötü muamele iddialarını kolluk teşkilatlarından bağımsız inceleyip soruşturmak üzere Kolluk Gözetim Komisyonu Kurulması Kanun Tasarısı ile Türkiye İnsan Hakları Kurumu Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına dair kanun çalışmaları ele alınmıştır.⁴²

Work for the development and effectiveness of human rights institutions will be carried out and necessary new mechanisms will be established. Accordingly, the RAG has addressed the draft Law on the Establishment of the Law Enforcement Monitoring Commission, prepared by the Ministry of Interior to enable independent investigations of maltreatment allegations by law enforcement officers. The work on amendment of the Law on Turkish National Human Rights Institution has also been addressed.

---

⁴⁰ Erek metinlerde sadece çeviri politikasının bulunduğu unsurlara yer verilmiştir.

⁴¹ REG Basın Bildirisi, 8 Kasım 2014, s. 2 (Türkçe aslı ve İngilizce çevirisi)

⁴² REG Basın Bildirisi, 8 Kasım 2014, s. 4 (Türkçe aslı ve İngilizce çevirisi)

Kaynak metinde, genel itibariyle, ilk önce REG'in amacı ve işlevi ile ilgili bilgiler verilmiş; sonrasında AB Komisyonu tarafından açıklanan GSB'de Türkiye aleyhinde yapılan eleştirilere atfen savunmaya geçilerek, konu ile ilgili olarak gereğinin yapılmakta olduğu ve yapılmaya devam edileceği belirtilmiştir.

Yukarıda verilen örnekler politik bir bakış açısıyla incelendiğinde “*Siyasi reformların kâğıt üzerinde kalmamasının bir zihniyet dönüşümünü ve sahiplenmeyi gerekli kıldığı açıktır*” ibaresi göze çarpmaktadır. Bu cümlenin arka planında, ilk zamanlar Dışişlerine bağlı bir müsteşarlık olan; ancak bakanlıkların revize edilmesiyle AB Bakanlığı şeklini alan kurumların geçmişten günümüze attıkları adımların ulusal ve uluslararası kamuoyu nezdinde kâğıt üzerinde kaldığı algısının oluştuğu yatmaktadır. Bu bakımdan, bildiriye eklenen bu ifade bir özeleştirin dıŖa vurumudur; ancak akabinde REG'in bunun bilincinde olduğu ve aynı algının bir daha yaratılmayacağına altı da çizilmiştir. Bu metnin çevirisine baktığımızda, kaynak metinde altı çizilen hususun erek metinde özetlenerek aktarıldığı görülmektedir. Söz gelimi, siyasi reformların uygulanmasının kâğıt üzerinde kalmayacağı ‘*commitment*’ (söz verme, taahhüt etme; bundan sonra alınacak sorumluluk ve reformlara bağlılık anlamında) sözcüğü ile verilmiştir. Uygulanan bu strateji ile ilgili kurumca üretilen ve hem ulusal hem de çeviri yoluyla uluslararası bir işleve sahip bu metinde yapılan sözcük seçimi, bu örneğin daha çok ulusal alıcılara dönük bir mesaj olduğunu açıkça göstermektedir. Bu durum, metni ideolojilerin güç ilişkisini belirlemesi noktasında, ulusa dönük bir çeviri politikası olarak işlevselleştirmeye bir örnektir.

Bir sonraki örneğe baktığımızda ‘*Uluslararası kamuoyunda ve AB nezdinde ülkemizle ilgili olarak kimi zaman gerçeklerle bağdaşmayan algıların ortaya çıktığı görülmektedir*’ açıklamasıyla Türkiye’ye yöneltilen eleştirilere karşı savunmaya geçildiği ve ‘*siyasi reformlar alanındaki haklı eleştirileri dikkate alan yapıcı*’ bir stratejiden bahsedilerek karşı tarafça yapılan eleştiriye yine bir eleştiriyle cevap verildiği anlaşılmaktadır. Kaynak metinde iletilmek istenen mesaj ‘*at times inaccurate or distorted*’ (doğru olmayan, yanlış ya da orantısız, çarpıtılmış) sözcükleriyle erek alıcılara iletilmiştir. Kullanılan ifadenin anlamı kaynak metindeki ‘*kimi zaman gerçeklerle bağdaşmayan*’ ifadesinden kullanım çeşitliliği ve taşıdığı anlam bakımından daha çarpıcıdır. Erek metnin işlevi, kaynak metnin işlevini karşılamaktan (eşdeğerini

karşulamaktan) ziyade ona cevap verme amacı taşımaktadır. İlgili örnek bize ideolojik çeviri stratejilerinin çeviri politikalarını belirlemedeki rolünü kanıtlamaktadır.

İncelemeye konu son paragrafta insan haklarına değinilerek, Türkiye’de bir zamanlar kamuoyuna yansıyan kolluk kuvvetlerine yönelik iddialar ele alınmış ve gereğinin yapılması için TBMM’de araştırma komisyonu kurulacağı mesajı verilmiştir. Erekin metin incelendiğinde, metnin işlevsel bağlayıcılığı kapsamında hem ulusal hem de uluslararası kamuoyuna yönelik politik bir mesaj özelliği taşıdığı görülmektedir. Konu, iç gündem tartışmalarının dışına taşarak AB’nin gündeminde de ele alınmıştır. Birer iddia olarak değerlendirilen konunun üzerine gidileceği; gerek iç gerekse dış rahatsızlıkların soruşturulacağı uygun bir dille anlatılmıştır.

2.2.1.2. REG Basın Bildirisi (20.02.2015)

20.02.2015 tarihli bildiriye yayınlanan 7 sayfalık REG Basın Bildirisinde, 8 Kasım 2014 tarihli diğer bildiriden farklı olarak, dünya kamuoyunda oldukça geniş bir yer bulan Fransa terör olayı ve bu konuya paralel olarak ele alınan bir diğer konu ile ilgili yazıya yer verilmiştir:

Fransa’da 2015 yılının ilk günlerinde meydana gelen menfur saldırı bize tüm dünyada terörle mücadelenin önemini bir kez daha hatırlattı. Avrupa ailesinin ayrılmaz bir parçası olan ve terörizmin sebep olduğu acıları ve yıkıcı etkileri iyi bilen bir ülke olarak Türkiye, Fransa halkının acısını yürekten paylaşmaktadır.⁴³

The recent tragic and vile attack in France once again demonstrated the importance of the fight against terrorism. Turkey, as an integral member of the European family and a country which is familiar with the suffering and destruction caused by terrorism, shares the grief of the French people.

Tüm sınırları aşan ve küresel bir tehdit haline gelen terörizme karşı verilecek en iyi cevabın uluslararası alanda gerçekleştirilecek karşılıklı güvene dayanan bir işbirliği olduğuna inanıyoruz. Dolayısıyla, yeni sınamalar karşısında Avrupa Birliği ve Türkiye arasında terörle mücadele alanında mevcut işbirliğinin

---

⁴³ REG Basın Bildirisi, 20 Şubat 2015, s. 2 (Türkçe aslı ve İngilizce çevirisi)

derinleştirilmesinin terörizm tehdidinin bertaraf edilmesi noktasında önemli bir işlev göreceğini düşünüyoruz.

We believe cooperation based on mutual confidence at the international level is the best response to terrorism that crosses all boundaries and become a global threat. ...

Terörizm tehdidine paralel olarak endişe yaratan bir diğer gelişme de Avrupa’da giderek artan radikalleşmedir. Irkçılık, yabancı düşmanlığı, farklılıklara karşı hoşgörüsüzlük ve AB karşıtı siyasi hareketlerin de yükseldiği böyle bir dönemde AB’nin üzerinde kurulduğu değerlerin tehdit altında olması kaygı vericidir.

The increasing radicalization in Europe is another cause of concern in addition to the threat of terrorism. It is a matter of concern that the values upon which the EU is established are under threat, at a time when racism, xenophobia, intolerance of diversity and anti-EU political movements are on the rise.

Politik metinler içinde buldukları dönemden ve dönemin getirdiklerinden bağımsız düşünülemez. Fransa’da yaşanan terör olayları, dünyanın diğer ülkelerinde hemen hemen her gün meydana gelen terör olaylarından (örneğin Pakistan ya da Afrika ülkelerinde on yıllardır devam eden terör olayları) farklı olup olmadığı tartışıla dursun, sadece Türkiye değil; diğer dünya ülkelerinin de gündemini uzun süre meşgul etmiştir. Bunun içindir ki bu hususun REG bildirisinde belirtilmesi devletsel ilişkiler ile ilgili politik bir gerekliliğin sonucudur.

Kaynak metinde (bkz, ilk paragraf) *‘Fransa’da 2015 yılının ilk günlerinde meydana gelen menfur saldırı bize tüm dünyada terörle mücadelenin önemini bir kez daha hatırlattı’* şeklinde bu konuya değinilmesinin, yıllardır bölücü terör örgütünün eylemlerinin gerçekleştirildiği bir ülke olmasının bir sonucu olarak Türkiye’nin acısını da yansıtılmak istendiği görülmektedir. Bildiri, bir AB ülkesini etkisi altına alan terör olayında Fransa’nın yanında olduğunu göstermiştir. Bununla birlikte, takip eden diğer paragrafta terör sorununun çözümü için ortaklaşa çalışılması gerektiğine dikkat

çekilmiş, metinde Türkiye'nin yıllardır içinde bulunduğu halin daha net anlaşılması gerektiği mesajı gizlenmiştir. Gizli iletinin karşı taraflara (ulusal; ancak daha çok uluslararası taraflara) verilmek istenmesindeki amaç kuşkusuz AB ülkelerinin PKK teröründe takındığı çelişkili tavırların yarattığı rahatsızlık ve rahatsızlığın pişmanlık ile daha net görülmesinin istenmesidir. Metinde geçen '*karşılıklı güvene dayalı işbirliği*' ifadesi ise yukarıda belirtilen asıl niyeti alıcıya iletirken genelleştirici bir kılıf olarak kullanılmıştır. İçerik '*cooperation based on mutual confidence*' eşdeğeri ile sağlanmıştır.

Bu iki metinle bağlantılı olan diğer metin ise anlatılmak istenenin daha farklı bir yöne çekmiş, bir eleştiriyeye dönüşmüştür:

"The increasing radicalization in Europe is another cause of concern in addition to the threat of terrorism. It is a matter of concern that the values upon which the EU is established are under threat, at a time when racism, xenophobia, intolerance of diversity and anti-EU political movements are on the rise" çeviri metni hükümetin REG Bildirisine yansıtılmak istediği asıl niyetini ortaya çıkarmaktadır. Bu niyet, giriş kısmında değinilen "İŞİD" örneğinin yarattığı İslam'ın manipüle edilmesi sonucunda oluşan rahatsızlığın hem bir dışı vurumu hem de AB'de iktidara gelmeye başlayan aşırı sağ hükümetlere bir uyarı niteliği taşımaktadır. Bir bütün olan bu paragraflar doğrudan uluslararası alıcıları hedef almakta; aynı zamanda da hükümetin bu hassas konu ile ilgili ulusal ideolojisini yansıtmaktadır. Öyle ki, bu bildiriye geçen ifadeler sadece uluslararası muhatapları değil, iç politik malzeme oluşturma potansiyeline sahip bir örnek olarak ulusal gündemi de etkileme niteliğine sahiptir.

Derin politik bir değere sahip iki güncel REG Basın Bildirisinin kaynağının Türkçe olmasının, ideoloji stratejilerini belirlemede hükümete daha geniş bir hareket alanı sağladığı açıktır. Türkçe'den İngilizce'ye yapılan çevirilerde bu ayrımın, gerek AB Bakanlığı gerekse Dışişleri Bakanlığı'nın politik metinleri çerçevesinde daha belirleyici olması İngilizce ve Almanca'dan Türkçe'ye yapılan diğer çeviri metinlerinin de incelenmesiyle daha net anlaşılacaktır. Öyle ki karşı tarafın ideolojilerini yansıtan (AB ülkeleri) metinler Türkçeyi erek dil statüsüne düşürdüğünden farklı yorumlara ve manipülasyona daha açık olabilmektedir.

2.2.2. İngilizce'den Türkçe'ye Çevrilen Metinler

Genişleme strateji belgeleri en kısa ve en net anlaşılır şekilde AB'ye üyelik müzakerelerine kabul edilen ve üyeliğe kabule kadar uzanan ilgili aday ülkelerin dönemsel karnesi olarak tanımlanabilir. Bilindiği üzere her ülkenin yerine getirmesi istenen normlar bulunmaktadır. Aday ülkelerin bu normlara uyup uymadığı Avrupa Komisyonu'nun AP'ye sunduğu rapor ile tespit edilmektedir. Bu raporlar aday ülkelerin iç kamuoyunda önemli ve bağlayıcı politik tartışmalara yol açabilmektedir.

İlgili belgeler tüm mevcut ülkeleri ilgilendiren ayrıntılı ve yoğun bilgiler kapsadığından AB Bakanlığı tarafından sadece Türkiye ile ilgili olan kısmı çevrilmekte ve paylaşılmaktadır. Bakanlık çevirmenleri ve gözlemcileri kontrolünde çevrilen bu belgeler - her ne kadar özellikle muhalif gazete, dergi, siyasi parti yayınları vb. gibi iletişim organlarının tarafından çevrilse de - egemen siyasi gücün bakış açısını yansıttığından geniş anlamda ulusal kurum ve kuruluşlara esas kaynak teşkil etmektedir. Politik çevirinin farklı ideolojik işlevleri bünyesinde barındırdığı teze konu örneklerde daha net bir şekilde görülmektedir.

İngilizce'den Türkçe'ye çevrilen metinler başlığı altında önemli sayılabilecek; 2010 ve 2014 yıllarında yayınlanan GSB'lerden örnek metinlerin kaynak ve erek metinleri incelenmiştir. Yayınlanan belgelerin beş yıllık bir süreyi kapsaması örnek çeşitliliği açısından geniş veriler sunmakta ve politik değişimlerin daha net görülmesini sağlamaktadır.

2.2.2.1. Genişleme Strateji Belgesi (2010)

*Turkey continues to sufficiently fulfill the political criteria. The recent constitutional reforms created the conditions for progress in a number of areas, such as the judiciary and fundamental rights. They now need to be implemented in line with European standards. The democratic opening, aimed notably at addressing the Kurdish issue, did not yet meet the expectations.*⁴⁴

---

⁴⁴ Communication from the Commission to the European Parliament and the Council, 09.11.2010, Brussels, Ek:2, s. 62 (Kaynak Metin)

*Türkiye, siyasi kriterleri yeterli derecede karşılamaya devam etmektedir. Son dönemdeki Anayasa reformları, yargı ve temel haklar gibi birçok alanda ilerleme kaydedilmesi için gerekli koşulları sağlamıştır. Bu reformların, Avrupa standartlarına uygun biçimde uygulanması gerekmektedir. Özellikle Kürt meselesini çözüme kavuşturmayı amaçlayan demokratik açılım, beklentileri henüz karşılamamıştır.*⁴⁵

The package of constitutional amendments approved in a referendum on 12 September is a step in the right direction. It addresses a number of priorities of the Accession Partnership in the area of the judiciary, fundamental rights and public administration. However, the drafting and adoption of the constitutional reforms was not preceded by a consultation process involving political parties and civil society at large. Implementation of the package, in line with European standards and in a transparent and inclusive way, will be key. Significant efforts are still needed on fundamental rights. The quantity of legal actions against journalists and undue pressure on the media undermine freedom of the press in practice. The democratic opening, announced by the government in August 2009 to address notably the Kurdish issue, was only partly followed through by the government. The decision of the Constitutional Court to close down the Democratic Society Party (DTP) and a surge in PKK terrorist attacks also undermined this policy.⁴⁶

12 Eylül referandumunda kabul edilen Anayasa değişikliği doğru yönde atılmış bir adımdır. Paket, yargı, temel haklar ve kamu yönetimi alanlarında, Katılım Ortaklığı Belgesi'nde yer alan bir dizi önceliği karşılamaktadır. Ancak, Anayasa reform taslağının hazırlanması ve kabul edilmesinde siyasi partiler ve sivil toplumla geniş istişarelerde bulunulmamıştır. Anayasa değişikliklerinin, Avrupa standartlarına uygun olarak ve şeffaf ve katılımcı biçimde uygulanması kilit unsur teşkil etmektedir. Temel haklar bakımından hâlâ kayda değer çaba gösterilmesi gerekmektedir. Gazetecilere karşı açılan çok sayıdaki dava ve

---

⁴⁵ Komisyon Tarafından Avrupa Parlamentosu'na ve Konsey'e Sunulan Bildirim, 09.11.2010, Ek:2, s. 8, (Erek Metin)

⁴⁶ Communication from the Commission to the European Parliament and the Council, 09.11.2010, Brussels, Ek:2, s. 62

medya üzerindeki yersiz baskı basın özgürlüğünü uygulamada zayıflatmaktadır. Özellikle Kürt meselesine çözüm bulmak amacıyla Hükümet tarafından Ağustos 2009'da ilan edilen demokratik açılım kısmen uygulanmıştır. Anayasa Mahkemesi'nin Demokratik Toplum Partisi'nin (DTP) kapatılmasına ilişkin kararı ve PKK'nın terör saldırılarındaki artış da söz konusu politikayı zayıflatmıştır.⁴⁷

As regards democracy and the rule of law in Turkey, the investigation of the alleged criminal network Ergenekon continued. This investigation and the probe into several other coup plans remains an opportunity for Turkey to strengthen confidence in the proper functioning of its democratic institutions and the rule of law. However, there are concerns as regards judicial guarantees for all suspects. Turkey still needs to align its legislation as regards procedure and grounds for closures of political parties with European standards.⁴⁸

Demokrasi ve hukukun üstünlüğü konusunda, suç örgütü olduğu iddia edilen Ergenekon'a karşı soruşturmalar devam etmektedir. Bu soruşturma ve birçok başka darbe planının araştırılması, demokratik kurumların düzgün işleyişine ve hukukun üstünlüğüne duyulan güvenin güçlendirilmesi bakımından Türkiye için bir fırsat olmayı sürdürmektedir. Ancak, tüm şüpheliler için yargı güvenceleri konusunda endişeler mevcuttur. Türkiye'nin hâlâ siyasi partilerin kapatılması konusundaki usul ve gerekçelere ilişkin mevzuatını Avrupa standartlarına uygun hale getirmesi gerekmektedir.⁴⁹

2010 yılında yayımlanan bildiri de genel anlamda dikkat çeken husus Türkiye lehinde yapılan yorumların fazla olması; bununla birlikte eleştirilerin fazla olduğu metinlere hemen hemen hiç rastlanmamasıdır. Anayasal reformlar, yargı ve temel haklar gibi birçok alanda önemli ilerlemeler kaydettiği belirtilmiş; takdirle karşılanan 'Kürt

---

⁴⁷ Komisyon Tarafından Avrupa Parlamentosu'na ve Konsey'e Sunulan Bildirim, 09.11.2010, Ek:2, s. 8,

⁴⁸ Communication from the Commission to the European Parliament and the Council, 09.11.2010, Brussels, Ek:2, s. 62

⁴⁹ Komisyon Tarafından Avrupa Parlamentosu'na ve Konsey'e Sunulan Bildirim, 09.11.2010, Ek:2, s. 8,

Açılımı'nın yavaş ilerlediğinden yakınılmıştır. Olumlu yönde yapılan eleştirilerin yer aldığı metinlerde göze çarpan ilk olgu incelenen metinlerin çevirisinin stratejik fonksiyonunun anlamsal ve manipülatif açıdan daha az değiştirilebilir olduğudur. Manipülatif değer az olması ideolojik işleme maruz kalması durumunda benzer politik metin örneklerini daha az etkilemektedir.

Dönemin en sert tartışmalarına konu olan Ergenekon soruşturması desteklenmiş; ancak, bu süreçte Türk muhaliflerin insan hakları ihlali olarak nitelediği görüşler de göz ardı edilmemek adına, yargılananların arasında masumların da olduğuna dikkat çekilmek istenmiştir. Bu durum metinde 'concerns' sözcüğüyle somutlaştırılmıştır.

2.2.2.2. Genişleme Strateji Belgesi (2014)

Implementation of certain reform commitments by Turkey has continued, such as the 2013 democratization package, and steps have been taken towards a settlement of the Kurdish issue. However, there have also been grounds for serious concerns regarding the independence of the judiciary and the protection of fundamental freedoms. Active and credible accession negotiations provide the most suitable framework for exploiting the full potential of EU-Turkey relations. Opening negotiations on the relevant chapters on rule of law and fundamental rights would provide a roadmap for reforms in these key areas.⁵⁰

2013 Demokratikleşme Paketi gibi reformlara ilişkin bazı taahhütlerini yerine getirmeye devam etmekte ve Kürt meselesinin çözümüne yönelik adımlar atmaktadır. Ancak, yargının bağımsızlığı ve temel özgürlüklerin korunmasına ilişkin çok ciddi endişeler duyulmasına yol açan nedenler bulunmaktadır. Aktif ve güvenilir bir şekilde yürütülen katılım müzakereleri, Türkiye-AB ilişkilerinin gerçek potansiyelinden faydalanılması için en uygun çerçeveyi oluşturmaktadır. Hukukun üstünlüğü ve temel haklar ile ilgili fasılların müzakerelere açılması,

---

⁵⁰ Communication from the Commission to the European Parliament and the Council, 08.10.2014, Brussels, Completing the Foundations for Credibility, The Enlargement Agenda – Achievements & Challenges, s. 3 (Kaynak Metin)

kilit öneme sahip bu alanlardaki reformlar açısından bir yol haritası oluşturacaktır.⁵¹

Turkey is a candidate country and a strategic partner for the European Union. Its dynamic economy provides a valuable contribution to the prosperity of the European continent. The very serious developments in the region, in particular in Syria and Iraq, render cooperation on foreign policy issues even more crucial. Turkey's strategic location also underlines the importance of further cooperation in the areas of migration policy and energy security. The value of such cooperation is even clearer in light of the considerable challenges posed by recent developments in our joint neighbourhood, including the Ukraine crisis.⁵²

Türkiye AB'ye aday bir ülkedir ve AB'nin stratejik ortağıdır. Türkiye'nin dinamik ekonomisi, Avrupa kıtasının refahına önemli bir katkı sağlamaktadır. Başta Suriye'deki ve Irak'takiler olmak üzere, bölgedeki çok önemli gelişmeler, dış politika meselelerinde işbirliği sağlanmasını daha da önemli hale getirmektedir. Türkiye'nin stratejik konumu, göç politikası ve enerji güvenliği alanlarında daha fazla işbirliğinin öneminin altını çizmektedir. Ukrayna krizi de dâhil olmak üzere, ortak komşuluk alanımızda son dönemde meydana gelen gelişmelerden kaynaklanan önemli sorunlarla bağlantılı olarak, bu işbirliğinin değeri daha da açık hale gelmektedir.⁵³

On the one hand, implementation of reforms adopted in previous years continued. Several measures under the 3rd and 4th judicial reform packages, as well as measures announced in the democratization package presented in September 2013 were adopted and implemented. ... On the other hand, the government's response to allegations of corruption targeting high-level

---

⁵¹ Komisyon Tarafından Avrupa Parlamentosu'na ve Konsey'e Sunulan Bildirim, 08.10.2014, Güvenilirlik Temellerinin Tamamlanması, Genişleme Süreci – Kazanımlar & Zorluklar, s. 3 (Erek Metin)

⁵² Communication from the Commission to the European Parliament and the Council, 08.10.2014, Brussels, Completing the Foundations for Credibility, Conclusions and Recommendations, s. 48

⁵³ Komisyon Tarafından Avrupa Parlamentosu'na ve Konsey'e Sunulan Bildirim, 08.10.2014, Güvenilirlik Temellerinin Tamamlanması, Sonuçlar ve Tavsiyeler, s. 8

*personalities, including members of the government and their families, raised serious concerns over the independence of judiciary and the rule of law. This response consisted in particular in amendments to the Law on the High Council of Judges and Prosecutors and subsequent numerous reassignments and dismissals of judges and prosecutors, as well as reassignments, dismissals, or even detention, of a large number of police officers. This raised concerns with regard to the operational capabilities of the judiciary and the police and cast serious doubts on their ability to conduct the investigations into corruption allegations in a non-discriminatory, transparent and impartial manner.*⁵⁴

*Bir taraftan önceki yıllarda kabul edilmiş olan reformlar uygulanmaya devam etmiştir. 3. ve 4. Yargı Reformu Paketi kapsamındaki çok sayıda tedbirin yanı sıra, Eylül 2013'te çıkarılan demokratikleşme paketiyle duyurulan tedbirler de kabul edilmiş ve uygulamaya geçirilmiştir. ... Diğer taraftan, Hükümetin, Hükümet üyeleri ve onların aileleri de dâhil olmak üzere, üst düzey şahsiyetlere yönelik yolsuzluk iddiaları karşısındaki tepkisi yargının bağımsızlığıyla ve hukukun üstünlüğüyle ilgili ciddi endişelerin oluşmasına neden olmuştur. Bu kapsamda, özellikle Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Kanunu değiştirilmiş ve akabinde çok sayıda hâkim ve savcı farklı bir göreve atanmış ya da görevden alınmış, yine çok sayıda polis memuru da farklı bir göreve atanmış, görevden alınmış ve hatta tutuklanmıştır. Bu durum yargının ve polisin operasyonel kabiliyetiyle ilgili endişeler doğurmuş ve yolsuzluk iddiaları hakkındaki soruşturmaları ayrımcılık yapmadan, şeffaf ve tarafsız bir biçimde yürütebilecekleri konusunda ciddi şüpheler uyandırmıştır.*⁵⁵

Bir önceki yılda yayınlanan belgede de belirtilen; ancak üzerinde çok az durulan ve diğer olumlu eleştirilerin gölgesinde yargı ile ilgili önemsiz endişeler, 2014 yılında yayınlanan GSB'de kaynak metninde eleştirilerin en önemli kısmını oluşturmuştur.

---

⁵⁴ Communication from the Commission to the European Parliament and the Council, 08.10.2014, Brussels, Ek, s. 46

⁵⁵ Komisyon Tarafından Avrupa Parlamentosu'na ve Konsey'e Sunulan Bildirim, 8.10.2014, Ek, s. 10

Belgede kullanılan ‘*Opening negotiations on the relevant chapters on rule of law and fundamental rights would provide a roadmap for reforms in these key areas*’ ifadesiyle 2010 yılından 2014 uzanan Türkiye AB ilişkilerinin yavaşlamasının temel nedeni de böylelikle ima edilmiştir. Politik kaynak metinler belirli bir ideolojik amaç üzerine kurulmuştur. Asıl söylenmek istenen metni oluşturan anlam parçalarının özünde yatmaktadır. Bu bakımdan, politik metinleri diğer metinlerden ayıran en temel özellik işlevin farklı yaklaşımlarla değişkenliğe uğramasındaki çeşitliliğidir.

Dikkat çeken diğer bir unsur, eleştirinin artmasıyla kaynak metne bağlı çevirilerin artış göstermiş olmasıdır. ‘*Active and credible accession negotiations provide the most suitable framework for exploiting the full potential of EU-Turkey relations*’ ifadesi buna iyi bir örnektir. ‘*Aktif ve güvenilir bir şekilde yürütülen katılım müzakereleri, Türkiye-AB ilişkilerinin gerçek potansiyelinden faydalanılması için en uygun çerçeveyi oluşturmaktadır*’ şeklinde aktarılan bu tür cümleler bu duruma örnek teşkil etmektedir.

REG Basın bildirisinde Türkiye tarafından hazırlanan metinde Fransa terör olayı, Türkiye’deki terör olaylarıyla ilişkilendirilmiş ve uluslararası terörün ancak mağdur ülkelerin tam güvene dayalı işbirliği ile önlenebileceğinin altı çizilmişti. Aynı durum bu defa politik çıkarlar doğrultusunda değişerek karşımıza çıkmış ve kendini şu ifadelerle göstermiştir: ‘*Turkey is a candidate country and a strategic partner for the European Union. Its dynamic economy provides a valuable contribution to the prosperity of the European continent. The very serious developments in the region, in particular in Syria and Iraq, render cooperation on foreign policy issues even more crucial. Turkey’s strategic location also underlines the importance of further cooperation in the areas of migration policy and energy security*’. Suriye ve Irak’ta gelişen terör olayları, işbirliği içerikli mesajlarla AB’yi Türkiye’nin stratejik konumu lehte kullanılmaya dönük adımlara sevk etmiştir. Devlet politikaları çıkar ilişkisi çerçevesinde dönemden döneme ve konudan konuya değişiklik gösteren eylemleri kapsamakta; bu özellik de, politik metinlere geniş bir perspektiften bakılması gerektiğini göstermektedir.

Son örnekte, yolsuzluk iddiaları sonrasında yaşanan olaylara atıfta bulunularak hükümete dönük eleştiriler arttırılmış, hükümeti HSYK’ya yaşanan olayların üzerini örtmek amacıyla hukuksuz şekilde müdahale etmekle itham etmiş; ancak hükümet

tarafından gerekçe olarak belirtilen ‘‘Paralel Devlet’’ iddialarını dile getirmemiştir. Belgede belirtilen tek taraflı görüş AB lkelerinin konuya yaklaşımının en keskin ideolojik boyutunu gözler önüne sermektedir.

Politik metinlerin karakteristiği işlevsel ve konuları itibariyle esasa aittir. Politikanın değişmesiyle işlev de değişmiş; metinlerin farklı ideolojik yaklaşımlara göre farklı amaçlara hizmet etmelerine zemin hazırlanmıştır.

2.3. Dışışleri Bakanlığı Metinleri

Dışışleri Bakanlığı rnekleri, kaynak ve erek muhatapların çeşitliliği sebebiyle daha çok çokuluslu politikaları kapsayan üst politik bakış açıları içermektedir. AB çatısı altında bir araya gelmiş ülkelerin oluşturduğu ortak politikalar genellikle, AB’nin ilgili muhatap ülke ile iletişim için kullandığı, aynı zamanda dünyanın ortak dili olan İngilizce aracılığıyla cereyan etmekte ve Dışışleri Bakanlığı’nın uyguladığı dil politikasından ayrılmaktadır. Her devletin sahip olduğu önemli bir kurum olan Dışışleri Bakanlığı, küreselleşmenin bir sonucu olarak uluslararası ilişkilerin belirlerken önem sırasına göre muhtelif dillerde istihdam ettiği çevirmenlerden destek almaktadır.

Uluslararası politikaların çeşitliliği sebebiyle Dışışleri Bakanlığı bünyesinde işleme alınan eviri metinlerinin konuları da çeşitlenmektedir. Bir sonraki alt başlıkta, AB Bakanlığı örneklerinden farklı olarak, Türkçe’den Almanca’ya, Almanca’dan Türkçe’ye çevrilen politik metinlere de yer verilmiştir. Alt başlıkta, 62. Hükümet Programı, dönemin T.C. Başbakanı R. Tayyip Erdoğan’ın 1915 Olayları’na yönelik yayınladığı yazılı mesajı, Avusturya Cumhuriyeti tarafından çıkartılan İşlam Yasası, eviri politikası çerçevesinde incelenmiştir. Ayrıca, kaynak metnin iki farklı kültür tarafından kaynak bir dilde (İngilizce) oluşturulduktan sonra o ülke dillerine çevrilen kültür ve enerji alanlarında imzalanan çift taraflı antlaşmalar da Dışışleri Bakanlığı metinleri alt başlığında incelenmiştir. Çift taraflı antlaşmalar, anlaşmazlık durumunda bağlayıcılık arz etmesi açısından İngilizce olarak düzenlendiğinden ortaya farklı bir eviri metni çıkmaktadır.

2.3.1. Türkçe'den Almanca'ya ve İngilizce'ye Çevrilen Metinler

Türkçe'den Almanca'ya ve İngilizce'ye yapılan teze konu örnekler Türkiye Cumhuriyeti hükümetlerinin daha çok iç politikaya dönük; ancak aynı zamanda dış politikasını da belirleyecek niteliğe sahiptir. Siyasi partilerin iktidara gelmelerinin ardından yaptıkları ve/veya yapacakları icraatları anlattıkları; eleştirel bir dille oluşturdukları hükümet programı yazılı metinleri ile bir ulusu ilgilendiren önemli değere sahip tarihsel olaylar İngilizce'nin yanı sıra diğer dillere de çevrilmektedir.

2.3.1.1. T.C. 62. Hükümet Programı

İncelenen tüm metinlerin arasında beklide en çok ideoloji barındıran örnekler bir ülkenin iktidar partisi tarafından açıklanan hükümet programı ya da o ülkenin meclisinde temsil yetkisine sahip herhangi bir siyasi parti tarafından ilan edilen bildirimlerdir. Hükümet programları ideolojilerin propagandasının yapıldığı yine dönemden döneme değişen, geniş kapsamlı konularla çeşitlenmektedir. Bu örnekte T.C. Başbakanı tarafından TBMM'ye sunulan metinler incelenmiştir:

Hükümetlerimiz içe kapalı, halka tepeden bakan ve sorun üreten değil, halktan aldığı yetki ve güçle halkın taleplerine dayalı olarak sorun çözen bir anlayışı benimsemiştir.⁵⁶

By the power and authority vested by the public, our governments have adopted a problem solving approach on the basis of public demands, rather than a top-down and contentious one.

Unsere Regierungen haben nicht den introvertierten, von dem Volk entfernten und problemschaffenden, sondern mit der von dem Volk gewährte Macht und Befugnis auf den Forderungen des Volkes basierenden, problemlösenden Ansatz übernommen.

Eğitim alanının her türlü vesayetçi anlayıştan ve yasağcı uygulamadan arındırılmasını hedefleyen bu süreçte, serbest kıyafet uygulamasından,

---

⁵⁶ Dönemin Başbakanı Ahmet Davutoğlu tarafından TBMM'ye sunulan 62. Hükümet Programı, s. 40

öğretmenlerimiz için başörtüsü yasağının kalkmasına; 28 Şubat döneminde mağdur edilen öğretmenlerimizin mesleklerine geri dönmelerinden; ... kadar birçok reforma imza atılmıştır.⁵⁷

In this process which aims to free the education field from tutelage and prohibitionist approaches, many important reforms have been undertaken. Such as; casual dress code, removing of the head-scarf ban of teachers, enabling teachers who were the victims of February 28th to return their jobs,...

Mit dem Ziel, jede Art von Bevormundungsverständnis und Verbotsanwendungen aus dem Bildungsbereich zu verbannen, wurden in diesem Prozess, von der freien Kleiderordnung bis hin zur Aufhebung des Kopftuchverbots für Lehrerinnen, vom Wiedereintritt der Lehrkräfte in ihren Beruf, die vom „28. Februar“ betroffen waren; bis hin ...

Eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanmasına yönelik en önemli adımlarımızdan olan FATİH Projesi kapsamında okullarımıza akıllı tahta, çok fonksiyonlu yazıcı ve doküman kamera sistemi, tablet bilgisayar dağıtılmaya devam etmektedir.⁵⁸

The FATİH project is the most important step towards providing equal opportunity in education. Smart boards, multi-function printers, document camera systems and tablet PCs will continue to be distributed to our schools as a part of this project.

Im Rahmen des FATİH-Projektes, das im Hinblick auf die Gewährleistung von Chancengleichheit in der Bildung eine unserer bedeutendsten Maßnahmen darstellt, werden an die Schulen weiterhin Smartboards, Multifunktionsdrucker, Dokumentenkameras und Tablets verteilt werden.

İncelenen örnek metinlerden olan hükümet programında, mevcut hükümetin Türkiye’yi uzun yıldıan beri yönetmesinin bir sonucu olarak, birçok konuya değinilmiş; ekonomi,

---

⁵⁷ Dönemin Başbakanı Ahmet Davutoğlu tarafından TBMM’ye sunulan 62. Hükümet Programı, s. 58

⁵⁸ Dönemin Başbakanı Ahmet Davutoğlu tarafından TBMM’ye sunulan 62. Hükümet Programı, s. 60

eğitim, enerji, çevre, iç ve dış politika gibi alanlarda atılmış ve atılacak yeni adımlar eski dönemlerle kıyaslanarak eleştirel bir üslup takınılmıştır. Bir önceki alt başlıkta AB mercilerine iletilmek üzere hazırlanan erek metinden farklı olarak, yoğun ideolojik izler barındıran ilgili metnin çevirisinde kaynak metne sadakat göze çarpan en önemli unsurdur. Kaynak metinde değinilen çeşitli konular ile ilgili yukarıdaki örnekler incelendiğinde, kaynak metinde açık bir şekilde kendini belli eden ideoloji erek dile aktarılırken büyük ölçüde sözcüksel ve dilbilgisel zorluklarla uğraşılmış; bir takım saklı ideolojik anlatımlara yer verilememiştir.

Bu doğrultuda, kaynak metinde göze çarpan '*halka tepeden bakan ve sorun üreten değil ...*' deyimiyile oluşturulan derin anlatımın '*... rather than a top-down and contentious one*' eşdeğeri ile aktarılmış olması bu metnin ideolojik eşdeğersel işlevini de karşılamış mıdır?

Her ne kadar sınırı diğer metin türleri gibi belirlenmiş olmasa da, politik metinler de tıpkı teknik ve hukuki metinler gibi bir uzmanlık metnidir ve kendine has bir terminolojisi vardır. Bununla birlikte, politika eylemi, daha doğru bir ifadeyle politika olgusu ekonomi, çevre, eğitim, enerji gibi kendisini oluşturan alanlardan ayrı tutulamayacağı için politik metinlerin alıcıları çok daha geniş bir kitleyi kapsamaktadır. Erek metni (Almanca veya İngilizce) okuyan herhangi bir erek politikacının metinde işlenen konuya olan ilgisi (bu durum genellikle politikacının ülkesinin ilgisiyle paraleldir) ve arka plan bilgisinin derinliğiyle şekillendiğinden metinde geçen "28 Şubat" erek dilde açıklanmadan kaynağındaki şekliyle verilmiştir.

Hükümet programları (ABD gibi dünya politikasını belirleyen ülkeler hariç), uluslararası alıcılardan çok, ulusal alıcılara hitap etmektedir. Bu sebeple "FATİH-Projesi" ya da "TOKİ" gibi eğitim ve çevre düzenlemesi ile ilgili konular hem İngilizce hem de Almanca erek metinlerde yabancılaştırılarak aktarılmıştır. Normal şartlarda İngilizce ya da Almanca dil yetisine sahip okurun projeye verilen FATİH adından Türk okurun bu ifadeyle zihninde oluşan anlama benzer eşdeğer bir anlam oluşturabilmesi için çevirmenin açıklamaya gitmesi gerekir; ancak metnin erek kitlesi çeviri politikasında yabancılaştırıcı bir strateji izlenmesini gerektirmiştir.

2.3.1.2. Dönemin T.C. Başbakanı R.T. Erdoğan'ın 1915 Olaylarına İlişkin Yazılı Mesajı

Nisan 2014'te, 1915 Olayları'nın 100. yılına bir sene kala, dönemin Başbakanı tarafından yapılan ve özellikle muhalefetten ağır eleştiriler alan⁵⁹ yazılı mesaj sadece İngilizce ve Almanca'ya değil; aynı zamanda Ermenice'nin de içinde bulunduğu dokuz dile çevrilmiştir.

Osmanlı İmparatorluğu'nun son yıllarının hangi din ve etnik kökenden olursa olsun, Türk, Kürt, Arap, Ermeni ve diğer milyonlarca Osmanlı vatandaşı için acılarla dolu zor bir dönem olduğu yadsınmaz. ... Atalarımızın dediği gibi "ateş düştüğü yeri yakar".⁶⁰

It is indisputable that the last years of the Ottoman Empire were a difficult period, full of suffering for Turkish, Kurdish, Arab, Armenian and millions of other Ottoman citizens, regardless of their religion or ethnic origin. Any conscientious, fair and humanistic approach to these issues requires an understanding of all the sufferings endured in this period, without discriminating as to religion or ethnicity. ... As a Turkish proverb goes, "fire burns the place where it falls".

Es lässt sich nicht abstreiten, dass die letzten Jahre des Osmanischen Reiches, gleich welcher Religion oder ethnischer Herkunft sie angehörten, für Türken, Kurden, Araber, Armenier und Millionen weiterer osmanischer Bürger eine schwierige Zeit voller Schmerz waren. ... Wie unsere Vorfahren schon sagten „Feuer verbrennt den Ort, auf den es fällt“.

Zamanın ruhu, anlaşmazlıklara rağmen konuşabilmeyi; karşıdakini dinleyerek anlamaya çalışmayı; uzlaşi yolları arayışlarını değerlendirmeyi; nefreti ayıplayıp saygı ve hoşgörüyü yüceltmeyi gerektirmektedir.

⁵⁹ Bkz: <http://www.hurriyet.com.tr/basbakan-ermeni-aciklamasi-yapti-26277820>

⁶⁰ http://www.basbakanlik.gov.tr/Forms/_Article/pg_Article.aspx?Id=974ccd3b-fb77-499a-ab6a-7c5d2a1e79c9

The spirit of the age necessitates dialogue despite differences, understanding by heeding others, evaluating means for compromise, denouncing hatred, and praising respect and tolerance.

Der Zeitgeist erfordert, dass man trotz Meinungsunterschieden den anderen durch Zuhören zu verstehen versucht, Kompromisswege auslotet, Hass missbilligt und zu Respekt und Toleranz mahnt.

Kadim ve eşsiz bir coğrafyanın benzer gelenek ve göreneklere sahip halklarının, geçmişlerini olgunlukla konuşabileceklerine, kayıplarını kendilerine yakışır yöntemlerle ve birlikte anacaklarına dair umut ve inançla, 20. yüzyılın başındaki koşullarda hayatlarını kaybeden Ermenilerin huzur içinde yatmalarını diliyor, torunlarına taziyelerimizi iletiyoruz. Aynı dönemde benzer koşullarda yaşamını yitiren, etnik ve dini kökeni ne olursa olsun tüm Osmanlı vatandaşlarını da rahmetle ve saygıyla anıyoruz.

It is our hope and belief that the peoples of an ancient and unique geography, who share similar customs and manners will be able to talk to each other about the past with maturity and to remember together their losses in a decent manner. And it is with this hope and belief that we wish that the Armenians who lost their lives in the context of the early twentieth century rest in peace, and we convey our condolences to their grandchildren. Regardless of their ethnic or religious origins, we pay tribute, with compassion and respect, to all Ottoman citizens who lost their lives in the same period and under similar conditions.

In der Hoffnung und Überzeugung, dass die Völker, die in einer uralten und einzigartigen Region ähnliche Traditionen und Bräuche haben, mit Reife über ihre Vergangenheit sprechen können und ihrer Toten in der ihrer würdigen Art und Weisegemeinsam gedenken werden, wünschen wir, dass die Armenier, die unter den Bedingungen zu Anfang des 20. Jahrhunderts umkamen, in Frieden ruhen, und sprechen ihren Enkeln unser Beileid aus. Auch gedenken wir aller osmanischen Bürger gleich welcher ethnischen und religiösen Herkunft, die

damals unter ähnlichen Bedingungen ihr Leben ließen⁶¹, mit Respekt. Mögen sie alle in Frieden ruhen.

Hem ülkemiz hem de dünya siyasetini yakından ilgilendiren ve ülkelerarası güç ilişkileri söz konusu olduğunda (örneğin Türk - Rus ilişkilerinin uçak kriziyle bozulmasıyla Rusya'nın sözde soykırımın inkârının cezalandırılmasına yönelik hamlesi)⁶² değişkenlik gösteren devlet politikalarını en net biçimde görülebileceği bir örnek teşkil etmesi açısından 1915 Olayları önemli bir yere sahiptir. T.C. Başbakanlık internet sitesinde de yayımlanan bu mesaj, bu konunun tarihsel somut verilerle; tarafsız bir şekilde değerlendirilmesi gerektiğine dikkat çekmekte ve zamanında Osmanlı Devleti'nin birer vatandaşı olan Ermeni'lere savaş dolayısıyla yaşanan ve her iki tarafı da mağdur eden olaylar ile ilgili taziye niteliğindedir.

Yukarıda belirtilen nitelikleri taşıyan bir metnin, gerek ulusal gerekse uluslararası alıcılara çok dikkatli bir şekilde sunulması gerektiği açıktır. Örnek, tez çalışmasında incelenen diğer metinlerin arasında en hassas içeriğe sahip metin olma özelliğini de taşımaktadır. Erek kitesinin ideolojik düşünsel çeşitliliği çok farklı olduğundan aynı metin içerisinde birden fazla çeviri politikası uygulanmıştır.

O dönemde yaşanan acıların birçok Osmanlı vatandaşını etkilediği kaynak metinde 'ateş düştüğü yeri yakar' atasözüyle ifade edilmiştir. Başbakan tarafından telaffuz edilen, dolayısıyla hükümetin bu konu hakkındaki politikasının ideolojik düşüncesini en üst düzeyde dışa vuran bu ifade İngilizce ve Almanca'ya '*As a Turkish proverb goes, "fire burns the place where it falls"* - „*Feuer verbrennt den Ort, auf den es fällt*“ şeklinde yabancılaştırılarak aktarılmıştır. İfadenin, bu şekilde aktarılması bir çeviri politikası örneğidir. Alıcılara Türk kültüründen bir örnek sunulmuş ve yazar okura değil; okur yazara götürülmüştür.⁶³ Buradaki amaç, Türk toplumunun benzer olaylar karşısında empati (duygudaşlık) kurmanın aslında ne kadar zor olduğunun bilincinde, bu tür olaylara nasıl gerçekçi yaklaşabildiğinin gösterilmek istenmesidir. Ermeni'lerin Birinci Dünya Savaşı dolayısıyla başına gelen talihsiz olayların Osmanlı İmparatorluğu'nda

⁶¹ Fiilin dilbilgisel anlamda olması gereken şekli 'ließ''tir; ancak çevirmen tarafından bu şekilde aktarılmıştır.

⁶² Bkz.: <http://www.hurriyet.com.tr/rusyadan-1915-olaylari-karari-soykirimi-inkar-yasasi-rafa-kalkti-40066838>

⁶³ F. Schleiermachers verfremdendes Übersetzen

yaşayan diğer milletlerin de başına geldiği; savaşın farklı dine, kültüre sahip vatandaşların da ocağını yıktığı ve Kurtuluş Savaşı'yla daha da artan kayıpların toplum olarak bize öğrettiklerinin bilincinde olduğu anlatılmak istenmiştir. Metnin asıl anlatmak istediği karşı tarafın (1915 Olayları'nı politik bir çıkara dönüştüren) Ermenistan'ın ideolojilerinden arınarak aynı şekilde empati kurması gerektiğidir.

Yukarıdaki örnekten farkı olarak, aynı metin içerisinde '*Zamanın Ruhunu*'nun gerektirdiklerinden' bahsedilmiştir. Bu ifade, Almanca'ya '*der Zeitgeist*'; İngilizce'ye ise '*The spirit of the age*' eşdeğeriyle çevrilmiştir. '*Der Geist*' ifadesi Almancada oldukça geniş bir anlam içermekle birlikte kaynak dilde daha dar bir anlamda kullanılan 'Ruh' sözcüğünün (Sinner, denotative Äquivalenz, eins zu Teil-Entsprechung von Koller)⁶⁴ metin içerisindeki anlamı göz önünde bulundurularak işlevsel eşdeğeri ile karşılanmıştır. Bu metindeki mesaj uluslararası erek alıcılara yöneliktir ve bu işleve yönelik bir çeviri politikası izlenmiştir.

Son örnekte, o dönemin zor koşullarında hayatını kaybeden Ermenilerin torunlarına taziyede bulunularak dünyaya; bir sonraki cümle de metnin ulusal kamuoyu tarafından manipüle edilmemesi adına Türkiye'ye dönük bir politik mesaj verilmek istenmiştir. Ancak buna rağmen metin yayınlandığı tarih itibarıyla iç tartışmalara yol açmış ve ağır eleştirilere maruz kalmıştır.⁶⁵

2.3.2. Almanca'dan Türkçe'ye Çevrilen Metinler

Türkiye Cumhuriyeti kurumları (Dışişleri Bakanlığı) tarafından Almanca'dan Türkçe'ye yapılan çeviriler genel itibarıyla Türkiye'yi ya da Türk hükümetlerinin ilgisini çeken konulu metinlerden meydana gelmektedir. Öyle ki, Türkiye'yi yakından ilgilendiren konuların devlet kurumlarında istihdam edilen çevirmenlerce çevrilmesi, ilgili bilginin ulusa dönük işlevi açısından önemlidir; çünkü hiçbir hükümet benzer konuların ulusal muhaliflerce birer eleştiri oku olarak kullanılmasına doğal olarak göz yummayacak; kendi önlemini alacaktır.

---

⁶⁴ Sinner, Castner, 2013, Die Linguistische Perspektive und Äquivalenz, Seminar: Probleme und Methoden der Übersetzungswissenschaft, s. 4

⁶⁵ <http://www.haberler.com/mhp-genel-baskani-devlet-bahceli-2-5947615-haberi/>

2.3.2.1. Avusturya Cumhuriyeti Meclisi Tarafından Çıkarılan İslam Yasası

Avusturya Hükümeti'nce 2015 yılında Avusturya Millet Meclisi'nden geçirilen İslam Yasası ile Müslümanların topluma uyumunu sağlamak için din adamlarının yabancı ülkeler tarafından - özellikle Türkiye Diyanet İşleri Başkanlığı'ndan - finanse edilmesine yasaklama getirilmiş; yaklaşık yüz yıldan bu yana yürürlükte olan eski İslam yasası revize edilmiştir. Avusturya Cumhuriyeti Dışişleri ve Uyum Bakanı Sebastian Kurz, gerek muhalefet tarafından gerekse diğer ülke yetkililerince yöneltilen eleştirilere, iç politik tartışmalara; bu yasa ile ilgili hükümetin net tavrını gösteren şu açıklamayı yapmıştır:⁶⁶ ‘‘Bundan böyle imamlar Avusturya'da eğitilecek. Somut olarak artık Suudi Arabistan ve diğer İslam ülkelerinden para yardımı almak yasaklanıyor. Çünkü bu durumda, kadınların ehliyet alamadığı bir ülkenin yardım yapmanın yanında toplum hayatı üzerinde nüfuz kazanması da söz konusu olabiliyor. Almanca bilen ve Avusturya'da yetişmiş din adamlarına ihtiyacımız var. Ülkemizi ve kültürümüzü tanıdığı için Avusturya'daki Müslüman gençlerin problemlerine vakıf olan din adamları istiyoruz’’. Türkiye'nin Avusturya'ya imam gönderen diğer ülkeler arasında olması ulusal basının, dolayısıyla da hükümetin dikkatini çekmiştir.

İslam Yasası'nın 33 maddeden oluşan metni Türkçe'ye Dışişleri Bakanlığı Tercüme Dairesi çevirmenleri tarafından çevrilerek ilgili makamlara iletilmiştir.

Voraussetzungen für den Erwerb der Rechtsstellung

§ 4. (1) *Eine Islamische Religionsgesellschaft bedarf für den Erwerb der Rechtspersönlichkeit nach diesem Bundesgesetz eines gesicherten dauerhaften Bestandes und der wirtschaftlichen Selbsterhaltungsfähigkeit.*⁶⁷

Tüzel kişiliği elde etme şartları

§4. (1) *İşbu yasaya göre tüzel kişiliği elde etmek isteyen bir İslam cemaatin güvenli ve kalıcı bir varlığı (ekonomik olarak da kendi kendini idare edebileceğini) olduğunu göstermesi gerekir.*

⁶⁶ <http://www.dw.com/tr/avusturyada-yeni-islam-yasas%C4%B1na-onay/a-18281080>

⁶⁷ Beschluss des Nationalrates, 2015, s. 2

Versagung und Aufhebung der Rechtspersönlichkeit

§ 5. (1) Der Bundeskanzler hat den Erwerb der Rechtspersönlichkeit zu versagen, wenn

1. dies im Hinblick auf die Lehre oder deren Anwendung zum Schutz der in einer demokratischen Gesellschaft gegebenen Interessen der öffentlichen Sicherheit, der öffentlichen Ordnung, Gesundheit und Moral oder zum Schutz der Rechte und Freiheiten anderer notwendig ist; dies ist insbesondere bei Aufforderung zu einem mit Strafe bedrohten gesetzwidrigen Verhalten, bei einer Behinderung der psychischen Entwicklung von Heranwachsenden, bei Verletzung der psychischen Integrität und bei Anwendung psychotherapeutischer Methoden, insbesondere zum Zwecke der Glaubensvermittlung, gegeben,

2. eine Voraussetzung nach § 4 fehlt,

3. die Verfassung dem § 6 nicht entspricht.⁶⁸

Tüzel kişiliğin başarısızlığa uğraması ve yürürlükten kaldırılması

§5. (1) Başbakan tüzel kişilik elde etme hakkını/ başvurusunu başarısızlığa uğratar, eğer

İslam dini cemaatin öğretisinden ve bu öğretinin uygulanışından dolayı kamu güvenliği, kamu düzeni, sağlığı ve ahlakı ya da başkasının hak ve özgürlüklerinin korunması gibi demokratik bir toplumda var olan çıkarların korunması kaçınılmaz ise; bu husus özellikle beraberinde ceza-i müeyyide getiren davranışlara kişilerin yönlendirilmesi durumunda, gençlerin psikolojik gelişiminin engellemesi hususunda, psikolojik kimliğe zarar verilmesi durumunda ve özellikle dini yayma amacıyla psikoterapik metotların kullanılması durumlarında geçerlidir,

---

⁶⁸ Beschluss des Nationalrates, 2015, s. 2

2. §4 madde 'de belirtilen şartlardan biri yerine gelmiyorsa,

3. Cemaat yönetmeliği §6 sayılı maddeye uymuyorsa.

---

3. Abschnitt

Rechte und Pflichten der „Islamischen Glaubensgemeinschaft in Österreich“

Namensrecht und Schutz der religiösen Bezeichnungen

...

(3) *Bezeichnungen, die geeignet sind gegenüber außenstehenden Dritten den Eindruck einer rechtlichen Verbindung zu einzelnen Einrichtungen der Religionsgesellschaft, einer Kultusgemeinde oder ähnlicher Institutionen außerhalb Österreichs herzustellen, dürfen nur mit Zustimmung der Religionsgesellschaft verwendet werden.*⁶⁹

3. Kısım

« Avusturya İslam cemaati (İGGİÖ) » nin Hak Ve Sorumlulukları

Kendini Adlandırma ve dini kavramlarını (isimlerini) koruma hakkı

...

(3) *Avusturya haricindeki dini cemaatler, kurumlar ve dernekler gibi benzer kurumlarla kurulacak resmi temaslarda ve ilişkilerde kullanılması uygun olan isim ve kavramlar ancak dini cemaatin onayıyla mümkündür. (Not: Tercümede anlamı verilmeye çalışıldı)*

Kaynak metin, şekilsel açıdan hukuki metin niteliği taşımaktadır. Bu bakımdan metnin ideolojik içeriği, söz gelimi AB tarafından oluşturulan GSB metinlerdeki gibi politik işlevi açıkça yansıtmamaktadır. Tam da burada kaynak metne politik bir bakış açısıyla

---

⁶⁹ Beschluss des Nationalrates, 2015, s. 4

yaklaşan çevirmene görev düşmektedir. Bir metin uzmanı olan çevirmen, metni politik gözle çözümlyerek kaynak metnin işlevini (işlev burada Türk bakanlığın görmek istediği, hükümeti ilgilendiren konu ile ilgilidir) ortaya çıkarır ve bunu yaparken de çeviriyi bir keşif aracı olarak (Übersetzer als Entdecker) kullanır.⁷⁰ Çünkü gizli ideoloji çeviri eylemiyle politik içerikli metinlerinde görünür olmaktadır. İlk örnekte parantez içerisinde alınarak aktarılan ifade, bu görüşü kanıtlar en somut örnektir: *‘Eine Islamische Religionsgesellschaft bedarf ... eines gesicherten dauerhaften Bestandes und der wirtschaftlichen Selbsterhaltungsfähigkeit‘* cümlesinde tüzel kişiliğin kazanılması için *‘gerekli güvenli ve kalıcı varlığın gerekliliği’*ni cümlenin merkezine çekmiş; güvenli ve kalıcı varlığı ise parantez içerisinde *‘da’* bağlacıyla vurgulamıştır (*ekonomik olarak da kendi kendini idare edebileceğini*). Çevirmen, ilgili kurumun belirlediği çeviri politikası çerçevesinde hareket ederek kaynak metnin görev veren tarafından bilinmek istenen ideolojik hizmetini ortaya çıkarmıştır.

Diğer örnekte, çevirmen okurun kolayca farkına varacağı, kaynak metin odaklı bir çeviri stratejisi izlemiştir. Kaynak metinde anlatılmak istenen - başbakanın, belirtilen maddelere uyulmadığı takdirde, cemaatin tüzel kişilik talebini kabul etmeyeceği hususunu - *‘versagen’* fiilinin *‘başarısızlığa uğratmak’* anlamını tercih ederek aktarmış; ayrıca kaynak metnin şart cümlesini (wenn ile başlayan) kaynak metnin dilbilgisel kurallarına göre çevirmiştir. Çevirmen, sadece söz konusu cümlede değil; daha sonra seçtiği sözcükler ve sık sık kullandığı bağlaçlarla da anlamı karmaşıklştırmıştır. Böyle bir çeviri ürününün ortaya çıkmasının kaynak metnin tam olarak anlaşılmamış olması da dâhil birçok nedeni olabilir; ancak çevirmen profili göz önünde bulundurulduğunda bunun düşük bir ihtimal olduğu daha gerçekçi bir tespit olacaktır. Dolayısıyla diğer bir ihtimal olan, yani çevirinin politik işlevi doğrultusunda hareket etme durumu daha ağır basmaktadır.

Üçüncü paragrafın aktarımında çevirmen, işlevsel bir yol izlemiş ve daha serbest bir karar almıştır. Alınan karar, çevirmenin parantez içerisinde düştüğü nottan da anlaşılmaktadır. Üçüncü örnek, yukarıda belirtilen diğer ihtimale işaret etmektedir. Metnin çevirisinde uygulanan çeviri politikası, görev verenin asıl görmek istediği

---

⁷⁰ Bu konu ile ilgili tezin üçüncü bölümünde ayrıca açıklama yapılmıştır.

konulara yoğunlaştığını kanıtlar niteliktedir. Ayrıca kaynakta fiil cümlesiyle anlatılmak istenen eylem erek metinde isim cümlesiyle verilmiştir. Bu örnek çevirmenin görev verenin uyguladığı politikaya karşı sorumluluk içerisinde hareket ettiğine dair somut bir örnektir.

2.4. İngilizce - Türkçe Dillerinde Yapılan Ortak Antlaşmalar

Bilindiği üzere çift taraflı antlaşmalarda üzerinde mutabık kalınacak konular genellikle keskin ifadelerle doğrudan verilmektedir. Antlaşma metinleri apolitik olarak değerlendirilebilecek çeviriye örnektir (unpolitische Translation).⁷¹ Apolitik çeviri ile kastedilen çevirinin politik olmadığı değil, politik görünmediğidir. İdeolojinin çift taraflı antlaşma metinlerine somut olarak yansıtılmamasının esas nedeni, ideolojik işlevin iki ülke arasında geçmişe uzanan sosyolojik ve kültürel değerlere yayılmış olmasından kaynaklanmaktadır. Bunda, oluşturulan metnin her iki kültüre de yabancı olmasındaki rol de yadsınamaz bir gerekçedir.

2.4.1. T.C. ile İran İslam Cumhuriyeti Arasında İmzalanan Kültürel Miras İşbirliği Antlaşması

İlgili antlaşmayla, taraflar (Türkiye ve İran) mevcut dostluk ilişkilerine, ikili işbirliğini daha da genişletmek ve geliştirmek için karşılıklı isteklerine ve iki ülke arasında 29 Ocak 1959 tarihinde Tahran'da imzalanan Türkiye ile İran Arasında Kültür Antlaşması'na dayanarak 2014 ila 2016 yılları için 11 maddelik şartı onaylamıştır. Sözleşme metni uluslararası geçerliliğe sahip; Türkçe ve Farsça dışında iki ülkenin ortak kaynak dilinde (İngilizce) oluşturulmuş; daha sonra bu ortak kaynak metin üzerinden Türkçe ve Farsça'ya çevrilerek üç dilli olarak 9 Haziran 1914'te Ankara'da imzalanmıştır.

Article 9 - Taking into account the common cultural past and potentials, the Parties shall cooperate in the field of conservation and restoration of cultural-

---

⁷¹ Bu konu ile ilgili tezin üçüncü bölümünde ayrıca açıklama yapılmıştır.

*historical buildings and objects as well as common spiritual on the basis of reciprocity.*⁷²

Madde 9 - Ortak kültürel geçmişi ve potansiyeli göz önünde bulundurarak, Taraflar kültürel-tarihi binaların, nesnelere ve ortak manevi mirasın muhafazası ve restorasyonunda mütakabiliyet esası doğrultusunda işbirliği yapacaklardır.

Article 11 – (Last paragraph) The Implementation Program consists of eleven (11) Articles signed in Turkish, Persian and English languages in Ankara on 9 June 2014 all of being equally authentic. In case of any divergence of interpretation the English text shall prevail.⁷³

Madde 11 – (Son paragraf) Bu uygulama programı on bir (11) maddeden oluşmaktadır ve Türkçe, Farsça ve İngilizce dillerinde Ankara’da 9, Haziran 2014 tarihinde her metnin eşit derecede geçerli olarak imzalanmıştır. Yorumlamalarda herhangi bir uyuşmazlık olduğunda İngilizce metin geçerli olacaktır.

İlk maddede, ‘*tarafaların kültürel geçmişi ve potansiyeli*’ tespitine yer verilmiştir. İran’la geçmişten günümüze kurulan barışçıl ilişkiler ve iki ülke arasındaki ortak din, kültürel ve dilsel etkileşimi yansıtan ve geniş bir yorumlama alanına sahip bu tespit taraflar arasında imzalanan antlaşmanın da temelini oluşturmaktadır.

İncelenen son örnekte antlaşmanın üç dilinin de eşit derecede geçerli olacağı belirtilmiş; ancak bir sonraki cümlede uyuşmazlık durumunda İngilizce metnin dikkate alınacağı güvence altına alınmıştır. Ortak kaynak metinde belirtilen söz konusu ibare, her duruma karşı, karşılıklı güven ilişkisinin politik bir gerekliliğinin sonucudur. Anlaşmazlık durumunda İngilizce dili geçerli kılınarak üç dilliliğin sebep olacağı yorumlamalar minimuma indirgenmesi de amaçlanmıştır.

---

⁷² T.C. ile İ.İ.C Arasında 2014-2016 Yılları için Kültürel Miras İşbirliği Uygulama Programı, s.2

⁷³ T.C. ile İ.İ.C Arasında 2014-2016 Yılları için Kültürel Miras İşbirliği Uygulama Programı, s.3

Örnekler incelendiğinde göze çarpan diğer önemli husus farklı, iki kültüre sahip ülkelerin yaptığı antlaşmalarda üçüncü bir dile başvurduğu durumlarda oluşturulan metnin diğer dillerle kurgusal benzerlikler taşıdığıdır. Her metnin bir işlevi vardır; ancak bu tür antlaşmalarda bir politik işlev de söz konusudur. Sonuçta anlaşmaya varan taraflar üçüncü dili sadece hukuki bir bağlayıcılık amacıyla tercih etmiştir.

2.4.2. T.C. ile Japonya Arasında İmzalanan Nükleer Enerji İşbirliğine Dair Antlaşma

3 Mayıs 2013'te Ankara'da; 26 Nisan 2013'te Tokyo'da imzalanan 13 maddelik nükleer enerji işbirliğine dair antlaşma sert çevreci protestolar ve muhalif tartışmalar gölgesinde geçen olaylara rağmen hükümetin bu konuda geri adım atmaması doğrultusunda gelişen "Nükleer Enerjinin Barışçıl Yolla Kullanılması"na yönelik Japonya ile nükleer enerji işbirliği konusunu kapsamaktadır. Nükleer enerji alanında Japonya ile işbirliği yapılmasında, Japonya'nın dünyada nükleer güç reaktörü ve ekipmanı teknolojilerinin geliştirilmesinde, nükleer madde üretiminde, nükleer santrali işletilmesinde ve nükleer enerji tedarikinde en tecrübeli ülkelerden biri olmasının rolü ve Türkiye ile olan sıcak ilişkilerinin payı büyüktür.

Antlaşmanın kaynak dili, diğer antlaşmada olduğu gibi, İngilizce olarak belirlenmiş kaynak üzerinden Türkçe ve Japonca'ya çevrilmiştir. Söz konusu metin, her ne kadar içerik bakımından daha çok teknik bir niteliğe sahip olduğu izlenimi yaratsa da politik arka planı göz önünde bulundurulduğunda, incelemeye değerdir.

ARTICLE 1

For the purposes of this Agreement:

(a) The term "Authorized Person" means any individual or entity within the jurisdiction of the State of a Party and authorized by that Party to cooperate under this Agreement, including to supply or receive nuclear material, material, equipment and technology, and to perform or receive services, but does not include the Parties;

(b) The Term "nuclear material" means:

- (i) *source material, namely, uranium containing the mixture of isotopes occurring in nature; uranium depleted in the isotope 235; thorium; any of the foregoing in the form of metal, alloy, chemical compound or concentrate; ...*⁷⁴

MADDE 1

İşbu Anlaşmanın amaçları doğrultusunda:

- (a) *“Yetkili kişi” Taraflardan birinin temsil ettiği Devletin yetki alanı içerisinde olan ve söz konusu Taraflarca bu Anlaşma çerçevesinde nükleer madde, madde, ekipman ve teknoloji temin etmek veya almak dahil olmak üzere işbirliği yapmakla yetkilendirilmiş olan ancak Tarafları içermeyen gerçek veya tüzel kişi anlamına gelir;*

- (b) *“Nükleer madde”*

- (i) *doğada var olan izotopların karışımını içeren uranyum; uranyum 235 izotopu içeriği doğal düzeyin altına düşmüş tüketilmiş uranyum; toryum; bunlardan herhangi birinin metal, alaşım, kimyasal bileşik veya konsantre edilmiş şekli; ...*

ARTICLE 3

- 1. Co-operation under this Agreement shall be carried out only for peaceful non-explosive purposes.**

MADDE 3

- 1. İşbu Antlaşma kapsamında sadece barışçıl, patlayıcı nitelikte olmayan amaçlar için işbirliği yürütülecektir.**⁷⁵

Antlaşmada, yetkili muhataplar ve nükleer alanda teknik terminolojiler açıklanmış; ilgili idari ve teknik tanımların ne anlamda kullanılacağı, ne anlamda kullanılmayacağına geniş bir yer verilmiştir. Her iki taraf da, kurum çevirmenleri aracılığıyla, oluşturulan

---

⁷⁴ T.C. ile Japonya Hükümeti Arasında Nük. Enerjinin Barışçıl Amaçla Kullanımına Dair İşb. Ant., s. 6

⁷⁵ T.C. ile Japonya Hükümeti Arasında Nük. Enerjinin Barışçıl Amaçla Kullanımına Dair İşb. Ant., s. 9

metni Türkçe - İngilizce/Japonca - İngilizce düşünsel arka planına göre oluşturduğundan yapılan çeviriler gerek sözcüksel gerekse anlamsal açıdan benzerlik taşımaktadır.

Üçüncü maddenin birinci cümlesinde, taraflar arasında yapılan antlaşmanın uluslararası nükleer enerji yaptırımları⁷⁶ dikkate alınarak antlaşmanın barışçıl amaçlarla hizmet ettiğinin, antlaşmanın başlığında belirtilmesine rağmen, altı bir kez daha çizilmek istenmiştir. Bu durum hem uluslararası hem de ulusal alıcılara, hükümetin attığı politik adımın, savaşa dönük ya da çevresel ideolojilerin manipülasyonuna uğraması riskine karşı, çeviriye yansıtılmış somut bir veridir.

---

⁷⁶ Küresel nükleer enerji sektörünün en önemli ülkelerinden Kanada, Arjantin, Güney Kore, Fransa, ABD ve Rusya Federasyonu ile imzalanan “İşbirliği Antlaşması”.

BÖLÜM 3: ÇEVİRİ POLİTİKASI

Çeviri politikası, çeviribilim araştırmalarının yeni bir inceleme konusunu oluşturmaktadır. Çeviri politikası her ne kadar çeviri stratejisi ve/veya çeviri eleştirisi temelinde konumlandırılmaya çalışılsa da, ayrı bir başlık altında değerlendirilmesi gereken bir alt kavram özelliği taşımaktadır.

Politik çeviri araştırmalarında daha çok iki farklı konu gündeme gelmektedir: Bunlardan biri politik metinlerin çevirisi; diğeriyse politik bir demecin (söylemin) çevirisidir. Her ne kadar belirtilen iki konu politik çevirilerin iki farklı inceleme alanını oluştursa da ‘‘politik’’ sıfatının iki unsura yüklemiş olduğu anlam analizinin merkezinde yer almaktadır.

‘‘Güç’’ ve ‘‘karşı koyma’’ ihtiva eden her tür metin politik bir değere sahiptir (Schäffner, 1997: 211-213). Dolayısıyla, politikacılar tarafından üretilen ya da kaynağını politik bir güçten alan her metin politiktir; çünkü bu tür metinler ya da söylemler özünde iktidar mücadelesi barındırmakta; iktidarın ideolojisine hizmet etmektedir.

Öyleyse, politik metinlerin politik olmalarındaki tek etken bu mudur? Tam da burada politik yaklaşımlara da yer verilerek, erek alıcıların güç ve karşı koyma mücadelesindeki konumunun da tespit edilmesi gerekmektedir.

Çeviri politikası alanında son yıllarda yapılan araştırmalarda çeviri metninde yatan potansiyel politika genel başlıklar altında toplanmıştır. Böylelikle, çeviri politikasının geniş anlamıyla sadece kaynak metnin işlevinin erek metne aktarılmasında çevirmenin belirlemiş olduğu stratejiler olarak değil; artık dar anlamıyla bir metin türü olarak telaffuz edilmeye başlanan politik metinlerin de, kaynak kültür ve görev veren çerçevesinde, süreçteki rolünün yeni bakış açılarına göre tekrar değerlendirilmesi gerekmiştir. Değerlendirme aşağıda verilen dört genel başlık altında toplanmıştır:⁷⁷

---

⁷⁷ <http://www.fb06.uni-mainz.de/pdt/45.php>

- Çeviri ile ortaya çıkarma (Translation als Entdeckung)
- Çeviri ile sınır çizme (Translation als Grenzziehung)
- Çeviri ile değişme/değiştirme ve manipölasyon (Translation als Umgestaltung und Manipulation)
- Çevirinin Heteroglozi Özelliği (Translation als Heteroglossie)

Çevri ile ortaya çıkarma kavramı politik bağlamda; çevirinin sınırlayıcılığı kaynak ulusun arka plan bilgisi bağlamında; çevirinin değişme/değiştirme özelliği ve çeviride manipölasyon birinci bölümde gerekçelendirilip ikinci bölümde incelenen unsurlar bağlamında; çevirinin heteroglosi özelliği ise kurum politikaları alt başlığı bağlamında ele alınmış ve bir bütün olarak kuramsal bilgilerle desteklenmiştir.

3.1. Politik Bakış

Politik bakışın, politik çevirinin stratejik fonksiyonunun tez çalışmasının ikinci bölümünde incelenen örnekler göz önünde bulundurulacak şekilde uygulanması gerekmektedir; çünkü “Stratejik fonksiyon ya da işlev” ifadesinin kuramsal anlamda ne kastettiği çeviri politikasının genel anlamda sınırının ne olduğunun görülmesi açısından önemlidir. Böylelikle, politik metinlerin belirli bir sınırı olmasa da, belirlenecek genel bir çerçevenin en azından politik bakış için bir sınır oluşturmasına zemin hazırlanacaktır. Bu bağlamda politik metin türlerinin çevirinin stratejik fonksiyonunu C. Schäffner dört ayrı başlık altında toplamıştır (2004: 118-120):

- Baskı (Coercion)
- Direnme (Resistance)
- Gerçeğin gizlenmesi (Dissimulation) ve
- Meşrulaştırma (Legitimation)

Schäffner’in dört unsuru çeviri politikasının amacını en iyi şekilde açıklamaktadır. Aslına bakıldığında, ikinci bölümde incelenen bütün metinlerin bu “güç” ve “karşı koyma” özelliklerini taşıdığı; diğer bir ifadeyle bu unsurlara hizmet ettiği görülmektedir. Baskı, güç ve kontrol ile doğrudan ilişkilidir. Bu durum bazen bir yasa geçirme ya da ulusal veya uluslararası kamuoyunda gündem oluşturma şeklinde gelişebilmektedir. Direnme, güç dengesini yeniden şekillendirmek üzere genellikle

toplum tarafından marjinal olarak adlandırılan gruplarca kullanılmaktadır (örnek: feminist hareketin ataerkil dil ile ideolojik bir savaşa girmesi); gerçeğin gizlenmesi sadece gizli tutulan çeviri metninin manipülasyona uğramamasına yönelik olarak metin ya da söylem içeriğinin kamudan gizlenmesi ile ilgili değil; aynı zamanda çevirmenin de bazı durumlarda ⁷⁸ ifşa edilmemesi amacı taşıyabilmektedir; meşrulaştırma ise kontrol altında tutma ve gizlilik amacına hizmet etmektedir. Bu olgular sadece çeviride değil bireyler arası iletişimsel ilişkilerde de kendini göstermektedir.

Ülkeler, hükümetleri aracılığıyla dönemin şartlarına göre kendilerine ulusal bir dil belirlemektedir. Ulusal dil aynı zamanda ilgili hükümetin ve kurumlarının ideolojik düşüncelerini de yansıtmakta ve sadece hükümetler ya da kurumları değil; aynı zamanda ideolojilerin kaynağı olan bireylerin de toplumsal iletişimdeki ideolojisini de yansıtmaktadır. İletişimin temel olgularından biri olan birey tarafından kullanılan sözcükler, vücut dilleri, giyim tarzları ve yaşayış biçimleri kişileri toplumda sınıflandıran birer etken halini almıştır. ⁷⁹ Toplum oluşturulan bireylerin de iletişimin mümkün olduğu her durumda, ideolojisiz bir iletişim, diğer bir deyişle dil kullanımı mümkün olmadığından yargılamalar yapmakta olduğu, olaylara yaklaşımlarının arka planında kültürel ve sosyal bir takım politik unsurların yattığı açıkça görülebilmektedir. Bireyler de tıpkı birer çevirmen gibi hayat içerisinde ideolojileri yorumlayan, ideolojilerden yeni algılar yaratan birer belirleyendir. Küçük çaplı bireysel yargılamalar politik eylemlerle daha da genişlemiş ve bir takım denetim mekanizmalarının ortaya çıkmasına yol açmıştır.

Politikanın küreselleşme ve teknolojinin kullanılmasıyla uluslararasılaşması politik çevirilerin rolünü de yeniden şekillendirmiştir. Ülkeler arası ilişkilerin hızlanması, bu sebeple bir takım ulusal iç politik olayların kısa sürede dünya çapına yayılması kültürel, sosyal ve tarihsel değerlerle sıkı sıkıya bağlı oldukça geniş bir konu alanını kapsayan

---

⁷⁸ Örn: 2007 yılında Irak'ta İngiliz güçleri için görev yapan tercümanların kimliklerinin görev süresinde izli turulması gerekmektedir; çünkü çevirmenlerin yerel militan kuvvetlerince ajan olarak görülüp ölüm riski ile yüz yüze gelmeleri söz konusu olmuştur.

(Times, 2010) (<http://www.timesonline.co.uk/tol/news/world/iraq/article2260753.ece>)

⁷⁹ Örneğin, bir kişinin iletişim kurarken kullandığı sözcüklerin daha çok dini içerikli olması; kişinin bir otobüste rahatsız edici şekilde sakız çiğnemesi ya da alışılmışın dışında bir giyim tarzıyla sokakta yürüten bir kişi vb.

politik metin türlerinin çevirilerini de hızlandırmıştır. Böylelikle kurum politikalarını yansıtan politik metinler, bir takım amaçlara yönelik olarak oluşturulmaya başlanmıştır (Schäffner, 2002: 97). Bunlar:

- Politik metinlerin ulusal ilişkilere dönük kullanımı;
- İki veya daha fazla ülke ilişkilerine dönük kullanımı ile
- Politik metinlerin uluslararası ve uluslararası (örn. Birleşmiş Milletler) kurumlar bazında kullanılmasıdır.

İkinci bölümde incelenen metinlere bakıldığında, kaynak dili ne olursa olsun, politik amaçla oluşturulan her metnin yukarıda belirtilen alıcılara yönelik hazırlandığı anlaşılmaktadır. Bir metin, alıcılardan bir kaçına hitap edebildiği gibi, çeviri politikası yoluyla sadece birine de hitap edebilme özelliği taşıyabilmektedir.

Yüzyıllar boyunca çeviri, fikir alışverişine (kültürel etkileşime) önemli katkılar sunmuştur. Söz gelimi, Ortaçağ Avrupa'sı çeviri yoluyla dönemin gelişmiş doğu toplumlarının bilimsel ve kültürel değerlerini almış ve bu yolla çeşitli bilim insanlarına Rönesans ve Reforma giden yolda ışık tutmuştur. Bununla birlikte, çeviri için çok sonraları üzerinde yapılan çalışmaların hız kazanması söz konusu olacak ve ancak 20. ve 21. yüzyılda bu çalışmalar temellendirilecek ve çeviribilim disiplini altında toplanabilecektir. 20. yüzyılın başlarından itibaren, yine teknolojik gelişmelerle hızla değişen dünyamızda profesyonel çevirmenlere ihtiyaç duyulmaya başlanacak; iş yazışmaları, bilişim, bilimsel ve teknik makaleler, sözleşmeler, teknik tanımlar, popüler bilimsel metinler gibi birçok alanda çeviriler hız kazanacaktır. Çeşitli metin türlerinin arasında özellikle 21. yüzyılda sivrilen ve üzerinde çeviribilimsel araştırmaların yoğunlaştığı diğer bir tür, politika alanında cereyan eden ve sınırları diğer metinlerin de ötesine geçen kaynak metinler olmuştur.

Politik metinler, birçok alanı (türü) bünyesinde barındıran bir şemsiye gibidir. Politik metinler, metnin bilinen işlevselliğinden öte daha çok değişken bir ideolojik işlev içermektedir; çünkü bu tür metinler tarihsel, sosyal ve kültürel değerlerle birbirine bağlı, konuları itibarıyla daha çok politik; ancak aktiviteler ve değişken fikirlerle de özdeşleşmiş bir içeriğe sahiptir (Schäffner, 2002: 98). Politik metinlerin farklı işlevlere

sahip olması yine ‘güç’ ve ‘karşı koyma’ ilişkisine göre belirlenen farklı politik yaklaşımlara dayandırılmaktadır.

Metinsel örneklerde de rastlandığı üzere, politik metinlerin bir ülkenin hem iç hem de dış ilişkilerini içeren farklı formlarda da karşımıza çıkabilmektedir.⁸⁰ Politik konuların, gerek ulusal gerekse uluslararası camiada çok sık gündeme gelmesi, politika alanında yürütülen çevirilerin de önemli bir rol üstlenmesine yol açmıştır. Ayrıca, kaynak metnin içinde gömülü olan politik içeriğin çeviri yoluyla, erek metnin alıcıları olan politikacılara, belirli çıkar grupları ya da geniş anlamda kamuya yönelik aktarımı politik metinlerin çevirisine farklı yaklaşımların sonucunu doğurmuştur. Öyle ki, politik metin türünde çeviriyi zorlaştıran durum kaynak metinde alınan kararların sözcüksel ya da dilbilgisel yansımasının tespit edilip edilememesi değil; çeviri kararlarının sosyal anlamda barındırdığı anlamın işlevsel eşdeğeriyle verilir verilemediğidir (Holge ve Günter, 1993).

Kaynak ve erek metnin politik bakış açısıyla detaylı bir şekilde karşılaştırılması birçok çeviri stratejisini de beraberinde getirmektedir; fakat tek başına yapılacak ürün analizi her zaman mevcut herhangi bir durumun arkasında yatan sebepleri açıklamada yeterli değildir. Çeviri stratejisi ile çeviri politikası ayrımı tam da burada keskinleşmektedir. Söz gelimi Almanya’nın birleşme gününde, Almanya Cumhurbaşkanı Weizsacker’in İsrail’i ziyareti sırasında yaptığı bir konuşmada sarf ettiği cümle ve bu cümlenin İngiliz basınında aktarıldığı biçimi güzel bir örnektir (Hatim ve Mason, 1990: 1-3):

Der Besuch ... in Israel zum Gedanken an dem Holocaust ... (KM)

The recent visit to Israel ... to commemorate the holocaust, *the most heinous of all crimes* ... (EM)

Yukarıda verilen örnekte politik bir söyleme, çeviri politikası çerçevesinde uygulanan politika açıkça görülmektedir. Kaynak metinde geçen ‘Yahudi Soykırımı’ ifadesi İngilizce’ye ‘tüm zamanların en çirkin suçu olan Yahudi Soykırımı’ şeklinde

---

⁸⁰ Buna örnek olarak İran’a karşı alınan ekonomik yaptırım kararları ve bu doğrultuda yapılan çoklu antlaşmalar, bu konu ile ilgili politikacılar tarafından çeşitli yerlerde dile getirilen politik söylemler, ulusal ve uluslararası gazete köşelerinde yapılan yorumlar, raporlar vb verilebilir.

aktarılmıştır. Erek kültürün ideolojisi çeviride “the most heinous” ifadesiyle somutlaşmıştır; fakat salt bu yönde bir yansıtma erek kültürün neden böyle bir çeviri politikası benimsediğini açıklamada yetersizdir. Politik kaynak söyleme eklenen “en çirkin, en menfur” ifadelerinin arkasında yatan ideolojinin özüne ulaşmak; sadece erek metnin kendi sosyal içeriği ile ilişkisine değil, kaynak metnin de sosyal arka planına bakmak ve her iki olguyu ortak bir üst bakışla değerlendirmek gerekmektedir. İngiltere’nin İkinci Dünya Savaşı’nda Almanya ile tuttuğu savaşta derin yaralar almasının bir sonucu olarak savaşta ödediği bedeli savaşın bitmesiyle bir üstünlük mücadelesine dönüştürdüğü ya da İngiltere’de etkin Musevi kökenli politik aktör veya medya patronlarının söyleme ideolojik yaklaştığı ihtimal dışı değildir.

Çeviri politikalarının belirlenmesinde görev verenin etkisi tam da burada devreye girmektedir. Görev veren ulusal anlamda fazla tiraja sahip herhangi bir gazetenin sahibi, bir devlet kurumunda yetkilendirilmiş bir memur ya da seçimle iktidara gelen bir siyasi partinin en yetkili organı (başbakanlık) gibi somut belirleyiciler olarak karşımıza çıkabileceği gibi; soyut birer belirleyici olan dönemsel yargılar olarak da kendisini gösterebilmektedir. Görev verenin rolü çeviri eyleminde yer aldığı her durumda geçerlidir; ancak verilen görevin etkisi her çeviri eyleminde aynı olmayabilir. Daha açık şekilde anlatılacak olursa: Basit anlamda, yurt dışına çıkmak ya da öğrenim görmek amacıyla konsolosluktan talep edilen bir evrakın çevirisi için çevirmene verilen görev ile oldukça geniş bir müşteri potansiyeline sahip bir çeviri bürosu sahibi ya da yetkilendirdiği kişinin çevirmene verdiği görev arasında fark vardır. Bununla birlikte, bir devlet kurumu yetkilisinin istihdam ettiği bir çevirmene verdiği görev ile Müslüman bir ülkede baskın, herhangi bir toplumsal yargının (örn. dini yargılar) çevirmene yüklediği görev (toplumsal baskı) çok daha farklı bir değerlendirmeye tabi tutulması gereken birer olgudur. Dolayısıyla, görev verenin etkisi, kişisel amaç, ekonomik kazanç, politik bir takım çıkarlar ve sosyal değerlere saygı ve/veya uyum gibi amaçlara paralel olarak artmaktadır. Belirtilen amaçların tümünün önem ya da etki derecesine göre politik bir amaca hizmet ettiği açıktır; ancak özellikle son iki örnekte politik amaçla kastedilen, tez çalışmasının da inceleme konusunu oluşturduğu üzere, doğrudan politik (siyasi) bir takım etkileri tetikleyecek ideolojik eylemlere sebebiyet vermesi açısından ayrı bir yere sahiptir.

Örneğin AB Bakanlığı, Çeviri Eşgüdüm Başkanlığı tarafından çevrilmek üzere özel bir çeviri bürosuna gönderilen bir kaynak metni işleme alan çevirmenin iki görev vereni bulunmaktadır. Bunlardan ilki çeviri bürosu sahibi ya da yetkilisi; diğeri ise bakanlığın yetkilendirdiği kişi ve/veya kişilerdir. Çevirmenin tamamladığı erek metne, ekonomik açıdan yaklaşan çeviri bürosu sahibi ya da yetkili kişi kendisine çizilen sınırlar çerçevesinde hareket ederek müşterisinin talepleri doğrultusunda bir çeviri politikası uygulayacaktır. Metne politik bir takım kaygılarla yaklaşan nihai görev verense işlem tamamlandıktan sonra çeviri ürününü kontrol edip gerektiğinde kendi müdahalesini yapacaktır. Müdahale, hangi görev veren tarafından ne şekilde yapılmış olursa olsun, sonunda sadece ekonomik bir amaca hizmet etmeyecektir.

3.2. Kurum Politikaları

Niteliği ne olursa olsun (özel ya da kamu) her kurum kendi toplumunun özelliklerini yansıtmaktadır. Bir kavram olarak “kurum” sözcüğünün çok çeşitli anlamları bulunmaktadır. Çeşitli tanımların bazı temel öğeleri birleştirildiğinde kurum, toplumun varlığını koruyabilmesi için meşru olan ve olmayanı tanımlayan, zorlayıcılığı, tutarlılığı ve görece bir sürekliliği bulunan kurallar ve ilişkiler bütünü olarak tanımlanmaktadır. Kurumlar, gelenek ve alışkanlıkların etkisiyle ya da yasalarla oluşmaktadır.

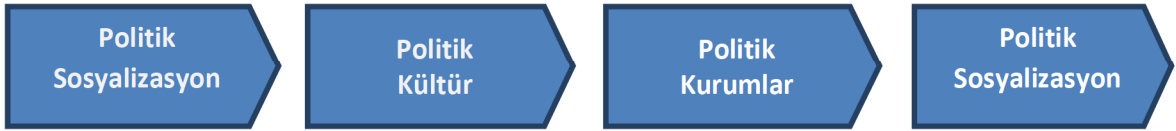
Aile, din, eğitim, hukuk, politika ve ekonomi hemen akla gelen önemli toplumsal kurumlardandır; ancak bu tez çerçevesinde tanımı yapılan kurum kavramı, politik yapının yönetim ve denetim mekanizmalarına işaret etmekte olup devlet kurumu anlamıyla kullanılmıştır. “Toplumsal kurumlar”, insanların bir arada yaşamaya başlamalarıyla birlikte ortaya çıkmıştır (Kışlalı, 1987: 79, 80). Belirli gereksinimlerin karşılanması amacıyla ilişkilerin sık bir biçimde yinelenmesi, süreklilik ve tutarlılık kazanmaya başlamasıyla toplumu oluşturan kişileri kendine uymaya zorlayan inanç ve davranış kalıpları ortaya çıkmaya başlamıştır. Daha sonra kurumsal ilişkiler ile kişisel ilişkiler birbirinden ayrılmış; kurumlar toplumun kendi kurallarına uyulması için politik yöntemlere ve/veya baskılara başvurmuştur. Politik kültür de gerekçelendirilen ilişkiden doğan bir üründür. Politik kültürü incelemek demek, politik yapının ötesine bakarak, o politik yapıyı hazırlayan ve kişilerin davranışlarına yön veren inançları, kanaatleri incelemek demektir. Bununla birlikte, politik yapı da politik kültür kadar önemli bir

olgudur ve daima birbirini etkileyen ilişkilerin daha iyi anlaşılabilmesi için politik kültürün tahliline de yapmak gerekebilmektedir.

Bir toplumun kültür yapısının, o toplumun sosyo-ekonomik yapısının bir yansıması olduğu göz önünde bulundurulduğunda, yukarıda belirtilen olguları bağımsız bir bütün olarak ele almak olanaksızlaşmaktadır. Bununla bağlantılı olarak, toplumdaki bireylerin davranışlarını, tutumlarını, vaziyet alışkanlıklarını etkileyen, toplumu bir arada tutup, bir bütün olarak kaynaştıran ve toplum değerlerini ve normlarını içeren kültür yapısından toplumu ayırarak tek başına ele almak da mümkün değildir (Yücekök, 1987: 14).

Yücekök, politik kurumları, politik sosyalizasyon üst başlığı altında çözümlenmiş; şu şekilde gibi konumlandırmıştır:

Şekil 1: Politik Sosyalizasyon

Kurum politikaları başlığı altında değinilmesi gereken diğer bir konu da ‘‘devlet’’ olgusudur. Birçok siyaset bilimci tarafından uzun bir süre politika biliminin konusu olarak kabul edilen devlet bir kurum olarak tanımlanmıştır. Devlet kimine göre en büyük kurum’’ kimine göre de bir kurumlar kurumudur (Kışlalı: 88). Devlet dış ve iç unsurlara karşı toplum adına hareket edebilen, bu amaçla güç kullanabilen, toprağı ve insanıyla birlikte tüm ülkeyi temsil eden, ülkenin simgesi olan bir kurumdur. Devlet, bireysel nitelikte siyasal iktidarın yetersiz duruma gelmesi ve kurumsallaşmaya başlamasıyla birlikte oluşan bir kurum olarak da tanımlanmaktadır.

Tanımı ne kadar çeşitli olursa olsun, günümüz devlet kurumları iktidarın kendi ülkesine dönük, aynı zamanda uluslararası ilişkilerini belirleyen politikalarının denetleyicisi görevini yerine getirmektedir. İktidar, geniş anlamda kendi iradesini egemen kılabilme, başkalarının davranışlarını (toplumsal yargılar ve yargılar çerçevesinde) denetleyebilme, bir şeyi yapmaya ya da yapmamaya zorlayabilme günü olarak tanımlanmaktadır.

Kurumların kuruluş ve işleyiş amacı, politik iktidarın otoritesini sağlamaktır. Max Weber politik otorite türlerini üçe ayırmıştır (Kışlalı: 92):

Şekil 2: Otorite Türleri

Geleneksel otorite, daha çok geleneklerin büyük saygı gördüğü, toplumsal düzenin ağır değiştiği (durağan) toplumlarda ve kurumlarda görülmektedir.⁸¹ Karizmatik otorite, bir liderin/önderin olağanüstü gibi görünen niteliklerinden doğar. İktidarın kaynağı, bizzat kişinin doğuştan sahip olduğuna inanılan özellikleridir. Karizmatik otorite, büyük bir kahraman ya da çok zor koşullar içinde toplumu çıkış yoluna sokabilmiş olan bir önderin iktidarının kökeninde gerçekleşmektedir.⁸² Hukuksal ya da demokratik otorite ise, ne geleneklerden ne de olağanüstü kişisel niteliklerden kaynaklanmaktadır. Genelensel otorite söz konusu olduğunda, iktidarın kaynağını akıl ve kurallar oluşturmaktadır. Bu tür otoritelerde kişiler belirli kurallara göre iktidara gelmekte, yetkilerini belirli sınırlar içerisinde sınırlarını kullanmakta ve yine belirli kurallar çerçevesinde iktidardan ayrılmaktadır.

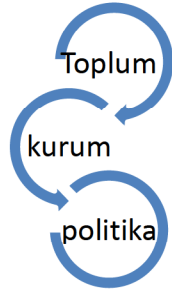
Temelinde kültürel özellikler barındıran toplum ve toplumu yöneten iktidarın otoritesini denetleyen kurumlar belirli bir ideoloji ile hareket etmektedir. Kurumların ideolojileri demokratik bir ortamda toplumun ideolojisini yansıtmaktadır. Kültürel etkenlerin siyasal yaşamdaki yansıması söz konusu olduğunda, akla ilk gelen olgu kuşkusuz ideolojilerdir. İdeolojiler, kurum bazında, toplumda benzer koşulları paylaşanların, bu koşullardan doğan ortak gereksinimlerini karşılayan, kendi için de tutarlı inanç sistemleri olarak tanımlanabilmektedir. İdeolojiler, ilgili toplum kesimlerinin doğru ya

⁸¹ Ataerkil aile, feodal toplum vb. Bu gibi ortamlarda iktidar gücünü gelenek ve yerleşik inançlardan almaktadır.

⁸² Atatürk, Napolyon, Churchill, Lenin, Mao, Humeyni vb.

da yanlış bilinçlendirilmelerinde, siyasal çatışmaların yönlendirilmelerinde önemli rol oynamaktadır. Her ideolojik çatışma, aslında belirli toplum kesimlerinin çıkarları ve dünya görüşleri arasındaki bir çatışmasının yansımasıdır.

Burada asıl dikkat edilmesi gereken konu, çalışmanın birinci bölümü de göz önünde bulundurularak, elbette ki toplum (kültür)/kurum/politika kavramlarının dil ve çeviribilim ile olan ilişkisinin birbirine ne kadar sıkı sıkıya bağlı oldukları gerçeğidir.

Şekil 3: Toplum/Kurum/Politika İlişkisi

Küreselleşen dünyada, bireylerin yabancı dil veya dilleri bilmeleri önemli bir gereksinim haline gelmiş; yabancı dil öğrenimi üzerinde daha fazla durulmaya başlanmıştır. Yabancı dil öğretimi/öğreniminin daha verimli ve çağın gereksinimlerine cevap verebilecek şekilde sürdürülebilmesi için eğitim, dilbilim, çeviribilim, bilişim teknolojileri ve öğretim yöntemleri gibi çeşitli alanlarda farklı kurum, kuruluş ve kişiler tarafından araştırmalar yapılmaktadır (Günday, 2013: 314).

Böyle bir ortam (teknoloji ve küreselleşme sonucu) günümüzde, çokdilli; çokkültürlü politikalara da zemin hazırlamıştır. Dil, sadece iletişim kurmak ve/veya öğretmek için değil aynı zamanda çeviri yoluyla birey/kurum/devlet politikalarına hizmet etmek için kullanılmaya başlanmış; kaynak ve erek dilin ilişkisi böylelikle kurum politikaları çerçevesinde yeniden şekillenmiştir.

Adliyeler, bakanlıklar, siyasi partiler, bankalar, dernekler gibi çeşitli kurum ve kuruluşlar artık uzman çevirmenler istihdam etmeye başlamış; kendi çeviri sistemlerini oluşturmuş ve kendi çeviri politikalarını belirlemiştir.

Sonuç itibariyle, en ilkel yönetime sahip devletten en gelişmişine gelindikçe, açık güç kullanımı veya zorla bastırma mekanizmalarına hizmet eden kolluk kuvvetleri, mahkemeler gibi devletin somut baskı aygıtlarına böylelikle alternatif aygıtlar eklenmiştir. Artık, kurumların “güç” ve “karşı koyma” mücadelesinde önemli bir belirleyici haline gelen ideolojik fikirlere çeviri politik yaklaşımlarla soyut baskı aygıtları yaratma çabası içerisine girilmiştir.

3.3. Çeviri Kuramsal Yaklaşımlar

Çeviri politikası ve inceleme alanı politik içerikli metinler, aslında çeviribilimin Skopos'unun (işlevsel amacının) ne denli geniş olabileceği sorusuna verilen en genel cevaplardan biridir (Dizdar, 2006: 332). Öyle ki, politik çeviri üzerine konuşmak yeti alanlarının sınırını mutlak surette aşmakla birlikte çeviri politikası, “kültürel çeviri” ve “genel” veya “diğer anlamda çeviri” olgularının yanında üçüncü bir alt başlık oluşturabilecek bir konuma yükselmiştir.

Holmes, çeviri politikasıyla ilgili görüş bildiren ilk kuramcıdır. Ancak Toury'nin “Descriptive Translation Studies” başlığı altında yapmış olduğu araştırmalar temelinde, genel anlamda bir çeviri politikası da belirlenebilir. Çevirmen kaynak metne sadık veya erek metnin zamana ve şartlara göre değişen işlevine dönük çeviri yapmaktadır. Çevirmenin erek odaklı mı yoksa kaynak odaklı mı bir çeviri stratejisi izleyeceği toplumsal normlarla belirlenmektedir (Toury, 1915); ancak çeviri politikası, öncül normların dışında, aynı zamanda tez çalışmasına konu politik metin örnekleri çerçevesinde incelendiğinde yeterli ve kabul edilebilir işlevsel ölçütlerin değişkenlik gösterebileceği görülebilmektedir. Çeviri politikası ayırımının yapılması için bir politik metin türünden bahsedilmesi gerekmektedir.

Metin türlerinin, içerdikleri terminoloji ve anlatmak istedikleri konulara göre belirli sınırları bulunmaktadır. Örneğin teknik metinler, edebi metinler, tıp metinleri vb. Burada akılları kurcalayan soru ise bünyesinde tıpkı diğer metinlerde olduğu gibi belirli birtakım özellikleri barındıran “politik metinler” ayırımının yapılıp yapılamayacağıdır. (Dizdar, 2006: 332). Keskin hatlarıyla politik metin ayırımının mümkün olduğu varsayıldığında, politik metinlerin iktisadi, hukuki, edebi ve sosyo-kültürel açısından

nasıl ayrılacaktır? Dizdar nasıl sorusunun cevabını politik olmayan çeviri ile apolitik çeviri (nicht-/unpolitische Translation) arasındaki anlamsal ayrımın tespit edilmesinde aramıştır. Dizdar'a göre politik anlamda "kastedilen" (amaçlanan) metin; politik anlamda "sunulan" metin ve politik anlamda "okunan" metinlerin birbirinden ayrılması gerekmektedir. Peki, politik çeviri, politik olmayan çeviri ve apolitik çeviri birbirinden nasıl ayrılır? Sonuçta bir metinde kastedilen, kastedilen doğrultusunda sunulan ve okuma işlemi birbiriyle sıkı sıkıya bağlı eylemler değil midir?

Her ne kadar son sorunun cevabı "evet" olsa da, metne politik açıdan yaklaşıldığında bu ayrımı yapabilmek çeviri metinlerini sınırını ve muhtemel çeviri politikalarının belirlenmesini kolaylaştıracaktır; fakat bu yola başvurulduğunda ayrıma gitmenin sanıldığı kadar kolay olamayacağına işaret eden yeni sorunlar da ortaya çıkmaktadır. Öyle ki, politik metinde kast edilen, kaynak metnin çevirmen ya da görev verenin çevirmene izin verdiği ölçüde farklı şekillerde ortaya çıkabilmektedir. Dahası, metinde sunulan (sunulmak istenen) işlev de - salt erek kitlenin beklentilerini temel alan yaklaşım bir takım ideolojik amaçların gölgesinde kaldığından - değişkenlikler gösterebilmektedir. Sonuç itibariyle ortaya çıkan ve şartlara göre değişen çeviri politikasının bir ürünü olan çeviri metni okurla buluşmaktadır. Erek okursa, erek metnin son yorumcusu olarak metinde aşılacak istenen işlevi zihninde son kez şekillendirmektedir. Erek kitlenin bu şekilde oluşturulmuş bir metni kendi öznel ideolojik arka planından bağımsız şekilde değerlendirememesi - çünkü ideolojik metinler diğer metinlere göre farklı yorumlamalara daha açık olabilmektedir - politik anlamda okuma işini de karmaşıktır.

Politik olan, belirli bir zamana ve yere göre değişkenlik gösterdiğinden, değerlendirmelerin de ilgili kritere göre yapılması zorunluluğu diğer bir sorundur. Politik çeviri metinlerini incelemek aslına bakıldığında ayrıma gitmeyi daha da zorlaştırmaktadır. Söz gelimi bir metnin bilinçli ya da bilinçsiz bir politik okumaya maruz kalması politik olmayan bir çeviriye (nicht-politische Translation) zemin hazırlayabilmektedir. Bu da bize "Skopos-als-Verantwortung" (sorumluluk olarak Skopos) olgusunun her zaman için politik bir sorumluluk, bir gereklilik anlamı taşıdığını ima etmektedir (Dizdar, 2006: 333). Çeviri politikasında, yukarıda da değinildiği gibi, okur (aynı zamanda kaynak metnin okuru olan çevirmen) belirleyici bir

rol oynamaktadır. Okurun çeşitlilik içeren politik arka planı metne farklı bir işlev yüklemektedir. Örneğin 62. Hükümetin TBMM'ye sunduğu hükümet programı bu doğrultuda tekrar ele alınacak olunursa, hükümete keskin bir dille muhalefet eden bir kişinin, metinde hükümet lehinde - kanıt ve belgeleriyle birlikte doğruluğu ispatlanmış da olsa - ne yazılmış olursa olsun bu metne bakış açısı sabit ve yanlı olacaktır. Aksine, hükümet yanlısı birinin aynı metne yaklaşımı çevirinin politik olmadığı sonucunu da doğrurabilecektir. Bilinçli ya da bilinçsiz okuma, görev verenin uyguladığı çeviri politikasının başarıya ulaşip ulaşmaması bağlamında kırılmanın yaşanacağı noktadır.

Elbette ki her okur baktığı metinden farklı şey anlayacak; kendine göre bir çıkarım yapacaktır. Bu göreceliğin bir sonucudur. Göreceliğe bir de işlevin sorumluluk sınırının geniş olduğu metin türleri eklendiğinde, erek alıcıların çeviri metninden çıkaracağı yorumlar dallanıp budaklanmaktadır. Dolayısıyla politik metinler, bir aracın çalışmasını anlatan ya da bir sözleşmede geçen bir maddenin ne demek istediğini anlamlandıran on maddelik bir çeviri metninden ayrı değerlendirilmesi bir zorunluluk arz etmektedir.

Geniş anlamıyla politik sorumluluk taşıyan işlevin sınırı ne kadar genişse, yorumlaması da o kadar geniştir. Erek metinlerin oluşturulma amacı ne olursa olsun, hem görev veren hem de çevirmen bunun bilincindedir. Lefevere'de dediği gibi: "Yeniden yazılmış bir metin öğrencilere ne yapmaları gerektiğini değil; başkalarının onlara ne yapmaları gerektiğini söyleyemeyeceğini gösterir" (1992: 9).

Politik bir metnin farklı değerlendirmelere maruz kalması, okurun metne eleştirel yaklaşımı ile de ilintilendirilebilmektedir. Çeviri politikasının, çeviribilimin bir alt dalı olan çeviri eleştirisi ile de ilişkilendirilmesinin sebebi çeviri eleştirisi ile çeviri politikasının temelde ortak öğeleri bir arada barındırmasından kaynaklanmaktadır (Çeviri eleştirisinin de sosyolojik, tarihsel, toplumsal değerlerle bağlantısı bulunmaktadır). Sonuçta çevirmen, çeviri metninin örnek bir okuru ve erek metnin bir eleştirmeni (Tosun, 2013: 228) olarak, çeviri politikasının muhtemel varlığını politik metindeki ideolojik bakış açılarına yaklaşımıyla tespit etmektedir.

Dizdar, ayrıca herhangi bir dönemde politik olan bir metnin başka bir dönemde de aynı şekilde içeriğini koruyup korumadığı üzerine eğilmiştir. Ortaya attığı "vergessene

Translation’’ (unutulan çeviri) kavramı bununla ilgilidir (Dizdar, 2006: 334, 335). Çevrilenin unutulması politik bir motif olup çevirinin zamanı, yeri ve nasılı ile ilgilidir. Örneğin, Latin harf devrimi ile Türkçe’nin Osmanlıca’dan arındırılma politikasıyla birçok kavram (politik, ekonomik, bilimsel vb.) da Atatürk’ün yeni cumhuriyetinin politik amaçları doğrultusunda değişmiştir. Böylece Osmanlı döneminde kullanılan, o dönemde Osmanlıca erek diline kaynak olan metinlerden çeviri yoluyla kazandırılan sözcük ya da kavramların zamanla birer çeviri oldukları unutulmuş; unutulmuş çeviriler politik bir takım hedefler doğrultusunda yeni çevirilere kaynak oluşturmuştur. Uygulanan çeviri politikaları, olguları kaynağından uzaklaştırmıştır.

Çeviri politikası araştırmaları kapsamında, kaynak metni çözümleyen bir uzman olan çevirmen, aynı zamanda çeviri yaparak metnin işlevini ortaya çıkaran bir kâşif olarak da tanımlanmıştır. Bu doğrultuda, her çevirinin keşfedilmeyi beklediğini söylemek orantılı ve doğru bir tespit olacaktır. Konu ile ilgili son yıllarda Almanya’da ‘‘Politik der Übersetzung’’ (Çeviri Politikası) alanında yapılan araştırmalara öncülük eden çeviribilimcilerden D. Dizdar ve A. Kelletat tarafından ortaya atılan ‘‘Übersetzen als Entdecken’’ (Çeviri ile ortaya çıkarma) çeviri politikası eyleminin merkezinde yer almaktadır. Dizdar’a göre bir metinde ya da söylemde çeviri ne kadar azsa, metinde gizleneni ortaya çıkarma potansiyeli o kadar fazladır; çünkü çevrilenin işlevsel sorumluluk sınırı kaynak metinde sunulanla ters orantılıdır. Kaynak metinde saklı ideolojiye çeviri büyüteciyle bakıldığında politik anlamda kastedilen daha net görülmektedir. Bununla birlikte, anlamı açıkça kavranabilen bir metnin keşfedilme potansiyeli düşüktür. Aslında burada ‘‘Entdecken’’ (keşfetmek) ile anlatılmak istenen metnin işlevinin yeniden bulunması (Wieder-finden); araştırılarak ortaya çıkarılması (Auf-finden); bulunması (Vor-finden) değil; işlevin icat edilmesidir (Er-finden) [Kelletat ve Tashinikiy 2014: 31, 32]. Arşimet - tas; Newton - elma örneğine bakıldığında bu durum daha iyi anlaşılmaktadır:

Arşimet’in, küvette yıkanırken tasın su üzerinde yüzdüğünü fark ederek ‘‘Buldum!’’ diye bağırması ya da Newton’un bir ağacın altında uyurken kafasına düşen elma ile sonrasında gelişen olaylar ... Söz gelimi yaşananlar Arşimet ve Newton’un başına gelmemiş olsaydı, bu kanunlar günümüzde hala keşfedilmemiş mi olurdu? Örnekte dikkat çekilmek istenen, bir şeyin icat edilmesi/edilebilmesi için o şeyin zaten önceden

var olması; ancak varlığını gizlemiş olması gerektiğidir. Arşimet ve Newton'un başına gelen talihsiz ufak kazalar var olan bir gerçeğin keşfine zemin hazırlamıştır. Arşimet'in suyun kaldırma kuvveti ile Newton'un yer çekimi kanununu keşfetmesi, bu kişilerin birer bilim adamı olarak sahip oldukları bilgi ışığında başına gelen olayları yorumlama kabiliyetinden kaynaklanmaktadır. Bununla birlikte her iki bilim adamının da icat ettikleri ile uzun süreli meşguliyetlerinin olduğu da bilinen bir gerçektir. Söz gelimi, Newton bu sonuca kışın evinin penceresinden dışarıya bakarken, karın yere doğru izlediği yolculuğu gözlemlemesi sonucunda da gayet tabii ulaşabilirdi.

Verilen örneklerden yola çıkıldığında aynı durumun çeviri sürecinde de gerçekleştiği açıktır. Burada çevirmenin, üstlendiği çeviri göreviyle metinde gizlenen "bilinmezi" "yeni ya da orijinal" olarak tekrar karşımıza çıkarması söz konusudur ve metinde bir şeyleri (ideolojiyi) ortaya çıkarmak için çevirinin sadece bir unsuruna odaklanmak, diğer unsurların (örn kaynak kültür, görev veren) detaylı şekilde görülmesini engelleyebilmektedir. Kaynak metnin içeriğinin ne olduğu; işlevinin neye hizmet ettiği ve görev verenin kaynak metne etki derecesi politik bakışla ele alındığında, metinde var olan çeşitli işlevlerin çeviri yoluyla keşfedilmesine daha net görülmektedir.

SONUÇ

Tez çalışması çerçevesinde, tanımlarına ve birbirleriyle olan ilişkilerine geniş anlamda yer verilen ideoloji ve politika kavramının, özünde çeviriyi bir dokular bütünü olarak ele alan ve tüm bileşenlerini ayrı ayrı inceleyen bir disiplin olan çeviribilim ile ekonomik çıkarlar paralelinde kesişmesi, yeni kavramları beraberinde getirmekle kalmamış; süregelen mevcut araştırmaların da tekrar değerlendirilmesine zemin hazırlamıştır. Zaman ve mekâna göre değişen; bununla birlikte zaman ve mekânın değişken bir somutluk kazandığı dil olgusunda vücut bulan ideoloji ve politika, disiplinlerarası bakışla çeviri eylemini etkileyen önemli bir unsur olarak evrilmiştir. Küreselleşmenin etkisiyle ulusal ve uluslararası ortamda önemi artan iletişimin, çeviri yoluyla daha fazla alıcıya ulaşarak emperyalist politikaların önemli bir belirleyeni halini almasıyla, ideoloji/politika/çeviri kavramları üzerinde daha fazla durulmaya başlanmıştır. Artık çeviribilimsel çalışmalar çerçevesinde, bir politik metin ayrımına gidilerek politik metinlere uygulanan muhtemel çeviri politikalarının peşine düşülmüştür. Söz konusu yönelim ideolojinin araçsallığı ile devletin amaçsallık ilişkisini, çeviribilimsel formüllemeyle kaynak metnin araçsallığı ile görev verenin amacı ilişkisine dönüştürmüştür.

Kaynak metnin ikinci yazarı ve bir metin uzmanı olarak tanımlanan çevirmenin, görev veren için yazan bir uzman haline gelmesi kaynak/erek metin - çevirmen ilişkisine yeni bir boyut kazandırmıştır. Bir disiplin olarak evrilen çeviribilimin süregelen tartışmalarına, disiplinlerarası bir bakış açısıyla aynı sorular farklı kavramsal pencerelerden tekrar sorulmaya başlanmıştır. Var olan bilimlere değişen zamanın güncel sorularını sorarak kümülatif ilerlemeye katkıda bulunan disiplinlerarası bakış, çeviribilime yeni yöntemler, dolayısıyla yeni araştırma alanları sunmuş (Arı, 2014: 39); çeviri eyleminin esas aktörlerinin (Görev veren, kaynak metin, çevirmen, erek metin) yeni koşullara göre ele alınmasına yol açmıştır.

Aslına bakıldığında, çeviribilimde yaşanan en önemli paradigma değişimi, 1980'li yıllarda gerçekleşmiş; 80'li yılların başlarında yaşanan paradigma değişimiyle çeviriye olan bakış kaynak metin/kültürden erek metin/kültüre kaymıştır. Bu eksen kaymasıyla birlikte, çevirinin yönü de dilbilimsel bir metin çözümlemesinden erek kültürde amaca

yönelik bir metin üretilmesine yönelmiştir. Böylelikle, çevirinin erek odaklılığı, kaynak metnin ne söylediğinden çok erek metnin işlevinin ne olduğu sorusu, çeviribilimin ana sorusu olmuştur. Erek metnin işlevinin belirlenmesinde toplumsal boyutun belirleyiciliği, çeviri sürecinde dar anlamda bir toplumsal paradigmanın da yaşanmasına sebep olmuştur (Arı, 2014: 35, 36). Bununla birlikte, disiplinlerarası bakış açısıyla, kaynak metnin işlevinin belirlenmesinde toplumsal boyutun ideolojik rolü ile ideolojik içerikli politik metinlerin görev verenin çeviri politikaları çerçevesinde üretilmesi, genel bir paradigma olarak geçerliliğini hala koruyan erek odaklı bakış açısının yeterliliğini tartışmaya açmıştır.

Tartışmalar beraberinde, her metin aynı şekilde değerlendirilip değerlendirilemeyeceği; bir metinde ideolojik yoğunluğun fazla olup olmamasının o metnin (politik sıfatıyla nitelendirilebilecek metinler) çeviri sürecinde çözümlenmesine etkisinin olup olmayacağı ve politik metinlerde bir çeviri politikasından bahsedilip bahsedilemeyeceği şeklindeki soruları da beraberinde getirmiştir. İlgili sorular, araştırmacıları özellikle çevirmen kararları ve görev verenin çeviri politikaları arasındaki ilişkiyi yeniden ele almaya sevk etmektedir. Konunun temelinde yatan ekonomik sebepler (çevirmenin ekmek parası kazanması; görev veren için daha fazla kazanç elde etme), çeviribilimcileri çevirmenin karar alma sürecinde doğrudan ya da dolaylı olarak erek metne yaklaşımını maddi temelli ya da sembolik güç çıkarları doğrultusunda değiştirmesinin ne kadar etik bir davranış olduğu sorusuyla baş başa bırakmıştır. Ulaşılan sonuç, burada altı çizilmesi gereken; ancak çeviribilim çalışmaları içerisinde “Çevirmenlik Etiği” başlığı altında ayrı olarak incelenmesi gereken bir konudur; çünkü çevirmen artık sadece kaynak metni çözümlerken değil; aynı zamanda işverenin beklentilerini karşılamada da karar almaya sevk edilmektedir.

Açıklığa kavuşturulması gereken diğer konu ise bir politik metin ayırımının yapılabilmemesidir. Soruya kesin bir cevap vermek için henüz şartlar olgunlaşmamıştır. Çeviri politikasının anlamı, çalışmanın bölümlerinde de değinildiği üzere oldukça geniştir ve çeviri politikası hemen hemen her metin türünde gerek çevirmen gerekse çevirmene sınırlar çizen görev veren tarafından uygulanabilir; ancak çeviri politikasının burada kastedilen anlamı daha çok çeviri stratejisine işaret etmektedir. Özellikle politik metinlere uygulanan çeviri politikası ise ayrıca ele alınması gereken bir

alt kavramdır; çünkü politik metinler yoğun ideolojik içerikleri sebebiyle gerek kaynak gerekse erek metinken manipüle edilebilir özelliğe sahiptir.

Çeviri politikası ve politik metin olgularının yanı sıra, çevirmenin süreçteki rolüne de değinmek gerekmektedir. Hatim ve Mason “Söylem ve Çevirmen” başlıklı çalışmasında çeviriyi, merkezinde çevirmenin bulunduğu, iletişimsel bir süreç olarak tanımlamış; çevirmenin her biri farklı bir gerçeklik, ideoloji ve söylencelere sahip kültürler arasında aracılık görevi üstlendiğini savunmuştur. Çevirmenin, görev verenin yönlendirmesiyle (kaynak ve erek metin bağlamında) neye ne derecede bağlı kalacağı net bir şekilde belirlenemediğinden, çevirmenin çeviri eylemindeki merkez konumu sorgulanır hale gelmiştir. Bağlılık kavramı ile ilgili olarak Chesterman, kavramın kime ve neye bağlı ya da sadık kalınacağına; politik bir takım öncelikler çatıştığında nasıl bir yol izlenileceğinin, birden fazla tarafa nasıl etik bir biçimde bağlı kalınabileceğinin yollarının aranmasını önermiştir (1997: 169). Böylelikle metinlere tek bir yanıt olmayan; farklı kültürlerde ve farklı zamanlarda değişen boyutlarıyla yaklaşılması gerektiğine dikkat çekmiştir.

Politik anlamda kastedilen; politik anlamda sunulan ve politik anlamda okunan metinlerin doğru bir tahlille değerlendirilmesi, her ne kadar hala kesin bir sonuç oluşturmasa da, mümkündür. Metnin türünün bahsi geçen üç temel çerçevede, kesin hatlarıyla olmasa da, sınırlandırılması ve çevirmenin çeviri sürecinde kaynak ve erek metne yaklaşımı ile görev verenin bu süreçteki etkisinin göz önünde bulundurulması bir yöntem oluşturabilir; fakat politik içerikli metinlerin, sosyokültürel, politik ve ideolojik normlar ve kısıtlamalar içermesi, kaynak ve erek metin arasında yapılacak bir çözümlemede ürün odaklı bir analizin ötesinde, sosyal unsurlara dokunan bir perspektiften bakılması bir zorunluluktur (Schäffner, 2002, 110). Sonuçta, çeviri eyleminin iki yüzünü oluşturan kaynak ve erek metinler dünyamızda ideoloji ve politik güç ilişkisine hizmet eden ortak değerler taşımaktadır.

KAYNAKÇA

Kitaplar

AARSLEFF, Hans (1982), "From Locke to Saussure": *Essay on the Study of Language and Intellectual History*.

ALTHUSSER, Louis (1976), "Positions", Paris, Editions Sociales.

ALTHUSSER, Louis (1991), "İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları", *Çeviren: Y. Alp, M. Özışık*, İletişim Yayınları, İstanbul

ARI, Sevinç (2014), "Çeviri Sosyolojisi", Aylak Adam Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul

BULUT, Alev (2008), "Basından Örneklerle Çeviride İdeoloji", İdeolojik Çeviri, Multilingual

CEVİZCİ, Ahmet (1997), "Felsefe Sözlüğü" Ekin Yayınları, Ankara.

CHESTERMAN, Andrew (1997), "Memes of Translation", *Çeviren: Şenay Kaplan*, Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Co.

CHILTON, Paul - SCH ÄFFNER Christina (1997), "Discourse and Politics".

CHOMSKY, Noam ve Immediast S. (1998), "Medya Halka Nasıl Evet Dedirtir", *Kitle İletişim Araçlarının Ekonomi Politikası*, *Çeviren: Berfu Akyoldaş*, Minevra Yayınları, İstanbul.

CHOMSKY, Noam (1993), "Immmediast Bildirgesi", *Medya Denetimi*, *Çeviren: Şen Süer*, Tüzmamanlar Yayıncılık, İstanbul.

ÇAKIR, Hamza (2007), "Gazeteciliğe Giriş", Tablet Yayınları, Konya.

ÇETİN, Halis (2001), "Devlet, İdeoloji ve Eğitim" Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:25 No:2 S.201-202, Cumhuriyet Üniversitesi.

- DİZDAR, Dilek (2006), "Translation Um- und Irrwege, Frank & Timme, Verlag für wissenschaftliche Literatur.
- DIMITRIU, Paul (1981), "İdeolojilerin Çöküşü" *İlimler ve İdeolojiler*, Çev: Fahrettin Arslan, Ankara.
- ERGİL, Doğu (1983), "İdeoloji Üzerine Düşünceler", Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Cilt: 38, Sayı:1.
- GAGNON, Chandal (1984), "Political Translation", *Hand Book of Translation Studies, University of Concordia*, Edited by Yves Gambier and Luc Van Doorslaer, Vol:1, John Benjamins Publishing Company,
- GÜNDAY, Rıfat (2013), "Çokdillilik ve Çokkültürlülük Bağlamında Yabancı Dil Öğretimine Toplumbilimsel Yaklaşım", *Turkish Studies - International Periodical for the Languages*, Vol: 8/10, s. 313 - 330.
- HATIM, Basil - IAN, Mason (1990), "Discourse and the Translator", London, Longman.
- HATIM, Basil - IAN, Mason (1997), "Translator as Communicator", London: Routledge.
- HERMANS, Theo (2009), "Translation, Ethics, Politics", *The Routledge Companion to Translation Studie*, Minneapolis, University of Minnesota Press.
- HUNSTON, Susan and THOMPSON, Geoff (1999), "Evaluation in Text: Authorial Stance and the Construction of Discourse", Oxford University Press.
- HOLGE, Robert - GUNTER, Kress (1993), "Language as Ideology", Second Edition, London & New York: Routledge.
- ÖZSOY, Osman (1998), "Propaganda ve Kamuoyu Oluşturma" Alfa Kitabevi, İstanbul.

- ÖZTÜRK, Muammer (2007), ‘‘Modern Siyaset Bilimi: 1880’den Beri Süregelen Anglo-Amerikan Değişimleri, Princeton University Press: Princeton & Oxford.
- KELLETTAT, Andreas F. - TASHINIKIY, Aleksey (2014), ‘‘Übersetzer als Entdecker’’, *Auf der Suche nach Trüffelschweinen oder: Übersetzen als Entdecken*, Frank & Timme, Verlag für Vissenschaftlich Literatur, Berlin.
- LACLAU, Ernesto (1998), ‘‘İdeoloji ve Politika’’, *Çeviren: Hüseyin Sarıca*, Belge Yayınları, İstanbul.
- LEFEVERE, Andre (1992), ‘‘Translation, Rewriting and the Manipulation of Literary Fame’’, London and New York: Routledge.
- MCLELLAND, David (1999), ‘‘İdeoloji’’, Çev: Ercüment Özkaya, Doruk Yayıncılık, Ankara.
- MUNDAY, Jeremy (2007), ‘‘Translation and Ideology’’, *A Critical Approach*, Vol:13, No:2.
- MORAN, Berna (2004), ‘‘Edebiyat Kuramları ve Eleştirisi’’, İletişim Yayınları, İstanbul.
- PARSONS, Talcolt (1951), ‘‘The Social System’’, Glencoe.
- POULANTZAS, Nicos (1992), ‘‘Siyasal İktidar ve Toplumsal Sınıflar’’, *Çeviren: Şen Süer, L. Fevzi Topaçoğlu* Belge Yayınları, İstanbul.
- SELINGER, M. (1976), ‘‘Politics and Ideology’’, London: Allen & Unwin, Glencoe, IL: Free Press.
- SCHÄFFNER Christina (2004), ‘‘Political Discourse Analysis from the Point of View of Translation Studies’’, *Journal of Language and Politics*, Vol:3 S:1.
- SCHÄFFNER Christina (2002), ‘‘Translation, Politics, Ideology’’, Vol:2, edited by Keith, Published by Centre for Translation and Intercultural Studies, Manchester, CTIS Occasional Papers, Aston University, Birmingham, UK.

- SCHILLER, Herbert (1993), ‘‘Zihin Yönlendirenler’’, *Çeviren: Cevdet Cerit*, Dokuz Eylül Yayınları, İstanbul.
- SIGMUND, Freud (1967), ‘‘The Ideologies of Developing Nations’’, New York: Praeger.
- TEKİNALP, Şermin ve UZUN, Ruhdan (2004), ‘‘İletişim Araştırmaları ve Kuramları’’, Derin Yayınları, İstanbul.
- TOSUN, Muharrem (2013), ‘‘Çeviri Eleştirisi Kuramı’’, Aylak Adam Yayınları, İstanbul.
- TOURY, Gideon (1995), ‘‘Descriptive Translation Studies and Beyond’’, Amsterdam, Philadelphia.
- ÜLGENER, Sabri F. (1983), ‘‘Zihniyet Aydınlar ve İzm’ler’’ Mayaş Yayınları, Ankara.
- WOOLARD, Kathryn and PAUL, V Kroskirty (1998), ‘‘Language Ideologies’’ *Practice and Theory*, Oxford University Press.
- VAN DIJK, Teun A. Politics(1998), ‘‘A Poetics of Composition’’, *Translation bu Valentina Zamarin, Berkeley*, University of California Press.
- YÜCEKÖK, Ahmet (1987), ‘‘Siyaset’in Toplumsal Tabanı’’ *Siyaset Sosyolojisi*, Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilimler Fakültesi Yayınları, 565.
- ZISS, Avner (2011), ‘‘Estetik’’ *Gerçekliği Sanatsal Özümsemenin Bilimi*, Çeviren: Yakup Şahan, Hayalbaz Kitap, İstanbul.

EKLER

AVRUPA BİRLİĞİ'NİN BAZI HUKUKİ DÜZENLEMELERİNİN

TÜRKÇE'YE ÇEVİRİLMESİNDE KULLANILACAK REHBER

GİRİŞ

“Avrupa Birliği'nin Bazı Hukuki Düzenlemelerinin Türkçeye Çevrilmesinde Kullanılacak Rehber”, Avrupa Birliği (AB) mevzuatının Türkçeye çevrilmesinde ve çevirilerin dilbilimsel ve hukuki revizyonunun yapılmasında uyulması gereken başlıca kuralları belirlemek amacıyla hazırlanmıştır.

Rehberde, Avrupa Birliği Konseyi veya Konsey ve Avrupa Parlamentosu tarafından çıkarılan tüzük, direktif, karar ve Konsey tarafından çıkarılan tavsiyeler temel alınarak, bu düzenlemelerin çevrilmesinde kullanılacak terminoloji, uyulacak dilbilgisi kuralları ve şekilsel özellikler belirlenmiş ve örnek çeviri kalıpları verilmiştir. Söz konusu düzenlemeler dışında kalan ve AB müktesebatının parçasını oluşturan diğer düzenlemeler ise, AB Antlaşması ve AB'nin İşleyişine Dair Antlaşma da göz önünde tutularak daha sonra yapılacak bir çalışmada ele alınacaktır. Bununla birlikte, Rehberde yer verilen AB'nin hukuki düzenlemelerinin dışında bir düzenlemenin çevirisi söz konusu olduğunda da, burada belirlenmiş çeviri kalıpları yol gösterici olacaktır.

Rehber hazırlanırken, Avrupa Birliği Konseyi tarafından Ekim 2008'de yayımlanan “Avrupa Birliği Konseyi'nin Düzenlemelerine İlişkin Rehber” temel alınmış ve başlangıç olarak sadece bazı genel nitelikteki metinlere, örnek teşkil etmesi amacıyla yer verilmiştir. Ayrıca, Avrupa Birliği Bakanlığı tarafından hazırlanan ve yayımlanan “AB Mevzuatının Türkçe'ye Çevirisinde Kullanılacak Çevirmen El Kitabı”ndan da yararlanılmış, El Kitabındaki bazı çeviri kalıpları gözden geçirilerek Rehberde kullanılmıştır. AB mevzuatının çevrilmesinde ve çevirilerin revizyonunun yapılmasında bu Rehber ve Avrupa Birliği Bakanlığı tarafından yayımlanan “Avrupa Birliği Terimleri Sözlüğü” esas alınacaktır.

I. ÖRNEK ÇEVİRİ KALIPLARI

A. *Konsey Düzenlemeleri*

TÜZÜKLER

COUNCIL REGULATION (...) No .../2008

of .....

.....

THE COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION,

[Having regard to the Treaty ....., [and in particular Article(s) ... thereof,]

[Having regard to .....,]

[Having regard to the proposal from the Commission,] [Submitted following consultation with (following consultations within) the Advisory Committee, set up (provided for) by ..... (that Regulation),]

[Having regard to the draft regulation submitted by the Commission,]

[Having regard to the recommendation from the Commission,]

[Having regard to the recommendation from the European Central Bank,]

[Acting in accordance with the procedure laid down in Article 252 of the Treaty,]

Whereas:

(1) .....

.....ilişkin/hakkında

... tarihli ve

(AT).../2008 sayılı KONSEY TÜZÜĞÜ

AVRUPA BİRLİĞİ KONSEYİ,

[... Antlaşma'yı [ve bu Antlaşma'nın özellikle... maddesini (lerini)] göz önünde tutarak,]

[... 'yı göz önünde tutarak,]

[Komisyon'un önerisini göz önünde tutarak,] [...Tüzük ile kurulan (öngörülen) Danışma

Komitesi'ne danıştıktan sonra (söz konusu Komitedeki istişarelerden sonra) sunulan,]

[Komisyon'un sunduğu taslak tüzüğü göz önünde tutarak,]

[Komisyon'un tavsiyesini göz önünde tutarak,]

[Avrupa Merkez Bankası'nın tavsiyesini göz önünde tutarak,]

[Avrupa Parlamentosu'nun görüşünü göz önünde tutarak,]

[Avrupa Parlamentosu'nun muvafakatini göz önünde tutarak,]

[Antlaşma'nın 252. maddesinde belirtilen usul uyarınca hareket ederek,]

Aşağıdaki gerekçelerle:

(1) .....⁸³

---

⁸³ Ayrıntılı bilgi için bkz: (http://www.ab.gov.tr/files/ceb/ab_nin_bazi_hukuki_duzenlemelerinin_turkce_ye_cevrilmesinde_kullanilacak_rehber.pdf)

ÖZGEÇMİŞ

Cem AKDOĞAN 10.05.1989 tarihinde Elazığ'ın Merkez ilçesinde doğmuştur. İlkokul birinci sınıfı Elazığ'da bitirdikten sonra 1996 yılında babasının tayini dolayısıyla ailesiyle birlikte İstanbul'a taşınmıştır. İlk ve ortaokul Beyoğlu'nda tamamladıktan sonra 2003 yılında okumaya hak kazandığı İstanbul Atatürk Anadolu Lisesi'nin Yabancı Dil bölümünden 2007 yılında 84,50 ortalama ile mezun olmuştur. 2008'de Sakarya Üniversitesi'ne başlamış; 2011'de Sakarya Üniversitesi tarafından LLP Erasmus Programı ile Polonya'nın Poznan şehrinde bulunan Adam Mickiewicz Üniversitesi, Modern Avrupa Dilleri bölümünde 6 ay eğitim almış; daha sonra lisans derecesini almak üzere tekrar Sakarya Üniversitesi'ne dönmüştür. 2013 yılında Sakarya Üniversitesi Mütercim Tercümanlık (Almanca) bölümünü tamamlayarak 3,33 ortalamayla lisans derecesi almaya hak kazanmıştır. 2014 yılının Ocak ayında aynı üniversitede Çeviribilim Anabilim Dalı yüksek lisans eğitimine başlamıştır.

Lisans eğitiminin ardından - yüksek lisans eğitimi süresince - çeviri alanında gerek özel gerekse kamu kurum ve kuruluşlarında Almanca ve İngilizce çevirmen olarak çalışmıştır. 2014 Ocak itibariyle İstanbul Adliyesi Tercüman Bilirkişi olarak göreve kabul edilmiş olup bu tarihten itibaren Marmara Bölgesi mahkeme ve savcılıklarının Almanca ve İngilizce yazılı ve sözlü çevirilerini yapmaktadır.

Uzmanlık dili hukuk, iktisat ve teknik alanları kapsamaktadır. Yazılı çevirilerin yanı sıra İngilizce ve Almanca sözlü çevirmenlik (ardıl) de yapmaktadır. A1 seviye Lehçe bilmektedir.